

1 april

Debatter m. m.

Fredagen den 1 april fm.

	Sid.
Minnesord över avlidnen ledamot av kammaren	3
Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Begränsning av försvarskostnaderna	4
Försvarets framtida utformning	53
Armétygförvaltningen: Avlöningar	54
Flygförvaltningen: Avlöningar	55
Försvarsstaben: Avlöningar	56
Armén: Övningar m. m.	57
Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.	58
Marinen: Fartygsbyggnader m. m.	59
Marinen: Underhåll av fartyg m. m.	61
Flygvapnet: Övningar m. m.	61
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.	62
Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	64
Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet	65
Försvarets socialbyrå: Avlöningar	67
Lottaorganisationen	68
Försvarsupplysning	69
Interpellationer av:	
herr Jacobsson i Tobo ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter	69
herr Nilsson i Tvärälund ang. hissande av flagga för stat, som icke erkänts av den svenska regeringen	70

Fredagen den 1 april em.

Barnavårdsdag m. m.	71
Interpellation av herr Andersson i Linköping ang. tolkningen i visst avseende av förordningen om yrkesmässig biltrafik	116

Samtliga avgjorda ärenden**Fredagen den 1 april fm.**

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifter under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	4

Fredagen den 1 april em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. lag om samhällets vård av barn, och ungdom (barnavårdslag) m. m.	71
---	----

Fredagen den 1 april

Kl. 11.00

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Ledamoten av andra kammaren Erik Norén avled i onsdags efter en kort tids sjukdom.

Erik Norén bevistade i år sin trettioförsta riksdag och tillhörde sedan år 1937 konstitutionsutskottet. I sin hemort beklädde han posten som kommunalfullmäktiges ordförande, och han var även landstingsman samt ordförande i skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län.

Erik Noréns insatser i riksdagsarbetet präglades av saklighet och kunnsighet. De frågor, i vilkas avgörande han hade att taga del, ägnade han en mycket samvetsgrann och ingående prövning. Genom sitt stillsamma, försynta sätt och sin ideella livssyn vann han sina riksdagskamraters aktning och tillgivenhet. Vi lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Justerades protokollet för den 25 nästlidne mars.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till riksdagens andra kammare

Med stöd av bifogade läkareintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledig-

het från riksdagens arbete under tiden 1 till 10 april 1960.

Stockholm den 31 mars 1960

T. G. von Seth
Stockholm 24. 3. 60

Greve Torgil von Seth är till följd av tarmkatarr arbetsoförmögen under tiden 1/4—9/4 1960.

Nils Sundgren
leg. läk.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 113, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1959 och 1960 vid dess elfte ordinarie möte fattade beslut; och

till statsutskottet propositionen nr 116, angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen.

§ 5

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutskottets på bordet liggande anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställning angående utgivande av en matrikel över riksdagens ledamöter.

§ 6

Föredrogos var för sig följande å bordet vilande motioner. Därvid remitterades

till statsutskottet motionerna nr 739 och 740;

till jordbruksutskottet motionen nr 741; och

till statsutskottet motionerna nr 742—744.

§ 7

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Tvärälund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående metoderna för kontroll av motorfordons hastighet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Departementschefen hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt 1, s. 1—31 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960) lämnat en allmän orientering rörande Kungl. Maj:ts förslag under fjärde huvudtiteln mot bakgrunden särskilt av de av 1958 års riksdag fastställda grundlinjerna rörande försvarsmaktens fortsatta utformning. Under respektive punkter i huvudtiteln redovisades de konkreta förslag, som Kungl. Maj:t framlagt för fullföljande av angivna riktlinjer.

Efter föredragning av nu förevarande punkt lades densamma till handlingarna.

Punkten 2

Begränsning av försvarskostnaderna

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 222), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta besparingar, respektive sänka beställningsbemyndiganden med i motionerna angivna belopp beträffande 26 anslag ävensom avslå ett anslag under fjärde huvudtiteln.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderberg* och *Thun* (I: 238) och den andra inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Olofström *m. fl.* (II: 299), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta besparingar, respektive sänka beställningsbemyndiganden med i motionerna angivna belopp beträffande av Kungl. Maj:t äskade 9 anslag under fjärde huvudtiteln.

I en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 108) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte avslå den 2,5-procentiga anslagshöjningen för teknisk utveckling på cirka 134 miljoner kronor.

Utskottet anförde:

Under hänvisning till den samförståndslösning i försvarsfrågan, som uppnåddes vid 1958 års riksdag och som avsåg de närmaste tre till fyra budgetåren, anser utskottet sig icke böra biträda de förslag om nedskärning av försvarets kostnadsram eller ändring i de då beslutade riktlinjerna för försvarets utformning som de föreliggande motionerna innebära. Desamma avstyrkas alltså.

Beträffande motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299 gör utskottet hemställan under vederbörliga punkter i det följande eller senare under riksdagen i de fall, förstnämnda båda motioner väckts i anledning av i statsverkspropositionen av Kungl. Maj:t

i avbidan på särskilda propositioner nu endast beräknade belopp.

I detta sammanhang hemställde utskottet,

att motionen II:108, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrarna *Thun, Söderberg, Åkerström, Karlsson* i Olofström och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I:238 och II:299 och att därför utskottets yttrande bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Då jag i statsutskottet deltagit i behandlingen av försvarets huvudtitel — och då jag kanske senare under dagen blir förhindrad att yttra mig i debatten — vill jag redan nu framföra några synpunkter i anslutning till utskottets utlåtande.

Det väsentliga anser jag vara att det alltfjämt råder en stor sammanhållning de demokratiska partierna emellan beträffande det militära försvaret, och jag vill gärna tyda resultatet av utskottsarbetet på det sättet, att man så långt som möjligt önskar hålla försvaret utanför den ofrånkomliga valrörelsen i sommar. Jag tror att detta — om det lyckas — vore en styrka för vårt land.

Med uttrycket stor sammanhållning menar jag inte, att alla som står under statsutskottets utlåtande också skulle odelat tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition. Ett antal reservationer visar, att så inte är fallet utan att även långt gående särmeningar finns. Kvar står dock att omkring fem sjättedelar av utskottsrepresentanterna återfinns kring själva huvudlinjerna. Detta betraktar jag som ett styrkebälte för vårt land.

Reservanternas i vissa fall långt gående ändringsyrkanden kommer de säkert att under debatten ytterligare motivera, och jag skall inte föregripa den

Begränsning av försvarskostnaderna
diskussionen. Det jag vill framhålla som en mycket betydelsefull del i utskottsutlåtandet är vad som redovisas i nästföljande punkt, d. v. s. under punkt 3.

Försvarsministern har efter att ha erinrat om att budgetåret 1960/61 blir det tredje, som omfattas av 1958 års försvarsöverenskommelse — denna var ju tänkt för 2—3 budgetår — framhållit att nya överläggningar skall komma till stånd mellan de demokratiska partierna beträffande försvarsfrågan. Han anför, att såväl de utrikes- som de militärpolitiska synpunkterna på vårt lands försvarsfråga då bör beaktas, och att man också har att pröva den fortsatta kostnadsramen.

En del motionärer, med nog rätt skiljaktiga utgångspunkter, har påyrkat en parlamentarisk utredning. Utskottet tillstyrker nu både de av försvarsministern ifrågasatta överläggningarna och därutöver för ytterligare bedömning av försvarsspörsmålen en parlamentarisk utredning bestående av representanter för de fyra demokratiska partierna.

Det vi inom utskottet varit helt överens om att understryka är att utredningen bör slutföras utan alltför stor tidsutdräkt.

Jag skulle vilja tillråda försvarsministern att ha den saken i åtanke, när han går att tillsätta utredningen. Det får inte bli fråga om något ämbetsverk och inte heller om en ohämmad diskussionsklubb.

Det säger sig självt, att i ett skede, då utvecklingen går så snabbt som nu — inte minst på det vapentekniska området — måste ständigt nya avväganden ske inom försvaret. Att meningarna då kommer att bryta sig är ofrånkomligt. Kanske kommer dagens debatt att avspegla något av detta.

På ett par punkter är även jag reservant. Tillåt mig, herr talman, att med några ord motivera mitt ställningstagande där.

Reservation nr 11 vid punkt 121 gäller försvarets forskningsanstalt. Där

Begränsning av försvarskostnaderna

har högerens representanter ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna i första kammaren nr 338 och i andra kammaren nr 481 av herrar Ewerlöf och Hjalmarson m. fl., vari yrkas att den av forskningsanstalten gjorda framställningen om påbörjande av forskning i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen bifalles samt att i statsverkspropositionen föreslagna medel för forskning på atomvapenområdet får användas även för ovan föreslaget forskningsområde.

Jag erkänner att efter de föredragningar som skett inför utskottet och efter vad som upplysts från försvarets forskningsanstalt torde någon direkt tidsnöd ännu inte vara för handen. Jag tror dock det är klokt — ur flera synpunkter — att forskningsanstalten får ett klarare besked om sina forskningsmöjligheter. Det är helt enkelt nödvändigt, allteftersom nya vapen kommer till och det gäller att vinna klarhet inte minst om dessas verkningsgrad.

Den andra reservationen, där jag är medansvarig, gäller punkt 161, försvarsupplysning, och avser indragningen av tidskriften »Kontakt med krigsmakten». Jag är ingalunda främmande för tanken på nedbantning av den rätt stora grupp av tidskrifter som har anknytning till försvaret, men jag anser att i här föreliggande fall borde vi lugna oss, till dess den så sent som i februari tillsatta utredningen har fått bättre sikt över hela fältet. Jag kan emellertid, herr försvarsminister, inte låta bli att tänka på ett yttrande, som i remissdebatten fälldes av herr Svensson i Ljungskile och som gällde en väsentligt större sak som en gång utspelat sig, nämligen konflikten mellan regeringen och riksbanken och vad som inträffade då riksbankens ordförande avpolletterades. Herr Svensson i Ljungskile gjorde en liknelse med gubben som blev så arg på gumman att han gick ut och slog ihjäl kat-

ten. Förlåt att jag frågar, om »Kontakt med krigsmakten» är katten i det här speciella fallet.

Herr talman! Jag vill till slut bara säga att jag hoppas på en saklig bedömning av våra försvarsspörsmål under den debatt som här i dag kan uppstå kring utskottets utlåtande. Kommunisterna har, som vi hörde under onsdagen, sina särskilda synpunkter både när det gäller utrikespolitik och försvarspolitik. Jag skulle vilja tillägga att det efter onsdagens debatt också förefaller som om de hade sina särskilda uppdrag att fullgöra. Men det är en propaganda, som Sveriges riksdag inte bör engagera sig i.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När det gäller försvarsfrågan betraktas i regel den som framför kritik mot försvarets utformning och effektivitet såsom försvarsovänlig. Enligt min uppfattning måste emellertid den försvarsledning eller andra, som har att utforma det svenska försvaret men som inte tar hänsyn till kraven på effektivitet och funktionsduglighet, anses som mera försvarsovänliga än den som vill åstadkomma en rationalisering och större effektivitet hos försvaret.

Jag skulle vilja säga till herr förste vice talmannen att det väsentliga väl inte är att fem sjättedelar av utskottsledamöterna står bakom detta utlåtande. Det avgörande måste väl vara om utskottet har beaktat den tekniska och politiska utveckling som världen för närvarande står inför.

För att undanröja missförstånd vill jag bara konstatera, att när jag 1958 ville att vi i avvaktan på en verklig sakkunnig utredning, skulle sätta stopp för försvarskostnadernas ökning, så var den kostnadssumma jag ville att vi skulle stanna vid i stort sett lika stor som den som Norge, Danmark och NATO i dag betalar ut för det norska och det danska försvaret. Det är då felaktigt att

påstå att min kritik bottnade i försvars-
ovilja.

Enighet i själva målsättningen torde vi väl i stort sett ha, men det är farligt att säga att det råder enighet om försvarets utformning och kostnader. Även om man formellt deklarerar att det är så, har den enigheten inte reellt underlag.

Svenska folket ser med oro på den militärpolitiska utvecklingen i världen och på de ständigt ökade försvarskostnaderna. Frågan om krig eller fred ligger för närvarande i händerna på människor, av vilka de flesta har passerat den svenska folkpensionens åldersgräns. För dem går bevarandet av prestige och fasthållandet vid gamla tankebanor ofta före saklig prövning. Det borde väl vara förnuftet mera än annat som skall tala i försvarsfrågan.

I 1958 års försvarsdebatt uttalade jag, att utvecklingen går hän mot en robotålder och att det numera med ganska stor precision går att skjuta från Ryssland till Amerika och vice versa. Jag ville att vi skulle ompröva våra invanda föreställningar på detta område. Jag påpekade även att om man räknar om tidigare års försvarsanslag till 1958 års penningvärde, så får vi fram att vi gav 224 miljoner till försvaret 1925 och 2 700 miljoner år 1958. Nu ligger vi nägonstans vid 3 000 miljoner.

Jag inskräppte vid det tillfället att vi måste tänka om. Jag påtalade även den splittring som ligger i ett försvarsgrenstänkande. Sedan dess har visserligen en utredning företagits, men om jag kan förstå den rätt är det mera ett formellt resultat man kommit till än ett reellt. Vi kommer även för framtiden — det sägs under 10 år framåt åtminstone — att få behålla försvarsgrenstänkandet.

Vad jag i min motion nr 108 har vänt mig emot är dels slöseriet på olika områden och dels själva anordningen med den automatiska stegringen med 2½ procent. Om vi inte gjorde denna auto-

Begränsning av försvarskostnaderna

matiska ökning skulle vi spara ungefär 134 miljoner och samtidigt tvinga försvaret att liksom industri- och annan verksamhet — tänka rationellt och nyttja de ekonomiska medlen på bästa sätt. Ingen kan komma ifrån att det verkar deprimerande på t. ex. den ungdom som ligger inne i militärtjänst att få vara med om vad som inom försvaret försiggår när det gäller bara att göra av med pengar, t. ex. göra av med ammunition m. m. för att det skall vara rent hus när övningen är slut. Även om man med viss rätt kan säga att sådant inte kan betyda så många hundra tusen kronor, verkar det psykologiskt på folk som är vana att arbeta t. ex. inom industrien, och de ställer sig frågan: »Är det någon mening att hålla på på det här viset?» Jag tror inte att det går att få en förnuftigare ordning på detta område, förrän vi säger åt militärerna inom de olika försvarsgrenarna att de som en enhet får bedöma och klara av fördelningen av de anslag som ställes till förfogande.

Jag har med viss tillfredsställelse sett, att de synpunkter som jag framförde 1958 nu i en del tidningar har tagits upp till diskussion. Efter vad jag kan förstå börjar man nu att anse, att dessa synpunkter var bärande i olika avseenden. Jag vill göra klart att när det gäller robotvapen och dylikt framhöll jag vid den föregående försvarsdebatten att det land, som högern anser vara den främsta tänkta fienden i framtiden, har möjligheter att med robotvapen prickskjuta på varje fast försvarsanläggning i vårt land.

Sedan får man diskutera hur man vill och försöka förklara bort de verkliga sakförhållandena, som dock faktiskt är sådana som jag angett dem. Utvecklingen i andra länder går mot ett slopande av tunga, kostsamma, fasta försvarsanläggningar, som kanske kan förstöras redan under den första halvtimmen. Att därför bygga upp ett försvar enligt den

Begränsning av försvarskostnaderna

principen kan inte vara vettigt såvitt jag kan förstå.

I tidningen Folket påpekas det också, att man i Amerika nu börjar tänka om. Man torde där vara fullt på det klara med att de bemannade flygplanens roll har reducerats högst väsentligt och att det samtidigt gäller att ha ett mera rörligt försvar.

I Dagens Nyheter säges det även ifrån att denna uppbyggnad av det svenska försvaret är farlig. Jag tror att den artikel i Dagens Nyheter för söndagen den 27 mars, som behandlar en central försvarsfråga, innehåller väsentliga och beaktansvärda synpunkter. Det vore önskvärt att ha kännedom om dessa, när vi nu skall diskutera hur försvaret skall se ut.

I tidningen Folket påtalas även i en presskommentar den 29 mars just det som jag 1958 framhöll i fråga om örlogsbasens förläggning i Stockholms yttre skärgård. Man måste väl i det sammanhanget säga att det är olyckligt, om vi skulle binda oss för att lägga ner mera pengar där än vad som redan skett, ty utvecklingen på det vapentekniska området är ju trots allt sådant, att något dylikt inte skulle vara ägnat att minska känslan av rädsla för vad som kan komma att ske och är oförsvarbart.

Det har också sagts i olika sammanhang här att man skulle gå in för atomvapen och andra stridsmedel. En generalmajor Westring framhåller i dag i en understreckare i Svenska Dagbladet, att situationen på den punkten är ganska penibel. Det framhålles att om atomvapen inte användes, är det liktydigt med nederlag. Men om de användes, är det liktydigt med självmord. När man nu diskuterar atomvapen inom det svenska försvaret, vore det ändå skäl att ställa sig frågan, om det är möjligt att gå atomvapnets väg.

I en aftontidning påpekas, att vi har andra förstörelsemedel, det gäller biologiska och kemiska stridsmedel, och ar-

tikelförfattaren anser — något som också påpekas i övrig litteratur på detta område — att dessa stridsmedel i framtiden kanske kommer att te sig mera humana än atomstridsmedlen. När man har en sådan situation, finns det väl anledning för det svenska försvaret att försöka tänka om och vidta åtgärder för att anpassa vårt försvar till den tekniska utveckling, som vi trots allt inte kan komma från att ta hänsyn till.

När jag i min motion har yrkat förut nämnda besparingar på cirka 134 miljoner kronor, säger bara utskottet, att under hänvisning till den samförstånds lösning i försvarsfrågan, som uppnåddes vid 1958 års riksdag och som avsåg de närmaste 3—4 budgetåren, anser utskottet, att man inte skall göra någon nedskärning eller någon förändring. Det förefaller som om utskottet ansåg formen vara viktigare än att vi i en kritisk situation skulle ha ett försvar, som vore funktionsdugligt.

Nu sägs det att det skall tillsättas en parlamentarisk utredning, och herr förste vice talmannen sade att den skulle arbeta mycket snabbt. Det är väl också troligt att den snart leder till resultat, eftersom själva slutledningen redan torde vara klar — det gäller att finna lämpliga utredare och formuleringar som täcker vad man avser.

Men, ärade kammarledamöter, att jag har tagit upp försvarsfrågan till diskussion beror bara på att jag anser, att den största olycka som skulle kunna hända vårt land skulle vara att vårt försvar, om ofärd kommer, på några minuter skulle slås sönder och vi skulle stå fullständigt oförberedda. Jag har den känslan, att försvarsledningen borde ägna mera tid åt att tänka igenom försvarsproblemen och försöka lösa dem på ett förnuftigt sätt än att resa land och rike kring som något slags försvarskurirer, så att man icke får tid att sköta den uppgift som ändå måste vara huvuduppgiften.

Jag är medveten om att det inte finns

möjlighet att vinna majoritet för de här synpunkterna, eftersom vi alltid har pengar när det gäller försvaret. Om vi nu kunde spara de 134 miljonerna, skulle vi emellertid ha möjlighet att läka ganska besvärliga sår i det svenska samhällslivet. Varför kunde inte dessa pengar lika gärna som vi nu kastar bort dem användas för en förstärkning av sjukvården? Vi behöver fler läkare, fler sjuksköterskor, fler tandläkare o. s. v. Det vore önskvärt att försvaret också på det området beaktade den tekniska utvecklingen, som medför att vi, om olycka kommer, behöver flera läkare, sjuksköterskor o. s. v. Man skulle på den fronten kunna göra en både militär och civil insats av allra största betydelse.

Även om man nu anlägger prestige-synpunkter på den här frågan och militärerna ibland på grund av gamla traditioner tycker det är viktigare att soldaterna får putsa knappar på sina persedlar än lära sig sköta olika försvarsmedel, borde väl ändå riksdagen ta sig samman till en kraftansträngning för att vi skall komma ur denna cirkel och för att försvarsledningen skall kunna komma till något positivt resultat.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till min motion. Jag uttalar samtidigt den förhoppningen, att man ändå skall förstå att det svenska folket med oro ser på försvarskostnadernas ökning och på det slöseri som försiggår utan att riksdagen ägnar någon uppmärksamhet åt det. För att vi skall kunna hålla den svenska nationen frisk och sund är det angeläget att försöka skapa icke bara en formell, utan också en reell enighet kring det svenska försvaret.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! I samband med propositionen angående försvaret har statsutskottet behandlat några motioner som rör anslagen till marinen. Motionerna

Begränsning av försvarskostnaderna

har tyvärr avstyrkts och där föreligger inga reservationer, men då jag har varit med om att framställa dessa motioner och även står som huvudmotionär, ber jag att få säga några ord.

När vi här under B-riksdagen 1958 fattade beslut om försvarets utformning på längre sikt — som det hette — var det rätt många ledamöter av riksdagens olika partier, som vände sig mot den starka reduceringen av landets sjöstridskrafter. Man ansåg att den s. k. nedskrotningen av stridsfartygen gick alldeles för långt, och man hade en känsla av att riksdagen icke var särskilt entusiastisk när den biföll vad regeringen i detta avseende hade föreslagit. Det fanns riksdagsmän som förklarade att de endast med vånda och med stor tvekan anslöt sig till detta förslag.

Under fjolårets riksdag skedde i viss mån ett upprepande. Även då fattades beslut, vilka ur marinens synpunkt måste te sig som icke helt välkomna. Man fick i alla händelser ingen garanti för att ytterligare nedskärningar av marinen skulle kunna undvikas. Nu vid 1960 års riksdag är situationen i vissa avseenden densamma. De som anser att flottan icke bara behandlas styvmoderligt utan vad värre är: behandlas på ett sätt som är ägnat att inge farhågor, har återigen nödgats höra av sig. Man får också det intrycket av statsutskottets utlåtande beträffande marinen att det icke är så helhjärtat som det förefaller att vara med hänsyn till att inga reservationer på denna punkt föreligger.

Jag har, herr talman, funnit det lämpligt att med dessa ord beröra vad som har hänt i riksdagen i förevarande avseende under de senaste åren. I det sammanhanget kan också erinras om att motionerna rörande marinen i huvudsak kommer från Blekingebänken. Så var det 1958, så var det i fjol och så är det även i år. Detta är helt naturligt, eftersom Blekinge och särskilt Karlskrona stad i hög grad är beroende

Begränsning av försvarskostnaderna

av utvecklingen inom marinen. Jag kanske här kan erinra om att Karlskrona stad under de senaste åren har drabbats av en folkminskning som är större än i någon annan svensk stad, och det är klart att detta i betydande utsträckning beror på de marina reduceringarna.

Nu vill jag begagna tillfället att säga att en viss ljusning har inträtt efter det förslag som nyligen kommit beträffande örlogsvarvets utformning. Jag skall inte syssla närmare med den saken här — jag vill bara uttala den förhoppningen att den PM som i detta avseende utarbetats kommer att ligga till grund för den proposition som tydligen kommer under höstriksdagen.

Men samtidigt som jag har uttalat dessa låt oss kalla dem lokala synpunkter vill jag nu liksom år 1958 mycket starkt framhålla att marinens ställning i försvaret givetvis icke i första hand är en fråga som rör hela försvaret, en fråga som har intresse för oss alla, oavsett i vilken ort i landet vi är bosatta. Detta framgår ju också av det faktum att motionerna angående marinplan 60 är underskrivna av ett tjugotal ledamöter av riksdagens båda kamrar. Det är alltså inte bara Blekinge som är representerat utan även flera andra länsbänkar.

De motioner som jag här talar för rör tre olika avsnitt av propositionen. I den första och största av motionerna yrkar vi motionärer på att marinplan 60 såväl kvalitativt som kvantitativt skall läggas till grund för riksdagens beslut beträffande marinens omfattning och utformning under den närmaste framtiden samt att i konsekvens härmed kostnadsramarna för perioden 1960—1967 i vad avser fartygsbyggnader och materiel upptages till belopp som svarar mot de i marinplanen angivna. I det andra motionsparet — motionerna är alltså väckta i båda kamrarna — föreslås att de 22 miljoner kronor, som kvarstår odisponerade under fjärde hu-

vudtiteln, anvisas till marinförvaltningen som kompensation för avbeställningskostnader. I det tredje motionsparet påyrkas att omedelbara och angelägna åtgärder för haveriers bekostande tas av oförutsedda utgifter och icke av medel som anvisats inom marinens kostnadsram.

Det är, herr talman, icke min avsikt att här ingå på de olika detaljerna i dessa motioner. Beträffande marinplanen vill jag emellertid understryka att den måste betraktas som ett minimum för detta vapenslags utformning och omfattning. Planen har som vi också påpekat i vår motion helt avpassats för att kunna inrymmas inom försvarsbeslutets ram och samtidigt medge övergång till en mindre men ändå modern marinorganisation. Det har därför verkat överraskande att försvarsministern icke har kunnat tillstyrka att planen antas utan tydligen tänkt sig ytterligare nedskärningar. Om man genomför marinplan 60, skulle detta enligt försvarsministern betyda att man fick minska ytterligare på andra försvarsgrenar. Ja, detta kanske låter säga sig, men då måste man också komma med den frågan: Finns det verkligen bärande skäl för att marinen skall ytterligare bantas ned i jämförelse med andra vapenslag? Det är väl snarare så — åtminstone är det många av oss som ser saken på det sättet — att man redan nu har gått för långt när det gäller att minska på våra sjöstridskrafter. Det beslut som fattades 1958 innebar en minskning med omkring 40 procent. Eller, om man vill uttrycka det så, marinens andel av försvarets budget, som tidigare varit cirka 20 procent, har nedgått till ungefär 14 procent. Det förefaller i varje fall mig som om man inte gärna kan gå längre, om man över huvud taget vill ha ett någorlunda effektivt sjöförsvar.

Nu har emellertid utskottet inte tagit definitiv ställning till marinplanen. Jag är angelägen om att påpeka det. I

Begränsning av försvarskostnaderna

varje fall har utskottet inte gjort det i den omfattning vi motionärer påyrkat. Utskottet hänvisar till den utredning angående försvarets framtida utformning som föreslagits och som väl också kommer att tillsättas. Detta betyder att marinplanen i och för sig icke avvisats, utan att den kommer under ny prövning. Här får man naturligtvis nöja sig med att uttala en förhoppning om att denna nya försvarsutredning visar det intresse för marinen som måste anses vara påkallat. Vidare är det givetvis av allra största betydelse att utredningen snabbt kommer i gång och snabbt redovisar resultatet av sitt arbete. Jag vill där instämma i och starkt understryka vad statsutskottets ordförande yttrade här för en stund sedan.

I detta sammanhang gör man den iakttagelsen att statsutskottet tydligen har känt en viss lättnad över att kunna föreslå denna nya utredning. På det sättet har man undgått ett för många säkerligen ganska besvärligt ställningstagande. För min egen del tycker jag nog — och den uppfattningen delas troligen av flera kamrater här i riksdagen — att utskottet borde ha kunnat vara djärvt nog att uttala att marinplan 60 skall betraktas som ett minimiprogram, vilket vid en ny avvägning av våra försvarskostnader inom olika vapenslag icke borde reduceras ytterligare. Men eftersom statsutskottet nu inte gör det, får det kanske anses tillåtet för en enskild riksdagsman att skicka denna hälsning med till försvarsberedningen att den beaktar de marina synpunkterna, när den skall ta itu med sitt arbete, och att detta kommer till synes när utredningen som vi hoppas inom kort tid framlägger resultatet av sitt arbete.

Innan jag lämnar marinplan 60 — eller rättare sagt de i det sammanhanget väckta motionerna — vill jag erinra om att detta flottprogram, när det presenterades, fick ett ganska välvilligt mottagande bland annat i pressen. Det-

samma är förhållandet med de motioner som jag här talar för. Särskilt har det då framhållits att marinen borde få de 22 miljoner kronor som uppgivits kvarstå odisponerade under fjärde huvudtiteln. Marinen borde få dessa pengar som kompensation för avbeställningskostnader i samband med inhägnade fartygsbyggen.

Under statsutskottets behandling av detta ärende sipprade vissa detaljer ut, vilka är av ett visst intresse. Av dessa upplysningar fick jag det intrycket att man i utskottet och speciellt då försvarsavdelningen ganska länge var inriktad på att tillstyrka motionerna rörande de 22 miljoner kronorna, men att man sedan av någon anledning ändrat mening. Det skulle vara intressant att få veta litet mer om hur det verkligen förhåller sig med denna sak. Kanske kan någon av statsutskottets ledamöter i försvarsavdelningen under den kommande debatten i dag lämna meddelande om vad som i det avseendet förevarit. Vad har egentligen inträffat, då man i utskottet inte ansett sig kunna hålla fast vid sin första ståndpunkt att tillstyrka motionerna beträffande de 22 miljonerna eller rättare de 16 miljoner som det enligt föreliggande uppgifter lär röra sig om.

Hur det än förhåller sig med den saken, så har utskottet nu avvisat motionerna. Det har även här skett med en hänvisning till den kommande utredningen. Detta måste verkligen beklagas, jag understryker det. Utskottet gör inte något annat uttalande på denna punkt än att »en såvitt möjligt jämn anpassning av marinens materiel till försvarsgrenens uppgifter bör eftersträvas». Detta är i och för sig väl betänkt, men nog förefaller det som om den önskvärda jämnheten i anpassningen lättare skulle ha uppnåtts, om man låtit dessa 16 miljoner gå till marinen som kompensation för avbeställningskostnaderna. Jag finner denna fråga vara av så stor vikt, att jag kommer att

Begränsning av försvarskostnaderna

vid punkt 85 yrka bifall till motionerna I: 89 och II: 110.

Innan jag slutar vill jag också med några ord beröra den tredje motionen, nämligen den som behandlas under punkt 87 och som gäller bestridande av haverikostnader. Statsutskottet anser att det inte kan komma i fråga att kostnader av den storlek som anges i motionen förskottas av anslaget till oförutsedda utgifter. Jag vill då bara tillägga, att med den medelsanvisning som sker till haverikostnader och som numera även avser kostnader för helikoptrar, mycket angelägna åtgärder för att avhjälpa haverier kan komma att bli fördröjda. Det är därför mycket möjligt — för övrigt också troligt — att detta kan komma att visa sig vara dålig ekonomi. Vad vi motionärer påyrkar är ju att utgifterna innan frågan om deras slutgiltiga bestridande prövas av riksdagen — märk väl: prövas av riksdagen — bestrids ur till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel för oförutsedda utgifter. Att detta skulle vara en så kostnadskrävande för att inte säga orimlig anordning som statsutskottet tydligen anser, finner jag för min del vara litet svårt att bevisa. Jag vill därför tala om att jag, när vi kommer fram till punkt 87, också kommer att yrka bifall till motionerna nr 90 i första kammaren och 111 i denna kammare.

Innan jag slutar vill jag, trots att jag här har framfört vissa kritiska synpunkter på marinens behandling, understryka värdet av den enighet, som i stort präglar statsutskottets utlåtande beträffande försvaret. Jag tror att vi, om vi här i landet skall kunna behålla vår frihet och om vi skall kunna handla på ett sätt som är präglat av ansvarvilja och hänsynstagande till de faktiska förhållandena i världen, måste hålla ett försvar, som är så funktionsdugligt som våra resurser tillåter. Därför är jag naturligtvis ganska tveksam inför de synpunkter som här har framförts av herr Lundberg. Jag vill också till sist under-

stryka ännu en gång att vi med de motioner, som jag här har talat för, inte har avsett att öka försvarskostnaderna. Vi har i stället i våra motioner anvisat vissa utvägar för att kunna ge marinen en något större medelstilleddning utan att för den skull rubba de beräkningar angående de totala försvarskostnaderna, som nu föreligger och som naturligtvis också kommer att präglade den i statsutskottets utlåtande aviserade försvarsutredningen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Andersson* i Ronneby (s).

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När vi behandlade försvarsfrågan 1958 och riksdagen beslutade vad som i dag gäller, företrädde jag den meningen, att det beslutet inte skulle ge oss ett försvar som garanterade vår frihet och vårt oberoende. Jag vidhåller alltså denna bestämda uppfattning. Under debatten vid det tillfället var det för övrigt flera talare här i kammaren — jag har citat från tre uttalanden — som underströk denna min synpunkt. Dessa talare hade emellertid en annan motivering än jag.

Nu framgår det av utskottsutlåtandet, att utskottet enats om att man snart nog skall tillsätta en parlamentarisk utredning. Själv är jag glad över att det blir en parlamentarisk utredning. Det arrangemang, som föregick 1958 års beslut, var ur mina synpunkter inte tillfredsställande. Det var en fackmannautredning, och man hade sedan inte mycket annat att göra än att i försvarsberedningen behandla de förslag, som kom från utredningen.

Emellertid är det ur mina och några andra utskottsledamöters synpunkt otillfredsställande, att det inte anges i vilken riktning utredningen skall gå beträffande kostnaderna. Vi är fem ledamöter som i en reservation — den förs-

ta som här kommer i fråga — har sagt att utredningen skall syfta till lägre försvarskostnader. Personligen är jag ändå inte nöjd med detta, utan jag har en egen reservation, där jag framhåller att i direktiven bl. a. bör ingå att man skall tänka sig ett försvar, som kan föra uppehållande krigföring och vara gränsvakt. Då får man göra sådana ombildningar, som innebär att man kan lita till någon organisation som liknar hemvärn och till viss del partisanarmé. Tanken bakom är ju självfallet den, att vi är ställda inför detta dilemma att vi tyvärr inte orkar göra något särskilt effektivt på något annat sätt sedan en fiende till äventyrs har ockuperat svenskt territorium. Det skulle i den situationen gälla att åstadkomma så mycket besvärligheter som möjligt för ockupanten. Ingen militär av facket bestriider detta och anser tanken realistisk. Det är bara fråga om olika värderingar beträffande effekten.

Utskottets ordförande, den nu tjänstgörande talmannen, sade i sitt anförande att han räknade med att försvarsfrågan inte skulle behöva bli en stridsfråga i valrörelsen. Men han sörjde själv för att den kommer att bli det genom sitt yrkande om bifall till en högerreservation, där man redan nu vill ha riksdagsbeslut om en målforskning vad gäller atomvapen. Jag vill omedelbart erinra om att vi är några reservanter som vill pruta på forskningsanslaget till FOA med samma summa som Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten föreslagit att det skall höjas med. Det är sålunda drygt 11 miljoner. Vi anser nämligen att det inte är nödvändigt med en vidgad skyddsforskning, som det heter. Jag tror inte att jag behöver säga mer om detta. När jag deltog i civilförsvarsutredningen 1954 och 1955 sade FOA till oss att man nu kommit så långt med forskningen att man inte skulle kunna komma så mycket längre vad gällde skyddet mot atombomben, vätebomben och dess verkningar. Forska kan man

Begränsning av försvarskostnaderna ju fortsätta med i oändlighet, även om man åtminstone inte är övertygad om att det kommer att ge några egentliga resultat utöver de redan uppnådda. Vi tycker därför inte att det är nödvändigt att ge dessa pengar, utan att det får räcka med samma belopp som innevarande budgetår utgår till FOA.

Det svenska försvaret av i dag är ställt inför ett dilemma. Det är väl alla mer eller mindre överens om. Tyvärr måste jag för egen del säga att jag har svårt att finna, att det nuvarande försvaret kan komma att fylla stort annan funktion än att ge officersskåren och generalerna en hygglig social standard. När militärledningen, och varför inte de militärer som uppträder här i kammaren, angriper det nuvarande försvaret och dess svagheter, knyter de an till detta förhållande att vi saknar atomvapen. Hela deras resonemang, som i och för sig kunde vara riktigt om det avgränsades och betraktades endast från rent fackmilitära synpunkter, ser konsekvent bort från den andra sidan av denna fråga. Det ser bort från de utrikespolitiska aspekterna, frågan om hur den potentielle fienden kan komma att bära sig åt.

Jag hör till dem som menar att vi där har den springande punkten, plus frågan om under vilka betingelser vi skall kunna tänka oss att skaffa den svenska försvarsmakten atomladdningar. Om vi har ett atomvapen av det slag som militärledningen och högern tänker sig, kommer den potentielle fienden att anpassa sig på det sättet att han, om han finner sig betjänt av det, tar till det kraftigaste han har. Herr Lundberg har pekat på samma sak som jag för många år sedan var inne på. Det var väl då en större offentlig hemlighet än det är nu, att den som brukar utpekas som vår potentielle fiende redan har möjligheter att bara trycka på några knappar och skicka atomladdningar till vissa fasta punkter. Herr Lundberg menade att dessa punkter skulle vara uttraderade

Begränsning av försvarskostnaderna

inom en halvtimme. Det är nog ett realistiskt betraktelsesätt som herr Lundberg här anlagt.

Jag antydde att man här i kammaren i debatten 1958 gav uttryck för den meningen att det försvar vi skulle få enligt det då föreliggande utskottsförslaget inte gav oss så stor trygghet. En talare, fröken Wetterström, föreföll utgå från att vi här också hade ett förslag som innebar att man fullföljde tanken av 1948, då riksdagen uttalade att hela landet skulle försvaras, att vi skulle ha ett försvar som gjorde det möjligt att försvara allt svenskt territorium. Fröken Wetterström sade: »Om vi är ense om den målsättning, som fastställdes av riksdagen 1948 och som fullföljts av försvarsberedningen och i den proposition vi nu behandlar — att upprätthålla ett effektivt försvar till skydd för vår urgamla frihet och vårt oberoende, ett så starkt försvar att det är fredsbevarande och att det i krig kan bjuda en angripare hårt motstånd — då måste man såvitt jag förstår också följa med i den militära tekniska utvecklingen på *alla* områden.» Jag syftar främst på detta uttalandes första del, nämligen föreställningen att det som föreslogs och beslutades 1958 av riksdagen beträffande det militära försvaret var ett fasthållande vid 1948 års deklARATION. Själv anser jag att de som gör gällande och de som i den debatten gjorde gällande, att vi med detta försvar inte kan fasthålla vid den deklARATIONEN, har rätt. Alla de talare jag här citerar är högerledamöter. Herr Wachtmeister sade sålunda den 30 juli 1958 förmiddagen: »Ett försvar, som skall gå i land med de av 1948 års riksdag uppställda fordringarna, skulle kosta omkring 6 miljarder kronor per år i dagens läge.» Detta var väl ett svar på fröken Wetterströms uttalande, trots att herr Wachtmeister råkade vara före fröken Wetterström på talarlistan. Den som gjorde det tredje uttalandet jag ämnar citera sitter nu i en bänk inte långt framför mig. Han heter herr Edlund.

Hans uttalande står på sid. 35 i protokoll för samma dag som jag förut nämnde: »Departementschefen har uttalat att vår krigsmakt utformas med hänsyn till atomkriget krav, och utskottet delar denna uppfattning.» Tyvärr innebär detta uttalande endast en halv sanning.

När jag hörde herr Edlund säga detta — jag satt själv och lyssnade på honom vid tillfället — fick jag lust att instämma med honom så långt. Jag var dock inte beredd att följa honom i hans resonemang alltigenom. I fortsättningen sade han bl. a.: »Om fienden använder atomvapen men vi själva sakna dessa, är emellertid striden hopplös och vi offerar alla våra soldater förgäves.» Detta är alldeles riktigt. Vad skall vi då dra för slutsats för det fall att vi i dag skulle anfallas? Det finns bara en slutsats: eftersom våra soldater inte har atomladdningar att tillgå, är striden hopplös. Det är flera än jag som har observerat sådana uttalanden och det är kanske att beklaga, men herr Edlunds uttalande var ju så sant. Detta är vårt dilemma.

Jag kommer så till frågan hur vi skall kunna skaffa det svenska försvaret atomladdningar. Jag uttrycker mig helst på det sättet, eftersom det brukar bli diskussion när man säger atombomber. Då tänker folk i gemen bara på en sak och en stor sak, medan de förbinder begreppet atomladdningar både med kraftigare och med mindre kraftiga vapen. En atombomb kan aldrig vara försvarsvapen, menar man, och tänker på strategisk krigföring, som innebär att vapenbärare för med sig bomber in över den stygge fiendens eget territorium.

Det har vid upprepade tillfällen lämnats besked om i vad mån atomladdningar kan vara försvarsvapen. Dock hade man inte från början klara upplysningar om detta, när arbetet i försvarsberedningen inleddes. Numera sägs det, och det tror jag är helt riktigt:

Begränsning av försvarskostnaderna

laddningens storlek är i och för sig inte avgörande. Det finns laddningar av Hiroshimabombens sprängverkan som kan nyttjas både till anfall och till försvar. Det är vapenbärarens räckvidd som avgör huruvida atomladdningen blir en strategisk laddning eller en försvarsladdning. Vi kan sålunda stryka under att atomladdningar kan nyttjas i försvarssyfte.

Kring frågan hur Sverige skall kunna skaffa sig atomvapen har i försvarsberedningen förekommit många diskussioner. Jag vågar väl säga nu, sedan det i debatten har kommit fram här i kammaren att högern därvid drev den meningen, att vi skall inrikta oss på vad som krävs för att kunna hänvända oss till någon makt som har tillgång till dessa vapen, låt oss säga Amerika, och säga att vi har drivit vår målforskning så långt att vi är mäktiga att tillverka en atomladdning. I den situationen skulle det kunna vara möjligt att förvärva atomladdningar från Amerika.

Men på fackmilitärt håll var man inte lika övertygad. Där hyste man närmast den meningen, att de föreskrifter som hindrar förvärv av atomladdningar i Amerika utgör så många och så starka lås, att vi inte orkar bryta upp dem. Vi måste säga oss, att det realistiska betraktelsesättet är: skall vi ha atomladdningar, måste vi faktiskt inrikta oss på att själva tillverka dem.

Vilka möjligheter skulle då finnas att här i Sverige tillverka atomladdningar? Experterna uppgav, att vad det tekniska kunnandet beträffar klarar vi saken, men den verkliga flaskhalsen är det tunga vattnet. Detta används ju också i reaktorer vid framställning av energi för fredligt bruk, och vi har haft, sades det — jag förmodar att detta gäller även i dag — vissa möjligheter att förvärva i varje fall små kvantiteter från Norge och i något fall — till billigare pris för övrigt — från Amerika. Av det vatten som kommit från Amerika fick dock inte den minsta lilla droppe gå till några

förberedelser för atomladdningstillverkning.

Skall vi själva tillverka atomvapen, får vi alltså även bygga en fabrik för tillverkning av tungt vatten. Det skulle vi väl också kunna klara, säger teknikererna. Men allt detta ger oss en föreställning om vilka omfattande investeringar vi finge lov att göra, ifall vi själva skulle tillverka atomladdningar. Jag tycker vi måste säga oss, att hakar det inte upp sig på någonting annat, så gör det det på reella ekonomiska skäl. Vi kan inte ge oss in på sådana här investeringar, och då har vi ett försvar som saknar atomladdningar.

Man måste då vad gäller direktiven för den utredning som skall tillsättas dra de slutsatser som förts fram i min och herr Spångbergs motion och som även redovisats av mig i en reservation. Därmed har jag ju markerat att jag inte är någon pacifist. Jag skulle kunna bekänna att jag är en smula antimilitarist, men jag anser att man givetvis skall bjuda motstånd, där det finns en rimlig möjlighet att göra detta på ett någorlunda effektivt sätt. Då jag hävdar att vi nu bör gå över till ett försvar av det slag jag skisserat, gör jag det bl. a. därför att jag har den uppfattningen, att rustningsutgifterna nått en sådan nivå, att den fredliga expansionen begränsas. De dryga rustningskostnaderna bidrar också till en fortgående penningvärdeförsämring och utgör ett hot mot en god social standard. Detta måste beaktas, och det är på grundval av dessa funDERingar — för vilka jag har stöd av aktiv militär expertis — som jag föreslagit att vi skall skapa ett försvar, som i en tänkt situation är lika effektivt som det nuvarande men kan åstadkommas till mycket lägre kostnader.

I vår motion framhåller vi också att det bemannade flyget bör kraftigt skäras ned — vi kan inskränka oss till ett flyg med huvudsakligen spaningsuppgifter. Herr Lundberg citerade artiklar av vilka det framgick — och detta är

Begränsning av försvarskostnaderna

inte något nytt — att det bemannade flyget är på nedåtgående. Denna utveckling har pågått länge och sker i samma takt som nya, lätt styrbara robotar frambringas. Vårt bemannade flyg — möjligen bortsett från attackflyget — kan ju egentligen användas endast mot annat bemannat flyg.

Vi fick i försvarsberedningen gång på gång illustrationer av hur en tänkt invasion skulle kunna utveckla sig. Några ledamöter av beredningen blev väldigt imponerade. För min del fick jag samma intryck som man kan få när man ser på småpojkar som leker, kanske till och med leker krig. Större effekt hade det hela inte på mig, ty jag säger, att om Sverige anfallas av främmande makt blir utvecklingen med största sannolikhet inte den som dagens militära expertis främst tänker sig och främst måste tänka sig, om det svenska försvaret, sådant det nu är uppbyggt, skall kunna fylla en funktion.

Tänker man sig att det blir ett helt annat förhållande — vi anfallas inte av bemannade flygplan utan det kommer robotar över oss — ja, då står vi där med våra fina snabbgående jaktplan till ingen nytta. Till yttermera visso kan det hända, som herr Lundberg nämnde, att de fjärrstyrda projektilerna kommer att slå ned på vissa punkter, så att vårt jaktflyg tämligen omedelbart kommer mer eller mindre ur spelet.

Sverige saknar inte heller dessa robotar. Ifrån oppositionen har man pekat på att vi fortsätter att modernisera och rusta upp vårt robotförsvaret. Vi har fått den målsökande roboten Sidewinder och luftförsvarsroboten Bloodhound samt den i vårt land framställda attackroboten, som under nästa budgetår ställes till attackflygets förfogande.

Jag skulle här vilja göra ett tillägg till vad jag anförde 1958. Jag gjorde då gällande, att vi inte hade och inte kommer att få — det kostade jag på mig att säga, även om jag själv inte trodde så mycket på det — vapenbärare med

tillräcklig räckvidd för att vi skulle kunna föra strategiskt krig. Det var liksom ett försvar mot yrkandena att vi skulle skaffa oss ett atomförsvar. De som framställde dessa yrkanden sade, att det inte kunde bli fråga om att använda vapenbärare för annat än försvar vid ett anfall och således inte för anfallskrig. Vapenbärarna var då det avgörande.

Men utvecklingen står ju inte stilla. Möjligheter finns säkert att se till, att man kan förse de då omtalade laddningarna — som skulle kunna väga 450 kg och placeras en under vardera vingen på attackplanet — med en egen motor. Vill man så kan man nog komma dit. När attackplanet sedan kommit ett lämpligt stycke på väg, trycker man på en knapp och så går laddningarna med egna motorer ifrån attackplanet och styres ifrån detta. Våra potentiella fiender — skall vi tro att det är fler? — förstår sådant. Våra högtidliga försäkringar om begränsning till ett anfalls-läge och begränsning av utnyttjandet av atomvapen tas med mer än en nypa salt och man handlar därefter.

Herr talman! Jag tycker nu rent av själv, att jag haft ordet tillräckligt länge. Men låt mig ytterligare konstatera, att vi i Sverige av utrikespolitiska och taktiska skäl och av hänsyn till möjligheterna att genomleva ett atomkrig aldrig bör leka med tanken att skaffa oss atomladdningar. Det jag nyss framhållit tillsammans med vad jag i övrigt har anförut utgör ett tillräckligt skäl här för. Vad vi bör säga oss är, att vi i en sådan situation troligen inte har något annat att göra än att inrikta oss på ett försvar, som kan ställa till så mycket besvärligheter som möjligt för den makt, som ockuperat oss.

Beträffande risken för att vi skall bli ockuperade är jag mycket optimistisk. Talet om att vi skall ha ett starkt försvar, som skall avhålla fienden från att angripa oss av hänsyn till att det blir för dyrbart i förhållande till vad som

står att vinna, var på sin tid berättigat. Jag har betonat här i kammaren — jag gjorde det 1958 och torde också ha gjort det tidigare — att underlag inte längre finns för ett sådant resonemang, ty vi måste tyvärr förutsätta, att den som kommer att angripa oss använder atomladdningar. Jag vill vara förhoppningsfull beträffande möjligheterna att komma överens om begränsningar, i varje fall på det området, men jag tror inte att begränsningarna leder dithän, att alla stormakter gör sig av med vad de förfogar över i den vägen. Jag tror inte heller att vederbörande kan tänkas komma längre än till att göra sig av med de allra mest fruktansvärda laddningarna som, i fall de kommer till användning i någon nämnvärd omfattning, leder till ett förstörande av allt vad som i dag går under namn av *kultur*.

Vad vi har att göra från svensk sida är att noga ge akt på vår utrikespolitiska linje och vårt utrikespolitiska handlande. Där bör vi i fortsättningen följa den linje, som den svenska regeringen med stor framgång har kunnat hävda under de senaste åren, för att inte säga även under andra världskriget.

Jag kommer sedan, herr talman, att ställa yrkanden om bifall till respektive reservationer jag varit med om att underteckna, även till den där jag är ensam.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! De sex miljarder, herr Åkerström, som jag 1958 sade, att ett försvar enligt 1948 års riksdagsbeslut skulle kosta, gällde idealförsvaret, alltså ett sådant försvar, som vi skulle sätta upp, om vi hade obegränsade resurser både i fråga om pengar och personal. Att vi inte kan skaffa oss ett sådant försvar, innebär emellertid ingalunda att vi fördenskull inte skall ha något försvar alls eller ett försvar av den ringare omfattning som herr Åkerström vill ha. Jag skall för övrigt inte ge mig in på

2 — *Andra kammarens protokoll 1960. Nr 11*

Begränsning av försvarskostnaderna

polemik med herr Åkerström. Han torde lika väl som jag vara på det klara med att vi inte har samma åsikter vad beträffar de teser han framförde i slutet av sitt anförande. Jag tror därför, att en debatt i den frågan mellan oss skulle bli ganska ofruktbar.

Låt mig i stället ge mig in på det ämne som tidigare behandlats av herr Nyberg. Det är med tillfredsställelse man kan konstatera, att nuvarande försvarsbudget ger vissa delar av försvaret goda möjligheter att förnya sig och att följa med i den snabba utvecklingen. Men det är också med stort beklagande man måste konstatera, att försvaret av det hav som omger så gott som hela vårt land, satts på undantag. Det är självklart att man får finna sig i 1958 års försvarsbeslut om en viss reducering av våra marina stridskrafter. För min del finner jag mig däri utan övertygelse, men jag kan absolut inte finna det förenligt med försvarsbeslutets innebörd, att marinen nu under en lång följd av år skall ställas inför praktiskt taget fullständigt nybyggnads- och utvecklingsstopp. Med nu föreslagna kostnadsramar för marinen kan nämligen inte ett enda av de i marinplan 60 upptagna nya fartygstyperna ens påbörjas, inte förrän en bra bit in på mitten av 1960-talet. På det sättet får vi inte inom överskådlig framtid den visserligen mindre men dock moderna marin, som riksdagen hade i tankarna, då beslutet fattades, att marinen skulle tillgodoses bättre än vad alternativ Adam förutsatt.

Jag har svårt att förstå statsutskottet, som inte ens vill ge marinen de 22 miljarder kronor, som står odisponerade under fjärde huvudtiteln. Riksdagen har dock tidigare beslutat, att medel ur den aktuella anslagsposten på ursprungligen 68 miljarder kronor skulle få disponeras för marinens avbeställningskostnader, varav i dag återstår 33,5 miljarder kronor. Nu får dessa pengar i stället tas från marinens förut hårt nedskurna an-

Begränsning av försvarskostnaderna

slag. Något motiv för avstyrkandet av herr Nybergs motion nr 110 kan inte jag finna i utskottets utlåtande. Jag tycker snarare att allt vad man där anför, i stället talar för ett tillstyrkande.

Formellt kan väl utskottets åtgärd att med hänvisning till föreslagen utredning skjuta marinplan 60 framför sig försvaras, men också bara formellt. Jag kan inte frigöra mig från intrycket att det här bara är fråga om den obofärdiges förhinder. Utan att blinka tillstyrker nämligen utskottet preciserade kostnadsramar för andra försvarsgrenar ända fram till 1967. Det hade därför inte varit mer än naturligt, tycker åtminstone jag, att även om en ny försvarsutredning skall tillsättas, man nu kunnat fatta beslut om marinens kostnadsinriktning, tills resultatet av försvarsutredningen behandlas i riksdagen.

Raseringen av vårt marina försvar är ytterst betänklig. Ännu har inte något på verklig utredning grundat underlag framkommit som bevis för riktigheten av 1957 års teser om marinstridskrafternas minskade betydelse.

Vad gör vi, om den mera vetenskapligt inriktade analys som nu pågår ger till resultat, att bedömandena från 1957 var felaktiga? Skall vi då återbetala några hundra miljoner i efterskott, som marinen under de senaste åren gått miste om och som kommit att gå ut huvudsakligen över materielanslagen? Frågorna är ej obefogade. Om vi nämligen ser på den utveckling, som äger rum utomlands, visar den tydligt en ökad värdesättning av marinen. Det är självklart att vi inte utan vidare kritiklöst skall kopiera vad som sker i utlandet. Men när man i världens mariner i övrigt — stora som små — bygger flera fartyg än någonsin tidigare i fredstid, bland annat med tanke på att sjövägarerna i kärnvapenkrig är de enda som är oförstörbara — är det egendomligt att vi, som har en av de längsta kusterna i Europa och som är så ytterst beroende av att kunna skydda vår importsjöfart

och vår kustsjöfart, skrotar ned marinen.

Jag skall, herr talman, inte yrka bifall till motionen nr 109 — det skulle inte tjäna något till — men jag har med dessa ord velat uttrycka mitt beklagande av den behandling som marinen alltfört blir utsatt för.

Låt mig övergå till en helt annan sak.

Vi har på senare tid haft två interpellationer, en av herr Persson i Appuna och en kort före jul av fröken Sandell, om den militära informationstjänsten. Kontentan av försvarsministerns svar på båda interpellationerna var i huvudsak att ingen propaganda får ske med statsmedel och att — vilket borde vara självklart — ingen polemik får ske, framför allt inte i politiska frågor. Efter försvarsministerns anmärkningsvärt skarpa formuleringar i svaret till fröken Sandell kort före jul hade man kunnat vänta sig att till och med försvarsstaben skulle kunnat begripa vad det var fråga om, men därutinnan bedrog man sig. Så fort försvarsministerns i statsverkspropositionen framförda förslag om nedläggande av tidskriften Kontakt med krigsmakten blivit bekant, satte denna tidskrift i egna och andra spalter i gång med att polemisera mot förslaget. Jag kan bara finna två förklaringar härtill: Antingen anser man sig inte behöva ta hänsyn till fingervisningen från riksdag och regering, denna må vara aldrig så tydlig, eller också bryr man sig helt enkelt inte om att följa med i den aktuella debatten, man bryr sig bara om vad som passar en själv. Med kännedom om den ensidiga och partiska information som hittills bjudits från försvarets presstjänst får väl polemiken tas som ett utslag av likgiltighet för vad som hänt på denna front. Skälet må vara det ena eller det andra. Tillsammans med tidskriftens även i övrigt diskutabla värde i förhållande till vad den kostar har emellertid försvarsministerns förslag fått en än starkare motivering än tidigare.

Begränsning av försvarskostnaderna

Polemiken hör hemma i dagspressen, och därför finns det naturligtvis ingen anmärkning mot att en pensionerad militär producerar sig i denna fråga i våra större tidningar — även om man kanske blir något förvånad över att till förspråkare för den militära yttrandefriheten gjort sig just den man som för alltid fått sitt namn knutet till försöken att sätta munkorg på sina underlydande och som fått reprimander av både MO och JK för sina övergrepp mot tryckfriheten. Men han har tydligen blivit visare med åren, när han talar för tidskriften Kontakt med krigsmakten, och däråt har man bara anledning att glädja sig.

Jag kan inte följa den reservation som givits under punkt 161, och jag har härmed allenast velat tala om motive-ringen härför.

Om nu någon har blivit visare med åren, är det någon annan som inte har blivit det, nämligen försvarsstaben. Jag tror det kunde vara skäl för försvarsministern att ta sig en ordentlig titt på den institutionen. Nog borde man åtminstone kunna kräva att personal, som placeras där, känner till tryckfrihetens mest elementära begrepp och dessutom inser, att försvarsstaben ingalunda har monopol på åsiktsbildningen i militära frågor.

Jag kan inte underlåta att till försvarsministerns kännedom bringa ett intermezzo, som är ganska talande. Vi har en tidskrift som heter Sveriges Flotta. Den är organ för en opolitisk, helt fristående propagandasammanslutning för sjövärn och sjöfart, alltså en sådan förening, inom vars verksamhetsområde just den polemik hör hemma som inte får bedrivas inom den militära presstjänstens ram. Denna tidskrift hade en ledare i första häftet i år som på det högsta förtörnade den icke marint betonade delen av försvarsstaben. Man satte därifrån i gång med efterforskningar vem författaren var. Man ringde till tidskriftens expedition. När man

hänvisades till verkställande direktören, vägrade man att tala med denne. Man ville tala med de kontorsanställda och försöka få dem att tala om vem författaren var. Kanske förstod man att man var ute på olovliga vägar, men modet att uppträda öppet svek tydligen. Ett sådant uppträdande är otillständigt. Jag beklagar uttrycket men jag kan inte finna något annat.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att anföra några synpunkter i anslutning till motion I: 238 och II: 299, vari jag tillsammans med några medmotionärer yrkat på vissa nedprutningar respektive sänkningar av beställningsbemyndiganden under den huvudtitel som vi nu behandlar.

Vi betraktar inte det beslut som fattades 1958 i försvarsfrågan som någonting heligt som inte får rubbas. Vi anser att riksdagen skall ha full rätt att realpröva anslagsfrågorna när det gäller försvaret i likhet med vad som sker i fråga om alla övriga statliga utgifter. Majoriteten inom statsutskottet hänvisar till samförståndslösningen 1958 och avvisar motionerna. Denna uppgörelse innebär, att vi för budgetåret 1958/1959 skulle få en försvarsbudget på 2 700 miljoner kronor och att vi därefter skulle få en automatisk årlig ökning på 2,5 procent plus kompensation för löne- och prisstegringar. För nästa budgetår innebär denna överenskommelse att de samlade försvarsutgifterna kommer att belöpa sig till i runt tal 3 200 miljoner kronor. Man kan således med allt fog säga att det inte har varit fråga om någon på stället marsch, utan det har i stället skett en väsentlig stegring av utgifterna. Det är inte heller att förvåna sig över att denna kostnadsstegring har skapat irritation ute i landet och jag tycker att den skulle vara irriterande även för finansministern. Försvarskostnaderna kan inte betraktas som

Begränsning av försvarskostnaderna

någon isolerad företeelse bland statens utgifter, utan man måste sätta in dem i det stora gemensamma sammanhanget.

I samband med 1958 års försvarsuppgörelse fick vi på köpet en del punkt-skatter, som skulle täcka då uppkommande merkostnader. Detta ingick ju i överenskommelsen; även partierna på oppositionssidan var alltså med där-om. Men hur har det sedan gått med enigheten när det har gällt stora och viktiga samhällsfrågor och finansieringen av de utgifter som beslutade åtgärder medfört? Hur många av riksdagens borgerliga ledamöter röstade i höstas för en statlig inkomstförstärkning? Ja, alla i detta hus vet att dessa ledamöter är fort räknade: det var icke en enda. Man kan emellertid fråga sig, hur finansministern skulle ha fått debet och kredit att gå ihop. Det hade väl då icke återstått något annat alternativ än en ökad upplåning, en rasing av socialpolitiken och minskning av anslagen på vitt skilda områden: till utbildningsanstalter, till forskning, till sjukvård, till vägar etc. Vidare hade vi nog fått vidkännas en övervältring av utgifter på de borgerliga kommunerna och enskilda personer.

Försvarsministern aviserar nu att det är hans avsikt att till hösten återuppta förhandlingar med de borgerliga partierna angående försvarsfrågan. Man gör då omedelbart den reflexionen, om detta verkligen kan vara välbetänkt. Jag vill i varje fall rent personligen ifrågasätta, om inte regeringen överdriver betydelsen av en borgfred på detta område. Jag är för min del övertygad om att den av regeringen förda neutrala och alliansfria utrikespolitiken har för vårt land som helhet varit av betydligt större värde än något hundratal miljoner på försvarets altare. Utan att göra någon som helst jämförelse i storleksordning vill jag erinra om vad som inträffade när finansministern för några veckor sedan besvarade den interpellation som herr Gustafsson i Stockholm fram-

ställt angående omsättningsskatten på begagnade bilar. Finansministern riktade då till oppositionen, högern, folkpartiet och centerpartiet, en fråga om hur de skulle ställa sig till ett förslag angående slopande av omsättningsskatten på begagnade bilar. Vad fick finansministern för svar på detta? Jo, ett synnerligen hänfullt besked om att han kunde vara så god att lägga fram förslag, så skulle man i vanlig ordning pröva dem. Det är naturligtvis ingen som förmenar oppositionen att inta en sådan ståndpunkt, men frågan är om man inte från regeringens sida borde handla på samma sätt när det gäller anslag under försvarets huvudtitel.

Nu har det motionerats om tillsättande av en ny parlamentarisk utredning på detta område. Från utskottets sida har förslaget tillstyrkts, men man har därvid icke sagt ett ord om i vilken riktning utredningen skulle gå. Jag är fullt på det klara med att det är regeringens uppgift att utfärda direktiv för alla statliga utredningar, och det är givetvis även fallet beträffande ifrågavarande utredning. Men å andra sidan bör väl inte utskott och riksdag vara mer underdåniga Kungl. Maj:ts regering än att man kan framföra en mening om i vilket syfte en utredning skall arbeta.

Enligt mitt sätt att se är det nödvändigt att se till, att det blir en broms på utgifterna på detta område. Nu kommer man antagligen från utskottsmajoritetens sida att peka på att det pågår en besparingsutredning — nämligen den Älmebyska — men jag tror inte, att vi skall vänta oss för mycket av de förslag som kommer därifrån, beroende på att de direktiv som är utfärdade är alltför snäva och följaktligen handlingsfriheten alltför liten.

Sedan kan det ifrågasättas, om det inte för ett land som vårt med dess starkt begränsade resurser är litet exklusivt att ha tre stycken försvarsledningar, en för armén, en för flyget och en

för marinen. Hitintills har det visat sig — det har flera talare vitsordat här — att särskilt marinen har fått en alltför liten del av kakan. Vi vet alla, att det nära nog ständigt utspelas ett triangel-drama mellan dessa tre ledningar.

Jag läste för en tid sedan i en dags-tidning en artikel, som var saxad ur en tidskrift som heter Sveriges Flotta. Jag antar, att återgivandet överensstämmer med den artikel som det hänvisas till. Så här skriver man i denna tidskrift: »Så snart det gäller anslag till marinen begär man omsorgsfulla och i detalj utarbetade motiveringar. Det är som regel inte småsaker man kräver av marinens utredare. Helst av allt ville man nog ha serverat i tabellform exakta förutsägelser om var, när och hur en ny fartygstyp, ett nytt kustartilleribatteri etc. kommer att göra sina insatser under sin ganska långa tid i riksförsvarets tjänst. Det är klok politik att inte kasta bort pengar på onyttiga ting.»

Så fortsätter man i ett annat avsnitt:

»Man har därför all anledning fråga sig vad det är som gör att obestyrkta anslagskrav från armé- och flygunderhåll alltid tillmåts större betydelse och tilltro än marinledningens genom utredningar, noggranna beräkningar och operationsanalys väl styrkta krav. På marinsidan räknar man tusenlapparna, medan på armé- och flygsidan miljonrullningen tillåts fortsätta utan verklig behovsprövning.»

Som jag nämnde är det inte jag som har formulerat detta utan tidskriften Sveriges Flotta. Naturligtvis borde väl herr Nyberg eller herr Wachtmeister ha läst upp citaten. Jag skulle emellertid tro, att det ligger något i vad motionärerna och vissa talare har anfört om denna avvägning. Det är därför som jag ifrågasätter, om vi inte borde få en enhetlig försvarsledning. Jag är övertygad om att det skulle innebära en väsentlig rationalisering och besparing icke minst på stabernas område.

Det synes som om det skulle vara en

Begränsning av försvarskostnaderna

mycket viktig och betydelsefull detalj på det militära området att varje värnpliktig får lära sig att sätta klackarna i marken. Jag undrar för min del, om inte även riksdagens ledamöter borde lära sig denna ädla konst att slå klackarna i marken och sätta stopp för de ständigt ökade försvarsutgifterna. Det skulle väl vara en uppgift som kunde rymmas inom ramen av »Sport 60». Herr Allard är inte inne; annars skulle jag alldeles gratis överlämna uppslaget till honom, ty han är ju bas för riksdagens »Sport 60».

Jag skall, herr talman, inte uppta tiden längre utan kommer senare att framställa yrkanden. Jag ber dock att i detta sammanhang få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Thun m. fl.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Herr förste vice talman och vårdare av parlamentariskt anständigt språkbruk! Tillåt mig först att på den kommunistiska riksdagsgruppens och mitt eget samvetes vägnar uttala min stora tillfredsställelse över statsutskottets beslut att förordna en ny parlamentarisk försvarsutredning! Det är ett storartat erkännande av de fyra partier, som genomförde den gällande försvarsordningen för 21 månader sedan, att de inte klargjort för sig konsekvenserna av beslutet förrän nu.

Jag betraktar statsutskottets förslag som en första, låt vara inlindad protest mot det militära slöseriet. Det handlar tydligen om en önskan att minska försvarsutgifterna och i varje fall att förhindra deras ytterligare stegring. Detta ger mig hopp om att den militära högkonjunkturen äntligen har kulminerat. Det rör sig sålunda om en ganska viktig seger för kommunistiska partiet och för dem i denna kammare, som jämte oss bekämpade den senaste försvarsordningen. Antagligen ville de tre borgerliga partierna och deras socialdemokratiska medlöpare inte erkänna detta. Det är väl därför de så småskuret —

Begränsning av försvarskostnaderna

förlåt uttrycket — formulerar utredningskravet som ett avslag på vår motion — vi som i fjol och i år krävt en ny utredning och påvisat efter vilka linjer en sådan borde gå. De kan inte ens samla sig om några direktiv för den begärda utredningen utan överlämnar detta, av omtanke om den ekonomiskt komprometterade militärledningen, till regeringen.

Men de får säga vad de vill, ty fakta talar här ett tydligt och kärvt språk. Fakta är, att de fyra partierna mot kommunistiska partiets bestämda motstånd genomtrufade beslutet. Fakta är vidare, att regeringen karakteriserade beslutet som en fast, långsiktig framtida grund att bygga upp försvarsmakten på. Fakta är att tio månader därefter tvingades regeringen ta initiativet till en civilmilitär besparingsutredning. Fakta är, att 18 månader efter beslutet tvingades regeringen signalera förhandlingar med de medskyldiga i syfte att bromsa kostnadsstegringarna. Fakta är slutligen, att nu — 21 månader efter beslutet om den långsiktiga, stabila lösningen av försvarsfrågan — begär statsutskottet en ny parlamentarisk försvarsutredning i förhoppning att nedbringa kostnaderna. Det är inte svårt att se vilka som fått rätt, vilka var det som riktigt bedömde konsekvenserna, vilka som visade förutseende och omdöme i denna fråga.

Både regeringen och militärledningen talar i tid och otid om att det bara rör sig om fem procent av nationalinkomsten till militära ändamål för att därmed ursäktas, att de på ett årtionde fyrdubblat militärutgifterna. Men eftersom denna nationalinkomst inte behärskas av staten, så är dylika talesätt direkt bedrägliga.

I verkligheten handlar det ju om fjärdedelen av statens utgifter. Det handlar om hela den egentliga kronoskatten. Drar jag bort från statens direkta skatteinkomster bolags- och förmögenhets-skatter jämte folkpensions- och sjuk-

försäkringsavgifter återstår ju 3,4 miljarder kronor. Det är alltså vår direkta statsskatt. Ungefär 3,4 miljarder kronor kommer väl också den försvarsbudget att gå på som vi nu skall besluta om. Denna utplundring av skattebetalarna blev möjlig genom att militärfrågan ställdes ovan partierna och partistri-derna, ovan folket självt.

Ja, herr förste vice talman, jag vill inte göra någon ledsen, men jag kan inte gå honom till mötes när han här uttrycker en önskan om att denna fråga inte skall få förekomma i valrörelsen. På så sätt tror man, att frågan skall undgå att ställas inför folket. Detta visar också kristallklart, tycker jag, sambandet mellan de höga skatterna och de gigantiska militärutgifterna.

Det aktuella missnöjet just nu är i hög grad inriktat på det militära slöseriet. Detta försiggår i olika former, öppet och förtäckt. Många har vittnat om den öppna formen. Jag skall be att få återge ett citat ur nr 10 av Tiden för förra året, där det heter: »Om man frågar en medborgare — han må vara av menigs eller kaptens grad — som varit inkallad till krigsförbandsvisa övningar, hur han haft det, så är ett normalt svar: 'Väldigt bra!' Frågar man så vad han gjort, så är svaret lika normalt: 'Inte ett jäkla dugg!' »

Få om ens någon känner omfattningen av det dolda slöseriet. Låt mig göra några erinringar. De militära beställningarna öppnar en ocean av möjligheter för vissa krafter att lägga vantarna på statens miljoner. Systemet med upphandling, monopol, licenser och hemligstämpel florerar särskilt i det militära. Den amerikanska militärledningen erkände exempelvis i fjol, att den med ett rationellt system hade kunnat inbespara 36 miljarder kronor åt den amerikanska staten via de militära beställningarna. Nu rann dessa pengar bort. Detta kallas inte stöld, bedrägeri och korruption — det kallas militär praxis.

Kan då något liknande försiggå i vårt land? Det var väl knappast av omsorg om statens ekonomi som de ledande militära kretsarna på sin tid lyckades rasera krigsmaterielverket. Låt mig ge några konkreta exempel på hur det kan gå till.

För ett par år sedan satte man på en civilmilitär anläggning i gång med robottillverkning. När sedan instrument och övrig utrustning skulle inmonteras fann man konstruktionen för svag. Den kasserades och pressades till skrot. Det var 25 robotar à 10 000 kronor per styck, som förvandlades till värdelöst skrot. Det köpes dyrbar militär utrustning i England, Frankrike och Schweiz. Det är inte bara priserna som är fabulösa, reservdelarna som är licensierade är skyhöga. Exempelvis små svagströmsmotorer, liknande dem i leksakslokomotiv, tar fransmännen 420 och engelsmännen 580 kronor per styck för. Hela leksakslokomotivet med motorn och allt kostar i handeln 60 à 70 kronor. Små batterier, 50 × 25 mm med några gram silvertråd, fyllda med en lutvätska — 2 minuters livslängd och värda cirka 20 kronor per styck — betalas av försvaret med 400 kronor per styck. Försvaret gjorde en jättebeställning och behövde sedan inte den pjäsen mer. Den svenska firman finns inte längre.

Enkla standardmuttrar i mässing, värda 50 à 75 öre, betalar staten med 6: 50 kronor per styck.

Licenserna på motorer för flyget har AB Flygindustri, inte staten. Det är svårt och dyrt för staten att skaffa tillstånd för att göra smärre reservdelar själv. På Flygmotors reservdelar lär det inte gärna behövas några prisdiskussioner, om man får döma av följande:

En enkel, rakt svarvad axel, 100 mm, uppskattningsvis värd 2 à 3 kronor, betalas med 15 kronor.

Jag har en liten kedja här. Den är enkel, primitiv, av billigaste material, värd cirka en krona. För den får staten betala 34: 80 kronor per styck.

Begränsning av försvarskostnaderna

En gängad pinnbult, som jag har här, uppskattar jag frikostigt till 3 à 4 kronor per styck. Den kostar staten 38 kronor. 2 000 sådana rymms i en skokartong och betalas med 76 000 kronor.

Om en undersökning gjordes över traktamentssystemet skulle man nog upptäcka, att traktamenten helst utgår i senare delen av månaden som en välkommen påfyllning till lönen.

Vill man då inte spara? En del vill det nog, men man silar mygg och sväljer kameler, exempelvis när man avskedade en städare därför att hans cykelväska innehöll en utsliten handduk och en bunt toalettpapper från statsverket.

Vi och många andra har ställt frågan, om det är rationellt att lägga så stor vikt vid tekniska vapen, särskilt att flygvapnet blivit det dyraste vapenslaget. Under förra världskriget förlorade nästan alla små och medelstora stater hela sitt flyg på krigets första dag. Detta var fallet med Polen, Norge, Danmark, Belgien, Holland, Jugoslavien och Grekland, och även Frankrike, så fort man övergick från låtsaskrig.

Har konsten att flygfotografera stått stilla eller utvecklats? Ni vet alla att svaret är en oerhörd utveckling. Har då något inträffat som numera gör det lättare att dölja flygbaser och flygfält?

I svenska flygets värvningsbroschyr heter det: »När Du stiger upp till 10 000 meter över Kalmar ser Du i öster långt in i Baltikum och i väster över hela Jylland till Engelska kanalen.» Det är god utsikt! Man behöver alltså inte längre flyga över ett land för att fotografera och kartlägga flygfält, baser och annat. Varje minsta förändring i territoriet kan registreras, fotograferas och kontrolleras på kanske 500 kilometers avstånd från det kontrollerade landet.

Flyget är alltså fortfarande det sårbaraste av alla vapen. Det är starkast dagen före ett krigsutbrott. Det är förintat när det som bäst behövs. Därtill kommer att vi nu trätt in i raket- och robotåldern. Dessa vapen har övertagit fly-

Begränsning av försvarskostnaderna

gets hela roll utan att besvärmas av dess sårbarhet. Det är oåtkomligt för flyget. Det är det absoluta vapnet i den meningen, att inget motvapen konstruerats. Vi har inget försvar mot dessa vapen, och omsorgen om ett snart museimässigt flygvapen hindrar oss att skaffa ett verkligt motvapen. Våra stridskrafter saknar uthållighet. De är fullt avsiktligt konstruerade för att kämpa några veckor i förhoppning att sedan erhålla hjälp från annat håll.

Under andra världskriget lyckades varje allvarligt insatt okupationsförsök. Alla i kriget indragna länder utom England ockuperades, helt eller delvis under årtal. Vårt försvar tar ingen hänsyn till dessa erfarenheter. Vårt försvar skall skydda gränserna under några veckor. Sedan är det slut. Men tänk om den möjliga fienden tar helt andra vägar in i landet — hur går det då?

Vi ser det som särskilt allvarligt, att militärledningen inte ett dugg bryr sig om det fria krigets, partisanrikets erfarenheter. Ingenting är i själva verket gjort för att förbereda ett försvar under okupationens betingelser. De som eventuellt tror att vårt hemvärn med dess uniformer, dess armémässiga utbildning och utrustning, dess befälshierarki med en general i toppen kan göra annat än de konventionella stridskrafterna, den misstar sig.

Men verklig beredskap på detta område skulle ha en verkligt avskräckande effekt på en angripare. Om varje svensk hade sin egen utrustning och utbildades för det fria kriget skulle Sverige vara ett farligt land för en okupant.

Nu har militärledningen i förakt för våra papperstigar fastnat vid idén om svenska atomvapen. Med dessa tänker man sig föra krig — på svensk mark. De får dock inte vara för starka. Inga vätebomber alltså, men uranbomber som kan bli 20 gånger starkare än Hiroshimabomben; det går kanske an.

Samtidigt bör den tänkte fienden vara så hänsynsfull, att han inte håller sig

med fler och starkare kärnvapen än vi själva har och att han helt avstår från att skada våra vitala centra, exempelvis Stockholm. Då skulle ett svenskt atomvapen också vara militärt användbart, det erkänner jag gärna, men var finns en sådan idealisk fiende? Ett tiotal välplacerade superbomber skulle förintala allt levande i vårt land.

Amerikanerna gjorde i mitten av förra årtiondet en officiell utredning om verkningarna efter det första massanfallet med kärnvapen från en tänkt motståndare — efter vad jag förstär var det Sovjetunionen. 80 miljoner amerikaner skulle dödas och 20 miljoner skadas enligt denna utredning. I följd offentliggjordes en ny amerikansk utredning. Den hade som förutsättning, att man hade byggt fullträffsäkra skyddsrum för 46 miljoner amerikaner. Enligt denna utredning skulle 55 miljoner amerikaner dödas och 23 miljoner skadas.

Ja, herr talman, så står det till med dessa frågor, och vi hoppas därför att när regeringen skriver direktiv för den nya utredningen man verkligen skall undersöka, om det inte finns några lärdomar att dra av det andra världskriget och om man inte skulle kunna bryta med det konservativa tänkande, som enbart håller sig fast i gamla tankebanor och där de olika förslagen utformas i ett verkligt kamaraderi med de olika vapenslagen och de olika intressena. Vår för inte slopa våra tre olika försvarsgrevar — det skulle vara det mest effektiva för att göra slut på det av alla kritiserade försvarsgrenstänkandet.

Herr talman! Jag medger att herr Åkerströms reservation till förslaget om en parlamentarisk utredning är bättre och klarare utformad, men jag anser för min del att just med hänsyn till det nuvarande läget måste jag yrka bifall till utskottsutlåtandet i denna fråga. De olika motioner, som vi har väckt om de ekonomiska anslagsfrågorna, får jag senare återkomma till. Det rör sig sam-

manlagt om besparingar på 481 miljoner kronor.

Herr SPANGBERG (s):

Herr talman! Jag skall begagna tillfället att uttala min tillfredsställelse över att utskottet har tillmötesgått våra motioner om en parlamentarisk utredning. Vi har nämligen i en motion framställt vissa förslag om hur direktiven skulle kunna utformas. Jag skall emellertid nöja mig med att instämma i vad herr Åkerström har anfört i detta fall.

Herr förste vice talmannen Skoglund sade såsom förste talare här, att utredningen skulle gå snabbt. Jag fick det intrycket, att förste vice talmannen närmast ville ha en skenutredning, vars resultat inte på något sätt skulle föras ut bland folket, i varje fall inte i valrörelsen. Jag förstår nog herr Skoglunds inställning från hans utgångspunkter, men jag delar inte hans uppfattning. Jag kan inte anse, att högern har uppträtt hederligt sedan försvarsuppgörelsen träffades 1958. Jag vill bara erinra om att flera talare från högerpartiet med gruppledaren i spetsen ansåg, att man skulle kunna bära hur tunga bördor som helst utan att knota, ja det fanns talare från högern som menade att man skulle kunna ta på sig ännu större ekonomiska bördor än som föranleddes av 1958 års försvarsbeslut.

Jag vill minnas, att jag redan när debatten pågick här i kammaren uttalade vissa synpunkter på den här frågan och därvid också sade, att jag icke kunde lita på högern. Jag har nämligen funnit att man aldrig kan lita på högern när det gäller löften av den här arten.

Det kan inte hjälpas, herr talman, att jag nu efteråt måste betrakta högerns uttalanden 1958 och i många andra sammanhang om att bära bördor för vårt lands försvar såsom enbart taktiska manövrer. Knappt hade trycksvärtan i riksdagsprotokollet torkat förrän det på grund av förhållandenas fria spel hördes andra toner. När vi har kom-

Begränsning av försvarskostnaderna

mit in på de sociala frågorna har vi fått se att högerns yrkanden om dessa stora anslag till försvaret egentligen har varit ett krig mot socialvården i vårt land. Varje gång socialvården har behandlats har vi fått stora skattedebatter, där högern har talat om att de sjuka måste avstå från en del av sin sjukhjälp för att vår ekonomi skall gå ihop, och vi har fått höra att vi inte har råd att hjälpa de arbetslösa. Det har kanske bara gällt någon miljon eller några hundratusen kronor, men vi skulle ändå inte ha råd med det utan att förstöra vår ekonomi. På det sättet har man velat att bördorna skulle bäras. De skulle läggas på de sjuka och de arbetslösa, och man skulle gå till krig mot Socialsverige för de anslag man har givit till militären — det är det verkliga förhållandet, som inte kan bestridas ens av någon högerman.

Jag är övertygad om att högern på nytt kommer med detta tal, kanske redan i dag och i varje fall under valrörelsen. Man kommer att tala om att statens utgifter måste minskas och skatterna sänkas, att vi inte har råd att ge så många miljoner till olika ändamål och att det viktigaste av allt är att vi får en rejäl skattesänkning. Man har till och med velat sälja LKAB-aktierna för att tillfälligtvis få in några hundra miljoner.

Ja, det är klart att vi behöver pengarna, och jag skall nu inte ta upp någon debatt om ekonomien. Jag skall bara framhålla vad väl ingen högerman kan bestrida, nämligen att om det ligger någon sanning i det som högern härvidlag säger, så måste det gälla *alla* anslag. Jag anser emellertid för min del att vi inte bör ta pengarna från de verkligt behövande, från de fattiga, sjuka och arbetslösa, för att finansiera de stora militäranslagen. Vi får möjlighet genom en kommande utredning att tillmötesgå de besparingsönskemål som har kommit fram, och jag skall gärna avsluta mig till dem som vill att staten

Begränsning av försvarskostnaderna

skall iakttas sparsamhet genom att skära ned anslagen till militären rejält. Men jag skulle vilja fråga, varför högern är så tyst när det gäller skatterna i sådana här sammanhang. Jag tycker det är lika berättigat att tala om att pröva skattebärkraften i sådana här sammanhang som när det gäller andra frågor. Jag vill vara med om att spara rejält, och jag tycker att vi bör sikta på att få försvaret åtminstone en miljard billigare än det är för närvarande.

Jag är övertygad om att majoriteten av Sveriges folk står bakom kravet på sänkta militärutgifter. När man talar med människor av vilken politisk färg som helst mellan fyra ögon om vad militärväsendet verkligen kostar och berättar att det motsvarar ungefär hälften av statens hela inkomst från inkomst- och förmögenhetsskatten, får man ofta höra att de har haft reda på detta och att det måste vara någonting gale.

En aktuell fråga som riksdagen har beslutat vänta med att behandla gäller atomvapnen. Utskottet går emellertid med på att öka anslaget till forskning med över 11 miljoner. Det skulle vara önskvärt att den här frågan så småningom komme upp till reell behandling, men det viktigaste därvidlag är egentligen att vi får en ordentlig upplysning om vad atombomben är och vad redan experimenten med kärnklyvning och dylikt kan åstadkomma. Det finns ganska mycket litteratur i ämnet, men av alla organisationer jag känner till är det bara Aktionsgruppen mot svensk atombomb, AMSA, som bedrivit någon egentlig upplysning på detta område. Där har man lyckats få i gång en del debatter, vid vilka frågan har belysts och ett stort sakmaterial framkommit för bedömningen av denna för mänskligheten så ödesdigra fråga som kärnvapenexperimenten utgör.

Däremot har man från försvarets sida försökt bagatellisera hela problemet. Över huvud taget tycker jag att forsk-

ningen på detta område i dag inte står på den plats, som man har rätt att fordra att den skulle stå. Varje forskare skall givetvis ha rätt att forska på de områden som intresserar honom, och vetenskapsmännen må hålla på med att bestråla och sedan para möss för att se vad resultatet blir i tredje generationen. Men sådana experiment har ju redan gjorts i andra länder. Det finns gott om material i det avseendet. Forskningen behöver så att säga inte stå stilla och experimentera med samma ting. Därvidlag kan man ta del av erfarenheterna från andra länder. Och framför allt bör forskningsresultaten publiceras, så att de blir tillgängliga för alla.

Nu vet vi att atombombsexperimenten har framkallat en förgiftning av atmosfären, av jorden och av växterna. Vi har alla giftet i oss. Allt levande har i dag inom sig det farliga giftet strontium 90. Detta gift har nu, efter kanske miljarder år, på nytt kommit till vår jord, denna gång framställt på konstlad väg genom atomexperiment som åstadkommit 50 miljoner graders hetta. Då framkommer detta ytterligt farliga radioaktiva ämne.

Vi vet också att även utnyttjandet av atomkraften för fredliga ändamål innebär stora faror. Man har i Amerika haft en del olyckor vid atomverken. Redogörelser härför finns publicerade, och alla kan därför ta del av hur farliga experimenten verkligen är. Låt mig här endast ta ett enda exempel, som nyligen anfördes av en svensk professor vid en installationsföreläsning i Uppsala. Han hänvisade till experiment som gjorts i Hanford i Columbia. Där hade man fisk i vatten, som inte var mera radioaktivt än att man kunde dricka det. Sedan fick radioaktiviteten avdunsta. Men ändå blev fisken 1 000 gånger mera radioaktiv än själva vattnet var, när det var som starkast förgiftat. Vattnet innehöll sålunda den högsta procent radioaktivitet som var lämplig

för att kunna drickas utan fara, men om fisken hade fått växa upp till full storlek i sådant vatten, så hade den blivit så radioaktiv att en människa skulle dö, om hon åt fisken, sedan den kokats eller stekts på vanligt sätt. Detta visar hur oerhört farlig den radioaktiva smittan är. Atomexperimenten är sålunda sannerligen inte bara en militär fråga.

Det är sorgligt att militärerna inte förstår eller låtsas inte förstå, dessa ting. De bara tiger. Eller, vad värre är, de säger att hela livet är farligt. Det finns militärer som i atomdebatten skrivit att det är farligt att bada eller att gå ut på våra vägar. Man kan nämligen drunkna eller bli påkörd. Och det är farligt att röka cigaretter. Allting är farligt. Man vill sålunda göra gällande att dessa saker ligger på samma plan som den radioaktiva strålningen. Jag har, herr talman, inte passande ord för att från denna talarstol ge uttryck för vad jag känner inför dylikt tal. Det finns kanske över huvud taget inte några lämpliga ord för den saken.

Försvarsministern är inte närvarande i kammaren nu, men han hör mig kanske ändå. Det finns ju utomordentliga högtalaranläggningar inkopplade vid talarstolen, och man kan sitta i statsrådsrummen och lyssna på kammardebatterna. Jag vill därför fråga honom, om han ändå inte tänker göra klart för militärledningen, att riksdagen aldrig har gått med på någon forskning för framställande av atombomber. Det vore bra, om detta kunde göras klart och begripligt för exempelvis överbefälhavaren. De framställningar som gjorts från forskningsanstalten är det ju överbefälhavaren som ligger bakom, inte forskningsanstalten själv. När överbefälhavaren nu har fått anstalten att begära detta mycket högre anslag, så framhåller anstalten att det är angeläget att söka minska den tidsförlust i fråga om framtagandet av underlag för ställningstagande till svenskt atomva-

Begränsning av försvarskostnaderna

pen, som blivit en följd av att verksamheten inte kunnat påbörjas redan innevarande budgetår. Vad är det för tidsförlust man egentligen frågar efter här? Vi skall inte ha någon atombomb. När man utomlands allvarligt diskuterar hur man skall kunna förstöra de lager man har av atombomber för att inte mänskligheten skall gå under om det blir atomkrig, är det då vettigt att ett land som Sverige, med dess gamla fredstradition, på något sätt skall stödja de tankegångar, som går ut på att även vi skall skaffa oss atombomber? Bara detta borde vara tillräckligt för ett ordentligt nej i denna fråga.

Men det är tydligt att man inte har förstått riksdagens uttalande. Jag kan inte riktigt fatta, att man från forskningsanstaltens sida skulle vilja trotsa riksdagen eller att man skulle ha kommit med denna propå om tidsförlust o. d. om man hade förstått vad riksdagen sagt.

Jag vet ju att herr Skoglund vill ha atombomber, men jag kan garantera herr Skoglund — jag har sagt det tidigare här i kammaren — att alla högermän inte är med på det. Jag har fått brev från högermän, som sagt att om herr Hjalmarson allvarligt kommer att gå in för atombomber, kommer de att lämna högern. Nu vet jag inte riktigt vart de skall gå, ty vi börjar få lika goda kålsupare i alla partier. Någon riktig klarhet finns egentligen inte utanför den starka socialdemokratiska och fackliga oppositionen mot atombomben.

Hur mycket man skall kunna lita på olika kyrkliga grupper vågar jag inte säga, men det har funnits vissa glädjande tecken. Det var i varje fall något år sedan en del präster i statskyrkan av olika politisk färg som i någon resolution gav uttryck för meningen att man måste gå emot atombomben.

Herr talman! Detta förslag om en ökning med 11 065 000 kronor till forskningen bör sålunda avslås i enlighet med

Begränsning av försvarskostnaderna

den reservation som har fogats till utskottsutlåtandet.

Nu har försvarsministern visserligen sagt, att atomforskningen enbart skall avse fortsatt skyddsforskning. Det kan ju vara ett svar på de frågor jag har ställt, och jag vill från mina utgångspunkter tolka det så välvilligt som möjligt. Men vill försvarsministern garantera detta, så att vi sedan kan komma tillbaka varje år och säga, att försvarsministern här givit ett kungord som har hållits? Och kan man vara säker på att överbefälhavaren inte kommer med propåer till forskningsanstalten, så att man där ändå arbetar på att få fram en atombomb eller i varje fall material till ställningstagande för en atombomb?

Detta förslag om ökat anslag har väckt mycket stor uppmärksamhet och framkallat verkligt djup oro. Jag är säker på att om de politiska organisationerna inte i så stor utsträckning skulle känna sig bundna av de uttalanden som har gjorts av tillsatta kommittéer utan känt sig fria, så skulle vi få en mängd uttalanden mot denna forskning. Nu har emellertid AMSA tagit ett litet blodprov genom att skicka ut cirkulär till en del fackföreningar. Man har där frågat om inte fackföreningen skulle göra ett uttalande i denna sak och här som i så många andra riktad uppmärksamheten på vad som försiggår. Det har kommit en mängd uttalanden, och jag har läst många — jag har en hel bunt borta i bänken. Jag skall läsa upp ett enda, som kommit från Metallindustriarbetareförbundets avdelning 13 i Karlstad — det finns många liknande uttalanden.

»Svenska Metallindustriarbetareförbundets avd. 13 i Karlstad anser att övervägande skäl talar mot att det svenska försvaret utrustas med atomvapen. Intet får göras som kan ge de svenska kärnvapenförespråkarna möjlighet att förverkliga sina syften bakom svenska folkets rygg. Den s. k. utvidgade skyddsforskning, för vilken i årets statsverks-

proposition föreslås ett anslag på 11 milj. kr öppnar sådana möjligheter.

Vi hävdar att detta anslag icke bör bifallas av riksdagen och uttalar därför vårt oreserverade stöd åt yrkandet om avslag på det föreslagna anslaget om 11 065 000 kr som i riksdagen framförts i motioner.»

Detta är inte en ensam röst. Det har kommit ofantligt många svar på det relativt ringa antal cirkulär som skickades ut. Liknande uttalanden har sålunda gjorts av fackföreningar tillhörande Järnvägsmannaförbundet, Postmannaförbundet, Typografförbundet, Skogs- och flottningsarbetareförbundet, Murareförbundet, Målareförbundet, Fabriksarbetareförbundet, Elektrikerförbundet, Byggnadsarbetareförbundet, Fångvårdsmannaförbundet, Metallindustriarbetareförbundet och Musikerförbundet.

Det kan vara en liten fingervisning om hur man i de djupa leden ser på saken och att man där är ganska vaken inför vad som håller på att ske. Jag vill uttala den förhoppningen, att försvarsministerns svar skall bli mycket positivt och lugnande.

Skyddsforskningen borde sålunda avse att åstadkomma ett skydd mot strålfaran och botemedel för de strålskador som uppkommit i stället för att gå ut på att förvärma riskerna för dylika skador och bidra till framkallandet av radioaktivitet. Om det senare kan bli fallet vet jag inte, men jag hoppas att mina misstankar därvidlag är ogrundade. Forskningsanstaltens och överbefälhavarens hållning ger anledning till sådana misstankar, och det är alltså inte vårt fel, vi som har dessa missankar, att de uppstått.

Forskningen borde även avse frågan, hur vi skall kunna skydda oss mot de förgiftningar som redan finns. Om ingenting görs åt det — ännu har man inte funnit något skydd — kommer redan den strålning som uppkommit genom hittillsvarande kärnvapenexperiment att

medföra en ökning av cancer- och blodsjukdomar under flera år framåt.

Vi behöver bara peka på vilket mänskligt medlidande dessa sjukdomar väcker och hur man gör allt för att rädda de människor som råkat ut för dem. Vi har flera gånger sett — i synnerhet då barn kommit till skada — hur allt folk visat medkänsla och frågat sig vad man kan göra för denna lilla människa som är dödsdömd. Hundratusentals människor kommer att utsättas för dessa sjukdomar redan på grund av de kärnvapenexperiment som hittills ägt rum. När det uppkommer en ögonsjukdom, bencancer, leukemi eller annan sjukdom, som kan uppstå genom strålning, vet vi inte om den har orsakats av den radioaktivitet som spritts genom atomexperimenten. Jag har hört personer invända, att när vi inte är säkra så kan vi inte uttala oss bestämt. Nej, det kan vi inte göra. Men för varje fall av leukemi eller cancer kan vi misstänka, att dessa sjukdomar uppkommit på grund av konstlad radioaktivitet. Varje sådant fall — antalet kommer säkerligen att öka — understöder man när man vill utföra kärnvapenexperiment.

Herr talman! När det nu tycks vara så gott om miljonerna — här är det ju inte fråga om miljoner, utan mer miljarder — skulle man kanske kunna använda några miljoner för att angripa själva kärnan i detta problem. Jag tänker då närmast på frågan om krigets orsaker. Varför sysslar inte försvarets forskningsanstalt med den frågan? Varför låtsas man att ett krig bryter ut av sig självt som något slags naturkatastrof och att man bara behöver rusta för att slippa ett utbrott, en föreställning som är en falsk illusion och som med nuvarande tekniska möjligheter kan föra mänskligheten till fullständig förintelse. Varför angriper man inte frågan om krigets orsaker? Tror man att man kan finna någon lösning på den frågan genom atomvapen och andra stridsmedel av olika slag?

Begränsning av försvarskostnaderna

En av orsakerna ser vi exempel på i dagens Sydafrika, där kapital och arbete kämpar mot varandra. Man försöker suga ut så mycket som möjligt av de färgades arbetskraft och hålla dem kvar i slaveri. Anledningen till förtrycket kan ju inte vara någon annan än den, att man vill tjäna pengar på de svarta på samma sätt som man tjänar pengar på ett djur, som man håller i det tillstånd man anser vara lämpligt för att det skall kunna utföra det arbete man kräver av djuret. Förhållandena i Afrika visar, hur galet den vita rasen fortfarande kan bära sig åt, trots en över tusenårig kristendom och trots vår mångåriga demokrati, vid behandlingen av dessa människor. Det är dock folk som tillhör vår ras, och därför känner vi en skammens rodnad.

Jag ser pacifistiskt på detta problem. Jag förmodar att jag inte skall möta någon militäranhängare i detta land, som inte skall erkänna sig vara pacifist på detta område. Låt oss då åtminstone begagna det som ett exempel på att pacifismen är en levande realitet och att vi måste använda pacifistiska medel i den mänskliga samvaron, vid lösandet av konflikter och motsättningar människor emellan. Det går inte att gripa till vapen utan man måste i första hand gripa till pacifistiska medel, uppgörelser på fredlig väg. Det är ju detta som är pacifismens mening. Denna pacifistiska kamp kräver offer av de svarta där nere i Afrika, men om de bleve försedda med vapen och även om de vore så starka att de kunde förgöra de vita, så tror jag inte att det skulle lösa problemet på ett bättre sätt än genom den pacifistiska kamp de för. Jag tror också att det skulle åstadkomma större lidanden och svårare problem än deras nuvarande aktioner gör.

Jag vill uttrycka min glädje över att den hets, som från olika håll tidigare höjdes mot pacifismen, åtminstone i någon mån har dämpats. Den vantolkning man gjort av pacifismen firar inte

Begränsning av försvarskostnaderna

riktigt samma orgier som den gjorde i samband med försvarsuppgörelsen. Då misstolkades pacifismen. LO:s aktion i dag för de svarta är ett typiskt exempel på vad pacifism är. Jag hoppas att dylika aktioner skall ge resultat.

Det skulle vara beklämmande om man i vårt land inte ens skulle förstå vad pacifism egentligen är. Förenta Nationerna är väl en pacifistisk organisation. Tror någon att vi skulle vara bättre hjälpta med en militärt rustad internationell organisation som skulle kunna kväsa någon av stormakterna? Tror någon att Dag Hammarskjöld var försedd med så mycket som en revolver då han gjorde besök i olika länder för att komma till tals med människor och få dem att se vettigt på det ena eller andra problemet?

Nej, vi måste nog lita mer på pacifismen än vi gör. Det är för övrigt helt omöjligt för ett litet land att uppfylla de stolta löften som ges om ett effektivt försvar, ifall ett krig skulle utbryta. Vi måste använda vår diplomati. Den behöver inte dessa atombomber. Från vissa håll anses det, att vi inte klarar oss om vi inte får just dessa allra värsta vapen. Man kommer inte åt krigets orsaker med atombomber. Atombomben utlöser högmod, vanvett och livets förintelse. Det är erkänt av alla. Det förnekas säkert inte av vare sig Eisenhower eller Chrustjov. Det är den sanning vi står inför när vi skall bedöma dessa problem. Därför vill jag särskilt understryka det krav vi ställt i motionen om avslag på denna ökning med 11 065 000 kronor till atomvapenforskning.

Herr andre vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Det är en viktig om än liten detalj i det stora sammanhang vi diskuterar, som jag skall be att få säga några ord om. Med hänvisning till den reservation som är knuten till punkt

123, som rör försvarets socialbyrå, skall jag be att få anföra några synpunkter.

Det är närmast 1958 års besparingsutredning som har aktualiserat frågan och föranlett departementschefen och statsutskottet att föreslå, att denna byrå skall dras in och dess uppgifter delas upp på andra organ. Man har därvid främst tänkt sig ett överförande till försvarets civilförvaltning. Motivet är enkelt och klart: besparingsönskemål. De är i och för sig mycket vällovliga, det är jag den förste att erkänna. Men det kanske ändå är värt att observera, att detta är den enda punkt på hela fjärde huvudtiteln som intresserat besparingsutredningen, vad nu skälet kan ha varit. Man kanske i varje fall inte väntat sig, att förslaget skulle föras vidare till riksdagen utan att det var helt klart, hur uppgifterna skulle skötas i fortsättningen och vem som skulle överta byråns arbete.

Försvarets socialbyrå har tidigare varit föremål för utredningar. Statens sakkrevision sade efter en sådan utredning så sent som i november 1954, att några personalbesparingar eller förändringar i byråns organisation för närvarande inte var befogade. Vid den tidpunkten kunde man ändå konstatera en viss nedgång i ärendenas antal. Sålunda hade man 1951 haft över 8 000 ärenden men var 1953 nere i cirka 6 800, för att 1958 åter vara uppe i över 8 000 ärenden.

Det är angeläget att erkänna att vissa förändringar i anställningsförhållandena för försvarspersonalen onekligen har till en del inverkat på byråns uppgifter. Men kvar står att uppgiften att svara för rekryteringen av underbefäl fortfarande åvilar byrån, sannerligen inte har minskat. Om man delar upp denna rekryteringsverksamhet på de olika försvarsgrenarna, finns det ingen anledning — såsom jag ser det — att tro att kostnaderna skall bli mindre. Kanske blir de tvärtom större. Olika slag av civilianställningsförmåner skall handlägg-

gas av byrån, likaså utbildningsfrågor i civilanställningssyfte för fältflygare och navigatörer. För den gruppen av ärenden kan man också påvisa en ganska markant ökning. Socialbyrån är tillsynsmyndighet för familjebidragsgivningen. Den är också myndighet för värnpliktslånen. Dessa är fortfarande ganska många, 1958 var de över 300.

I sitt alldeles nyligen avlämnade betänkande har 1958 års värnpliktsavlöningsutredning sagt att den verksamhet som avser familjebidrag och värnpliktslån i fortsättningen bör skötas av socialbyrån. Denna utrednings betänkande har man inte tagit ställning till ännu. Det har för övrigt nyligen varit föremål för remissbehandling. Men i varje fall måste de utfästelser om värnpliktslån m. m., som gjorts då folk anställdes i försvaret, gälla åtskilliga år framåt i tiden. Om man ser på den sammanlagda verksamhet som socialbyrån har hand om, kan man inte påvisa att den på något sätt är på upphållningen. Det finns också skäl att understryka att socialbyråns organisation torde vara ändamålsenlig, just därutinnan att man har en myndighet som är helt fristående från andra militära myndigheter och direkt underställd Kungl. Maj:t. Detta har rönt särskilt erkännande från kommunerna. Det är de som sköter familjebidragsgivningen. De har funnit anledning att i särskild skrivelse till statsutskottet understryka, hur gott deras samarbete med socialbyrån varit, och betonat det angelägna i att familjebidragsärendena även i fortsättningen handläggs av socialbyrån. Jag tror också att byråns klienter värdesätter denna organisation, så som den nu fungerar.

Det finns naturligtvis inte skäl att hysa misstro mot andra myndigheters arbetsresultat, men man kan ändå inte bortse från det stora värde som ligger i en speicaltrimmad byrå, underställd en styrelse med den sammansättning som styrelsen för försvarets socialbyrå har, där representanter för personal-

Begränsning av försvarskostnaderna
organisationer och för arbetsmarknadens parter på jämställd fot med representanter för försvarsgrensledningarna handlägger och beslutar om ärendena, för närvarande under ledning av chefen för arbetsmarknadsstyrelsen och som vi vet vid sin sida har en särskild värnpliktshjälpsdelegation, som består av bl. a. lekmän och som har beslutande rätt i vissa bestämda ärenden.

Dessa nu rådande förhållanden skall alltså jämföras med den antydda tänkta utvecklingen, då handläggningen skulle ske inom en sektion inom försvarets civilförvaltning med något rådgivande organ, men besluten skulle fattas av generaldirektören och de krigsråd som tillsammans utgör civilförvaltningen.

Jag kan inte komma ifrån, att skall en omorganisation ske bör det finnas andra delar av försvaret med mera näralliggande uppgifter som byråns uppgifter skulle kunna sammanföras med. I detta sammanhang finns det all anledning att tänka på dem som har med personalvården över huvud taget att göra. Frågan har aktualiserats i det nyligen avlämnade betänkandet från 1958 års försvarsledningskommitté. Det heter där om försvarsstaben, som för närvarande är centralorgan inom krigsmakten för bland annat personalvård: »Chefen för försvarsstaben bör icke vid sidan av att han är överbefälhavarens stabschef bära det högsta ansvaret under Kungl. Maj:t för vissa verksamhetsgrenar. Försvarsstaben skall koncentrera sitt arbete till de viktigaste verksamhetsområdena och icke betungas med detaljarbete. Den bör även befrias från att leda sådan verksamhet, som visserligen är av för krigsmakten gemensam natur men av mindre väsentlig art.»

Här kan man, tycker jag, göra den slutledningen att försvarsstabens befattning med personalfrågor möjligen kan förändras, och vid en organisationsändring ligger det enligt min mening nära till hands att även tänka på socialby-

Begränsning av försvarskostnaderna

råns uppgifter. Detta senare skall vi naturligtvis inte resonera om i dag, men det är ett motiv för att man bör vara obunden, då man skall ta ställning till avvecklingen av försvarets socialbyrå. Det är mycket som borde vara klarlagt innan det ställningstagande göres, som statsutskottet föreslår, och jag anser att vi bör vänta med beslutet till dess att detaljerna utretts. Detta är huvudsyftet med reservationen nr 12 av herr Pålsson, herr Sundin och mig, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herrar *Staxäng* (h) och *Johansson* i Öckerö (fp) instämde i detta yttrande.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag yttrar mig bara med anledning av punkt 161, som gäller försvarsupplysningen. I denna fråga vågar jag uttrycka förvåning över det sätt på vilket försvarsministern här har gått till väga. Att på en del punkter under huvudtiteln göres vissa besparingar, vilka kan syfta till en rationalisering utan att en direkt försvagning sker, har jag ingenting emot. Här är det emellertid fråga om att nedlägga en tidskrift, som heter Kontakt med krigsmakten och som är ett samlande organ för vårt totalförsvar och mer eller mindre för vår befälskader. Försvarsministern vet mycket väl att upplysningsverksamhet är en känslig sak. Att utan vidare ta bort ett kontaktorgan kan varken vara sakligt eller psykologiskt riktigt i nuvarande läge.

Jag skall inte uttala mig om innehållet och den kritik som kan riktas mot vissa ting som har förekommit. Jag tror dock att man i viss mån överdriver och generaliserar. Det sätt på vilket ifrågasvarande upplysningsorgan föreslås försvinna är inte tillfredsställande. Jag trodde att, när departementet har tillsatt en nämnd som heter Försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd och som enligt direktiven skall samarbeta med myndigheter och frivilliga

organisationer på upplysningsverksamhetens område, skulle denna nämnd få yttra sig åtminstone över de förändringar som försvarsministern anser påkallade inom försvarsupplysningen. Det är ofrånkomligt att det, även om försvarsministern har rätt att göra precis som han önskar i det här sammanhanget, är uttryck för ett misstroende mot den nämnd, som Kungl. Maj:t på departementets inrådan har tillsatt. Den leds av en man, som jag inte kan tänka mig att försvarsministern anser vara annat än lämplig att bedöma upplysningsverksamheten på detta område. I direktiven för sammansättningen av nämnden heter det: »Nämnden består av högst sexton ledamöter, bland vilka skola ingå chefen för försvarsstabens sektion III, chefen för försvarsstabens personalvårdsavdelning, fältprosten, en präst i svenska kyrkan, en representant för frikyrkliga samarbetskommittén, två representanter för folkbildningsverksamheten, av vilka en tillika bör vara förtrogen med nykterhetsupplysningen och en med föreläsningsverksamheten, minst en socialvårdskunnig ledamot, en representant för pressen, en representant för föreningar som bedriva försvarsupplysning samt en representant för försvarsväsendets underbefälsförbund.»

Så ser nämnden alltså ut, och dessutom har den blivit — ehuru det inte var nödvändigt eller direkt meningen — mer eller mindre parlamentarisk, därför att alla de demokratiska partierna är företrädade. Självfallet har de flesta inom nämnden tagit försvarsministerns sätt att handla som ett uttryck för misstroende.

Nu har försvarsministern tillsatt en kommitté för att utreda upplysningsverksamheten inom totalförsvaret. Men i samband med att den kommittén börjat arbeta gör försvarsministern redan förändringar — dels *förbigår* försvarsministern den nämnd som redan finns, dels *föregriper* försvarsministern den utredning han tillsatt. Hur skall förtro-

ende i framtiden kunna upprättas på dessa grundvalar inom ett område som är så viktigt men också så känsligt?

Jag skall inte gå in på polemik med herr Wachtmeister om tidskriften Kontakt med krigsmakten och dess innehåll, men sättet att avliva tidskriften är enligt mitt förmenande oriktigt — sedan må herr Wachtmeister vara hur högljudd han vill. Den motivering han så karskt framförde är inte bärande. Herr Wachtmeisters mycket överdrivna kritik av försvarsstaben får stå för honom själv och är kanske att anse som ett uttryck för herr Wachtmeisters sätt att ofta måla med alltför starka färger eller för att Karlskrona alltid velat ha sin egen försvarsstab, ett förhållande som torde vara historiskt betingat.

Herr talman! Jag kommer sedermera att yrka bifall till reservationen vid punkt 161.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det föreligger ju inte en sådan internationell situation, att vårt land kan avvara ett effektivt försvar. Vi hyser naturligtvis alla här i kammaren en förhoppning om att de pågående nedrustningsförhandlingarna skall leda till en åtminstone begränsad uppgörelse som kan skapa förutsättningar för framtida ytterligare begränsningar i stormaktsblockens rustningar. Men vägen till en avspänning och nedrustning är lång, och vi har att inrätta oss därefter.

Utän tvivel har nog den enighet som vi haft i försvarsfrågan under senare år — det har ju inte förekommit några uppsplitande partistrider — varit till gagn för vårt försvar och vår utrikespolitik. Men denna enighet får inte utsluta att vi tar upp försvarsproblemen till debatt, och kritiska synpunkter behöver inte innebära att försvarsfrågan i stort inte kan lösas i enighetens tecken också i fortsättningen.

Enligt centerpartiets uppfattning är det nödvändigt att en utredning tillsät-

Begränsning av försvarskostnaderna

tes i syfte att allsidigt pröva försvarsproblemen, försvarets inriktning och behov under de närmaste åren, eftersom försvarsöverenskommelsen av år 1958 endast gäller t. o. m. nästa budgetårs slut. Vi anser att en sådan utredning bör komma till stånd snarast möjligt och att den bör bli sammansatt av representanter för samtliga demokratiska partier. Vi anser att en sådan utredning är betydelsefull och även påkallad av behovet av sparsamhet, eller, om man så vill, behovet av en klok hushållning med de väldiga belopp som försvaret kostar. Den tekniska utvecklingen tenderar att ständigt höja anslagskraven, och det gäller för oss att kunna upprätthålla krigsorganisationens effektivitet till rimliga försvarskostnader.

Den av oss föreslagna utredningen bör bl. a. pröva olika möjligheter till rationaliseringar och besparingar när det gäller försvarets organisation och verksamhet i fred, utan att försvarets effektivitet i krig eftersättes. Den militärtekniska utvecklingen går oerhört snabbt, och det gäller att se till, att element i försvarsorganisationen, som tenderar att bli otidsenliga, avvecklas i tid.

Vi har i våra partimotioner också pekat på behovet av en översyn när det gäller krigsmaktens fast anställda personal och den numera kraftigt ansvallda organisationen av centrala militära staber och förvaltningar. Jag har tagit mig friheten att vid ett annat tillfälle här i kammaren påpeka, att enbart inom de centrala militära förvaltningarna finns f. n. omkring 4 000 personer anställda, och bara lönekostnaderna för dem uppgår till över 100 miljoner kronor. Jag är övertygad om att här finns möjligheter att genomföra besparingar. I det sammanhanget vill jag också säga att en fortsatt lokalisering till huvudstaden av dessa tiotals militära staber och förvaltningar inte förefaller godtagbar ur beredskapssynpunkt i vätebombens tidevarv.

På personalsidan har vi för närva-

Begränsning av försvarskostnaderna

rande mer än 10 000 civila tjänstemän inom försvaret. Vi anser att man bör undersöka möjligheterna att här göra besparingar. Det bör vara möjligt att åtminstone i en del fall när det gäller uppgifter av administrativ och assisterande natur utnyttja militär personal, som kvarstode mot arvodesersättning eller för vilka man skulle kunna genomföra en höjning av pensionsåldern. Det måste starkt ifrågasättas om det finns motiv för att behålla en pensionsålder av 50 år. Här borde det alltså vara möjligt att genomföra besparingar och samtidigt minska omställningsproblemet för den fast anställda personalen.

Av våra försvarskostnader på omkring 3 000 miljoner går ungefär 60 procent till materiel, 30 procent till löner åt fast anställd personal och 10 procent till värnpliktsutbildning. Materielkostnaderna är, som vi alla vet, klart dominerande, och det är väl här man närmast måste sätta in stötarna, därest man vill nå besparingar eller åstadkomma vad som kan betecknas som en klok hushållning. Utvecklingen på det militärtekniska området — jag upprepar det — går oerhört snabbt, och den måste uppmärksammas speciellt när det gäller luftförsvarets successivt stigande kostnader. I årets försvarsproposition begäres 733 miljoner kronor till anskaffning av flygmateriel, och för perioden 1960—1967 beräknas för flygmateriel sammanlagt bortåt 6 000 miljoner kronor.

Med hänsyn till utvecklingen utomlands kan det enligt vår mening starkt ifrågasättas, om inte en viss återhållsamhet är påkallad när det gäller jaktflygets utbyggnad, för att vi bl. a. skall kunna skapa bättre förutsättningar för anskaffning av luftförsvarsrobotar. Vi menar nog att det finns goda skäl för att man tar upp hela luftförsvarsproblemet till ny prövning.

Vid försvarsorganisationens utformning är det självfallet också nödvändigt att se till att man vid mobilisering har tillräcklig arbetskraft och tillräckliga

resurser i övrigt till förfogande för folkför försörjningen. Avvägningsproblemet — jag vill understryka det — gäller också civilförsvaret, skyddet för civilbefolkningen. Det gäller jämväl de frivilliga försvarsorganisationerna och det psykologiska försvaret.

Vi har alltså i våra motioner begärt en parlamentarisk utredning med uppgift att företaga en allsidig prövning av försvaret i syfte att upprätthålla en effektiv försvarsorganisation och att genomföra de kostnadsminskningar och besparingar i denna som är möjliga att uppnå. Vi hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att statsutskottet har tillstyrkt vårt förslag om en parlamentarisk försvarsutredning, och vi utgår från att den kommer att tillsättas inom en nära framtid. Statsutskottet har däremot inte velat göra något uttalande om hur direktiven för denna utredning bör utformas. Jag måste beklaga detta, men samtidigt utgår jag från att de synpunkter som har anförts i centerpartiets motioner kommer att bli beaktade, när försvarsministern utfärdar direktiven.

I detta anförande instämde herrar *Fälldin, Vigelsbo, Elmwall, Börjesson* och *Nilsson* i Tvärälund (alla cp).

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Vi är väl alla överens om att eftersträva ett sådant tillstånd i världen, att vi inte skulle behöva offra de stora belopp vi nu lägger ut på våra militära anstalter. Men tillståndet är tyvärr inte sådant ännu. Därför måste också vi vara beredda att efter måttet av vår förmåga försöka försvara oss, om vi skulle bli utsatta för angrepp. Härom är vi inom de demokratiska partierna överens. Det är ju detta som är grunden för den existerande överenskommelsen i försvarsfrågan. Och har vi en sådan överenskommelse, så skall den också hållas under den tid den är avsedd att gälla. Sedan må det bli den kommande

Begränsning av försvarskostnaderna

utredningens sak att söka avgöra var kostnadsramen för försvaret skall ligga.

Till dess bör vi stå fast vid den träffade överenskommelsen. Herr förste vice talmannen, som även är ordförande i statsutskottet och dess första avdelning, har jämte sina partikolleger i utskottet på en punkt mäلت sig ut från denna enighet. Det gäller punkten 121, försvarets forskningsanstalt, där man redan nu vill gå in för forskning och konstruktion av atomvapen, detta till trots av att vi i avdelningen fått upplysningar om att, vad vi än beslutar på den punkten, har vi inte ännu på flera år förutsättningar för att kunna framställa dessa vapen. Det är således fråga om, såvitt jag förstår, en ren demonstration, som emellertid klargör, att vi ändå inte är alldeles eniga på alla punkter i försvarsfrågan. Högern har givetvis full rätt att mäla sig ut ur enigheten; jag bara konstaterar vad som skett. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan även på denna punkt.

Herr Nyberg har beklagat, att statsutskottet inte har lagt marinplan 60 till grund, när det gått att fatta beslut i frågan. Jag vill på den punkten erinra om vad utskottet säger i sitt utlåtande. Det erinrar om den nya utredning som förslagits rörande försvarets fortsatta utformning. Frågan om avvägningen mellan de olika försvarsgrenarna torde därvid komma under omprövning ävensom dessa försvarsgrenars andelar av den försvarets totala kostnadsram som kan bli bestämd. I avvaktan på resultatet av denna utredning, som, enligt vad utskottet framhållit, bör verkställas utan alltför stor tidsutdräkt, anser utskottet inte lämpligt, att riksdagen nu tar ställning till marinplan 60.

Jag skulle till herr Eliasson i Sundborn vilja säga att vad han nyss nämnde givetvis också bör bli föremål för utredningens övervägande. Från utskottets sida har vi inte känt behov av att skriva direktiv för utredningen. Utredningen får väl göra, som vi i de flesta fall för-

utsätter beträffande utredningar, gå förutsättningslöst till verket.

Sedan har herr Nyberg och herr Wachtmeister ställt en fråga beträffande de 22 miljoner, som diskuterats i avdelningen. Låt mig gärna säga, att jag till en början också var inställd på att ge marinen de 22 miljoner eller rättare sagt de 16, som vi sedan kom fram till, därför att det beloppet stod upptaget under anslagsrubriken Anskaffning av flygmateriel. Det har emellertid under den fortsatta handläggningen kommit fram, att dessa pengar kunde sparas, och då jag även på denna punkt är anhängare av sparsamhet, har jag anslutit mig till förslaget att dessa pengar inte skulle tas i anspråk nu.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om försvarets socialbyrå som fru Lewén-Eliasson här talat om. Under utskottsbehandlingen framkom, att man har möjlighet att spara minst 100 000 kronor, kanske mera. Utskottsmajoriteten har biträtt detta departementschefens förslag till besparingar, men vi har förutsatt, som vi säger i vårt uttalande, att de kommunala myndigheternas arbete på ifrågavarande område inte skall försvåras genom den föreslagna åtgärden.

Även på punkten Kontakt med krigsmakten, biträder vi försvarsministerns förslag till besparingar. Personligen har jag det intrycket att vi trots beskärningar har alltför många tidskrifter i fråga om försvaret. Vi har i varje fall minst en för varje försvarsgren, och här om någonstans borde en rationalisering kunna ske. Man borde — som försvarsministern säger — kunna ge upplysning i de frågor, som är för försvaret gemensamma, i redan existerande tidskrifter.

Jag gör bara det konstaterandet, att hur gärna vi än vill spara på olika punkter visar det sig, när vi kommer fram till ett avgörande, att besparingarna är mycket svåra att genomföra. Jag medger villigt, att det i båda dessa fall är

Begränsning av försvarskostnaderna

fråga om obetydliga belopp, men jag tror, att man får ta till vara även de små besparingar som man kan uppnå.

Jag ber, herr talman, att på alla punkter få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Den försvarsbudget, som vi nu skall ta ställning till, är den tredje som bygger på den s. k. 1958 års försvarsöverenskommelse. Den är också den sista budgeten enligt denna till tre år begränsade överenskommelse. Jag uttalade i statsverkspropositionen att nya överläggningar skulle tas upp mellan de demokratiska partierna under året. Statsutskottet har nu i sin skrivning bejakat detta och dessutom föreslagit en ny parlamentarisk utredning. Om jag fattat statsutskottet rätt, skulle denna utredning väl närmast förbereda de överläggningar, som vi alla är överens om skall ske i år. Jag har för min del ingenting att invända mot detta, och utredningen kommer att snarast tillsättas. Redan i höstas tillkallade jag en besparingsutredning i samma syfte, det vill säga med uppgift att före de kommande överläggningarna överse möjligheterna till besparingar inom ramen för den av riksdagen år 1958 fastställda försvarsorganisationen. Denna expertutredning, som överdirektör Älmeby leder, har lovat att börja redovisa resultaten av sitt arbete under den stundande sommaren.

Vad som har föranlett den mesta diskussionen här i dag är väl de reservationer, som från socialdemokratiskt håll har bifogats utskottsutlåtandet. Dessa reservationer föreslår ju stora prutningar på olika punkter i budgeten. Bortsett från att reservanternas alldeles på måfå har valt områden för besparingar är ändå det allvarliga i reservationerna sammantaget att de innebär ett avsteg från den försvarsöverenskommelse, som

gjordes år 1958. I reservationen nr 1) säger reservanternas, att denna försvarsöverenskommelse »icke grundade sig på någon realprövning från riksdagens sida» och därför inte behöver respekteras. Sådana allvarliga påståenden kan från min sida inte få stå oemotsagda. Hittills har kommunisterna ensamma gjort gällande, att försvarsöverenskommelsen varit ett diktat av partiledarna och ett åsidosättande av riksdagen. Denna falska myt vill reservanternas tyvärr hålla vid liv. Det finns dock ingen sanning i dessa påståenden.

För det första arbetade i flera år före försvarsöverenskommelsen en parlamentarisk försvarsberedning, som i sin tur hade omfattande militära utredningar, bland annat med olika kostnadsalternativ, till sitt förfogande. För det andra verkade förhandlarna från respektive partier i intim kontakt med sina riksdagsgrupper. Om de förberedande avgörandena inte skedde här i kamrarna, tillkom de dock här i huset under former, som ingalunda är främmande för vårt demokratiska styrelsesätt. Hade avgörandet år 1958 endast gällt försvarets omfattning och utgifter, hade överenskommelsen säkerligen kunnat träffas inom försvarsberedningen. Men jag vill erinra kammarens ärade ledamöter om att saken komplicerades genom att det samtidigt skulle ske en överenskommelse om finansiering av försvarets utgifter. Det var i det läget som berörda riksdagsgrupper utsåg förhandlare vilka arbetade vid sidan av försvarsberedningen. Men problemen diskuterades och besluten fattades inom riksdagsgrupperna — i varje fall var det förhållandet för den socialdemokratiska riksdagsgruppens del.

Glädjande nog har alla, som medverkat till denna uppgörelse, hittills hållit den, och jag är övertygad om att ytterst få vill smita från ansvaret för vad de år 1958 var med om. Jag vet inte, huruvida det bakom reservanternas hållning ligger någon utrikespolitisk bedöm-

Begränsning av försvarskostnaderna

ning och egen uppskattning av utsikterna under den närmaste tiden till fred och avspänning och minskade krigsrisker. Någon antydning därom kan man i varje fall inte finna i reservationerna. I onsdags fördes här i riksdagen en utrikespolitisk debatt, där det förelåg nära nog fullständig enighet i fråga om bedömningen av det internationella läget. Kontentan av debatten var den att trots vissa förhoppningsfulla tecken består allttjämt misstro och motsättningar mellan stormakterna. Även om man är optimist och gärna tror att vi nu går emot ljusare och fredligare tider och förhållanden, kan man nog tyvärr inte vara alldeles säker på den saken. Är det då så klokt av oss att påbörja en försvagning av försvaret innan någon annan gör det? Enbart *talet* om nedrustning får inte förleda oss att tro, att varaktig avspänning mellan stormakterna har uppnåtts. Jag skulle vilja varna för att i förskott ta ut de möjligheter som eventuella fredsöverenskommelser i en framtid kan erbjuda.

Däremot anser jag det självklart — såsom också sagts från flera håll — att vårt land skall verka för en minskning av rustningarna och för ökat internationellt samförstånd. Vi bör noga följa med vad som sker på det internationella området, och om vi kan konstatera att en varaktig avspänning har inträtt, bör vi anpassa våra försvarsanstalter till det då inträdda nya läget. Bland annat bör vi för närvarande, eftersom det tycks finnas vissa chanser till överenskommelse mellan stormakterna i atomvapenfrågan, i varje fall då det gäller kärnvapenprovets upphörande, avstå från att fatta beslut om konstruktionsforskning beträffande egna atomvapen. Därför bör enligt min mening högerreservationen avvisas.

Herr Spångberg ställde i sitt anförande några frågor till mig just om den föreslagna utvidgningen av skyddsforskningen. Han frågade: »Tänker inte försvarsministern göra klart för överbe-

fälhavaren att riksdagen inte beslutat om framställning av atomvapen?» Den fråga är fullständigt onödig, eftersom de båda senaste riksdagarna har genom beslut i kamrarna givit ett sådant klart besked. Även denna riksdag kommer, enligt vad jag föreställer mig, att göra detsamma. Överbefälhavaren känner självfallet till allt detta.

Herr Spångberg frågade vidare: »Vill försvarsministern garantera att det endast kommer att bedrivas skyddsforskning, därest ökade anslag ställs till forskningsanstaltens förfogande, och att det inte smusslas fram någon atombomb?» Ja, det kan jag garantera. Jag har redan under tidigare diskussioner i detta ämne framhållit att skyddsforskning och konstruktionsforskning till vissa delar sammanfaller. Men det förhållandet att man eventuellt skulle kunna tillvarataga forskningsrön, som framkommer i samband med skyddsforskning, för att gagna en konstruktionsforskning, kan väl ändå inte behöva innebära att vi skall avstå från att försöka göra allt för att få fram metoder och vägar för effektivast möjliga skydd och beteende mot atomvapen, därest vi blir utsatta för dem, eller mot den farliga strålning som herr Spångberg talade så mycket om.

Herr Karlsson i Olofström och framför allt herr Åkerström tog upp ett resonemang som tydde på att de menade, att den vapentekniska utvecklingen i världen nu har ställt oss i en situation som gör det svenska försvaret omöjligt. Framför allt gäller detta utvecklingen på kärnvapenområdet och robotarna, de ballistiska raketerna. De möjligheter till förintelsekrig som nu finns tvingar oss att tänka om, menade herr Åkerström, vilket han i och för sig kan ha rätt i. Men detta tvingar oss att helt lägga om målsättningen för vårt försvar.

Målsättningen för det svenska försvaret har varit och är allttjämt — detta kom mycket klart till uttryck i den or-

Begränsning av försvarskostnaderna

organisation som fastställdes 1958 — att försvaret skall ha en så kraftigt avhållande effekt som möjligt för att vårt land, i händelse av ett nytt världskrig, skall ha en chans att slippa att dras in i kriget.

Nu säger herr Åkerström, att med ett konventionellt försvar som det svenska finns inte längre dessa chanser att stå utanför. Det är lika bra att konstatera det — sade han — samt ändra målsättningen och inrikta sig på att hålla »gränsvakt». Vi skulle ha ett flygvapen, vars enda uppgift skulle vara att registrera och tala om när fienden kommer. Sedan skulle vi i förväg utbilda oss för att ställa till så mycket ofog som möjligt för fienden när den kommit in i landet och satt sig i besittning av det — en partisankrigföring alltså. Dessa tankar om att övergå till en utbildad partisanarmé, som även herr Hagberg var inne på, skulle jag gärna vilja säga några ord om.

Vad innebär detta? För det första innebär det en rasering av det nuvarande försvaret; den avhållande effekten, chansen att stå utanför kriget, som — enligt vår mening — det nuvarande försvaret ändå ger oss, försvinner helt. I stället skulle vi satsa på att en eventuell aggressiv makt skulle tveka att okupera vårt land därför att vi skulle kunna ställa till så mycket besvär och ofog genom våra i förväg utbildade partisangrupper. Jag hoppas att var och en förstår, att en sådan uppläggning av vårt försvar vore detsamma som att medge att vi ger upp. Man skulle medge att det inte fanns några möjligheter att försvara sig. Sedan griper man tag i halmstrået och säger, att om någon kommer och erövrar oss så skall vi i varje fall se till att vederbörande inte får sitta hur skönt och bekvämt som helst. Vi skulle ändå kunna göra en hel del för att störa okupationsmakten.

Visst skulle vi kunna göra det! Men det är väl ingen som tror att någon avhåller sig från ett anfall om vi lägger

landet alldeles öppet för varje aggression.

De åkerströmska tankarna — om jag nu fattade honom rätt — utgår ifrån, att man vid ett eventuellt krig skall använda förintelsevapnen. Det är möjligt. Men är det alldeles sannolikt? Varför håller sig då stormakterna med så stora arméer? Varför håller sig t. ex. Ryssland i dag, trots att det är i färd med att minska ner sina styrkor med världens starkaste armé? Är det inte ändå så att terrorvapnen är något för trubbiga för att kunna tillgodose de intressen som stormakterna anser sig ha att bevaka?

I Sverige räknar vi väl inte med att plötsligt bli utsatta för aggression från en stormakts sida. Inom regeringen och militärledningen har vi varit ganska eniga om att en sådan krigsrisk antagligen inte föreligger. Om vi ändå räknar med att det kan föreligga en krigsrisk är det därför att motsättningarna mellan öst och väst fortfarande är sådana, att man tyvärr måste räkna med att det i en framtid kanske kan bli militära konflikter. I en kraftmätning mellan öst och väst uppstår självfallet risker för att vi, med vårt geografiska läge, skall dras med i kriget på det ena eller andra sättet — liksom i bakvattnet av det stora kriget.

Om vi då, vilket vi försöker, för en strikt neutralitetspolitik, så förtroendegivande och klar som möjligt, vad finns det då för anledning för stormakterna att dra in Sverige i kriget? Det är en fråga som självfallet är omöjligt att besvara, men vad vi vågar säga redan nu det är, att om stormakterna är invecklade i krig med varandra och Sverige har ett försvar av nuvarande styrka och effektivitet, så måste stormakterna avdela ganska stora trupper för att kunna erövra svenskt område. Det är däri vår chans ligger. Har vi ett försvar så att vi kan värja oss och bjuda ett effektivt motstånd, kan det land som planerar ett anfall mot oss kanske

helt enkelt tvingas avstå från dessa sina planer. I ett läge där man inom stormakterna börjar tänka i andra banor i militära frågor än för några år sedan, och när det inte längre är så alldeles givet att det är förintelsevapnen man i första hand satsar på, skulle jag vilja varna för att vi i vårt land i rena uppgivelseandan börjar undervärdera det konventionella försvar vi har och börjar försvaga detta.

Jag vet inte om kammarens ledamöter har tänkt sig in i vilken situation vi skulle kunna komma om vi avrustar eller starkt försvagar vårt försvar. Sverige har ju genom sitt läge mellan öst och väst en icke alldeles oviktig position i den maktbalans som råder i världen. Om Sverige skulle avrusta eller försvaga sitt försvar, så måste det ju innebära att den nuvarande maktbalansen rubbas. I norra Europa skulle uppstå ett stort geografiskt område utan egentligt försvar. Våra grannar, Danmark, Norge och Finland, skulle komma i ett mycket bekymmersamt läge. Jag är övertygad om att båda sidor skulle betrakta en sådan utveckling, där den nuvarande maktbalansen genom våra åtgärder rubbas, som mycket allvarlig. Sverige skulle faktiskt kunna komma att bli ett nytt objekt i det kalla kriget. Riskerna för ökade motsättningar kring Skandinavien skulle utan tveivel öka. Vi kan i dag varken tjäna egna intressen eller världsfredens sak genom att acceptera sådana tankegångar som kom fram i herr Åkerströms resonemang. Vi måste nog för överskådlig tid framåt hålla oss med ett försvar av den beskaffenhet vi nu har, så modernt vi orkar att göra det, om vi skall kunna räkna med att rida ut de stormar som kan komma.

Herr Hagberg glädde sig mycket åt att det nu blivit opposition inom riksdagen mot 1958 års försvarsöverenskommelse. Han räknar upp en mängd fakta som visar att denna opposition egentligen är ett resultat av de kom-

Begränsning av försvarskostnaderna

munistiska opinionsyttringarna ute i landet. Jag tror jag kan försäkra herr Hagberg att det ingalunda är på det sättet. De partikamrater till mig som här står bakom reservationerna har nog hela tiden haft den mening om 1958 års försvarsöverenskommelse som de nu har gett uttryck åt. De har redan från början ansett, t. ex. herr Åkerström, att denna överenskommelse skulle innebära en alltför kraftig stegring av försvarsutgifterna. Alla de fakta herr Hagberg räknade upp är alldeles ointressanta. Det enda väsentliga förhållandet, och det borde herr Hagberg ha nämnt, är att försvarsöverenskommelsen alltså gäller och att den håller. Dessutom är det ett faktum att den också har hållit vad den lovade, nämligen att begränsa ökningstakten i försvarsutgifterna. Man skall nämligen inte glömma att 1958 års försvarsöverenskommelse framtvungade en begränsning i utgiftsstegringen för försvaret till jämnt 2 1/2 procent om året, efterföljde en tioårsperiod då försvarskostnaderna ständigt steg med mellan 8 och 10 procent per år. Från 1949 fram till 1958, när vi träffade försvarsöverenskommelsen, steg försvarskostnaderna i landet med mellan 8 och 10 procent, utöver den pris- och lönestegring som inträffade. Sedan 1958 har ökningstakten dämpats; vi har begränsat den till 2,5 procent utöver löne- och prisstegringen. Det var också meningen med den treåriga överenskommelsen att på detta sätt ge större fasthet.

Herr Hagberg visade stort intresse för en mängd detaljer i försvaret ända ner till skruvarna i våra vapen, eller utrustning, vilka han visade upp för oss. Jag skulle vilja be herr Hagberg att gå med den där kedjan och de där skruvarna till riksdagens revisorer och låta dem undersöka herr Hagbergs påstående. Vi har ju en upphandlingskungörelse som gäller för all statlig verksamhet, och herr Hagberg kan genom riksdagsrevisorerna få klara besked, om de prisuppgifterna är riktiga. Jag har ju

Begränsning av försvarskostnaderna

inte någon möjlighet att här hastigt kontrollera dem.

Jag vill till slut säga till kammaren med anledning av herr Hagbergs anförande, att kommunisterna visar ett ihärdigt intresse för att få till stånd en försvagning av det svenska försvaret. Det pågår ständiga kampanjer för detta ute i landet, och den kommunistiska pressen sysslar nästan huvudsakligen med svenska försvarsproblem och talar hela tiden om angelägenheten av att försvaga vårt försvar. Allt det där talet kan vara ett memento för oss andra. Det kan nämligen ha en kuslig räckvidd och en kuslig innebörd. Kommunismen är ju annars, i varje fall österut, såsom herr Hagberg kan konstatera, om inte annat så från sina resor, utpräglat militaristisk. När det gäller vårt land, ett litet, demokratiskt land som håller sitt försvar för att värna sin demokrati, rekommenderar herr Hagberg att vi praktiskt taget inte skall ha något försvar. När det gäller kommunismen österut är attityden en helt annan. Dessa fakta tycker jag säger oss alla en hel del.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga till herrar Nyberg och Wachtmeister, att deras resonemang i fråga om marinen ju går ut på att vi skall lösa sysselsättningsfrågan, icke försvarsfrågan. Jag skulle också vilja varna mot att förväxla Östersjön med de stora världshaven och tro att här skulle kunna uppträda atomubåtar, som det har talats om i andra länder.

Herr statsrådet Andersson säger att utredningen närmast skall förbereda partiöverläggningarna. Jag har en känsla av att riksdagen nu lika väl som 1958 kommer att liksom ställas i efterhand. Jag undrar också om inte herr statsrådets minne sviker honom — den information han lämnade om vad försvarsuppgörelsen innebar överensstämmer väl icke med verkligheten.

Jag vill säga att det inte är någon som vill smita från ansvaret, och det har heller icke varit tal om någon avrustning. Vad vi diskuterar är ett förslag som framlades 1958 och som kostnads-mässigt motsvarar vid Norge, Danmark och NATO kostar på försvaret i våra grannländer. Man må väl därför säga, att Sverige har tagit på sig sin del när de tre enheternas gemensamma kostnader är ca 85 procent av Sveriges av i dag. Vad vi vill är att man skall se till att utnyttja den tekniska utvecklingen, när kostnaderna nu blir så stora. Jag tror det ligger mycket i vad tidningen Folket skriver, att det är en farlig blindbocklek att inte förändra försvaret med hänsyn till den tekniska utvecklingen.

Jag vill också understryka, att jag, när vi 1958 diskuterade försvaret, sade klart och tydligt, att det gäller att skaffa ett försvar som konsekvent och orubbligt kan stödja vår neutralitetspolitik. Vidare sade jag att vi måste till överkomliga kostnader skapa en effektiv, funktionsduglig och personalbesparande försvarsorganisation. Jag underströk även att försvarskostnaderna måste fördelas efter bärkraft. De borgerliga har nu smitit från ansvaret på den senare punkten, och det inger oro bland de bredare folklagren.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det är kanske ett prov på hur man skall klara den situation som har uppstått och uppstår bland annat genom årets beslut, när försvarsminister Sven Andersson tar till argument av detta slag, som jag skall be att få säga ett par ord om.

Det första argumentet — att kommunisterna vill försvaga försvaret — tar han som utgångspunkt för äreröriga och tarvliga insinuationer. Det som vi har satt in vår kritik emot är inte att försvaret är starkt utan att det i realiteten är svagt. Vi anser att inriktningen på flygplanen inte gör försvaret starkt utan

svagt och sårbart. När vi har hävdat nödvändigheten av att ta hänsyn till erfarenheterna från det andra världskriget, har vi inte gjort det därför att vi vill rasera försvaret utan därför att vi vill effektivisera detsamma. Men man tar inte några sådana hänsyn — det är den enkla sanningen.

Försvarsministern polemiserade särskilt mot herr Åkerström och sade att om vi skulle följa den linje, som bland andra herr Åkerström anvisar, skulle det betyda att vi avstode ifrån ett försvar med avskräckande effekt. Jag tycker att bara idén om att vi skall ha ett försvar som skall skrämma en potentiell angripare är verklighetsfrämmande. Ursäkta mig, herr försvarsminister, men så nära ligger ändå erfarenheterna från det andra världskriget som visade att intet land, hur starkt och militärt maktigt det än är, kunde avskräcka en angripare. Jag tycker att detta visar hur falsk och ohållbar teorien är att vi skulle ha ett försvar som skulle kunna skrämma en angripare.

Den andra synpunkten som föresvarar de missnöjda — bl. a. har jag framfört den tanken — är att vi skulle bygga försvaret mera på milisprincipen. Det finns ett land som heter Schweiz och som har stor erfarenhet av denna. Kan vi säga att Schweiz med sitt milisförsvar har avstått från idén att ha konventionella vapen som en beredskap mot angripare? Schweiz utgår inte ifrån att dess försvar bara skall innebära att det står soldater vid gränsen. För vår del har vi aldrig utgått ifrån någonting sådant. Vi har inte sagt att man skall rasera de konventionella vapnen. Vad vi har sagt är att denna inriktning på de tekniskt mycket dyrbara och mycket sårbara vapnen icke är en styrka utan en svaghet. Jag tror att erfarenheterna har bekräftat vilken betydelse det har för ett land att försvaret bygger på hela folkets engagemang och särskilt på förmågan att under ockupationsbetingelser utveckla en försvarskamp. Det pågår

Begränsning av försvarskostnaderna

ju sådana strider till och med i dessa dagar. En stormakt fick för inte så många år sedan kapitulera i Vietnam. Frankrike har fått ge upp Marocko och Tunisien och kämpar en alltmer hopplös kamp i Algeriet. I verkligheten har dessa folk tvingats tillgripa sådana former i krigföringen jag här har talat om, och de har undan för undan besegtrat motståndarna. Det är alltså inte bara det andra världskrigets erfarenheter — som i och för sig är övertygande — som visar att även i vår tid kampen fortsätter under dessa betingelser mot till det yttre tekniskt välutrustade och starka motståndare, som ändå får bita i gräset. Skall man inte lära av dessa erfarenheter i stället för att komma med tarvliga insinuationer om vilka förmenta uppsåt som kan ligga bakom vår inställning?

Till slut vill jag fråga om inte beslutet år 1958 var ett diktat. Vi hade dock en försvarsutredning som hade arbetat i åtskilliga år. Den var inte färdig — det vet alla. Så satte sig försvarsministern och statsministern och finansministern tillsammans med herrar Hjalmarson, Ohlin och Hedlund och gjorde upp om hur vi skulle ha't. Var vi skulle ta't, det fick riksdagen verkligen vara med om att bestämma: det blev punktskatter, omsättningskatt och andra skatter i långa banor.

Så ligger det till. Jag tycker att försvarsbeslutet var ett diktat, och jag är glad över att det är många fler än vi som tycker det.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern tycks anse att om kommunisterna har en uppfattning, så skall man alltid utgå ifrån att de säger det som är fel, och om en socialdemokrat på någon punkt kan följa kommunisterna ett stycke i deras uppfattning, då kommer det antydningar om att vederbörande är på väg mot kommunisterna. Jag beklagar att en för-

Begränsning av försvarskostnaderna

svarsminister av 1960 sänker sig ned till ett så lågt plan i polemiken mot partivänner som kan ha en annan mening om värdet av vårt försvar. Vi står dock inför en utveckling som innebär att även det konventionella försvaret med största säkerhet får och delvis redan har atomvapen. Det har nämligen från visst håll predikats att även atomvapnen kan komma att betraktas som konventionella vapen.

När försvarsministern bemötte mitt anförande, sade han: »Om jag uppfattade herr Åkerström rätt.» Han har inte uppfattat mig rätt. Vi säger i dag nej och kommer i framtiden att säga nej till atomvapen — det är utgångspunkten för vårt resonemang. Att komma dragande med hur stormakterna har sitt konventionella försvar ordnat tjänar ingenting till; märk väl att *de* har ett atomvapen i sitt konventionella försvar — det är där skillnaden ligger.

Det som reservanternas här anført har betecknats som ett våldsamt brott mot uppgörelsen och riksdagsbeslutet 1958. Jag har emellertid mycket svårt att begripa, herr statsråd, att det kan vara det. Vi har yrkat att prutningar skall göras på tillsammans något mer än 25 miljoner kronor. I den summan ingår då en prutning på något över 11 miljoner kronor avseende anslaget till försvarets forskningsanstalt. Och, herr statsråd, det ingick väl ändå inte i uppgörelsen att vi 1960 skulle höja anslagen på sätt som nu är tänkt? Och inte heller ingick det väl i uppgörelsen att vi skulle höja anslaget till lottaorganisationen med 180 000 kronor.

Vad till slut angår det speciella materielanslaget noterar vi att det fanns vissa reservationsmedel från budgetåret 1958/59, bland annat en ganska betydande summa för flygmateriel. Enligt propositionen fanns det där drygt 23 miljoner kronor till Kungl. Maj:ts disposition nämnda år. Även på någon annan punkt finns det reservationsmedel.

Herr talman! Jag tror inte att vi

reservanter behöver ta tillbaka någon-
ting av det vi anført i denna fråga.

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Åkerström har alldeles missuppfattat mig, om han tror att jag ens velat antyda att den mening han här förfäktat på något sätt skulle vara påverkad av kommunisterna, eller att jag menat att herr Åkerström höll på att dra sig över på den kanten. Jag känner herr Åkerström alldeles för väl för att göra sådana påståenden. När herr Hagberg försökte fånga in de socialdemokratiska reservanternas och menade att han genom sin verksamhet här i riksdagen och i opinionen hade påverkat dem, tog jag tvärtom reservanternas i försvar och framhöll att herr Åkerström hade sin mening klar i denna fråga redan 1958.

Sedan tog herr Hagberg illa upp att jag för en gångs skull påpekade det faktum — som herr Hagberg inte kan komma ifrån — att man i det svenska kommunistiska partiet arbetar ihärdigt på att åstadkomma en försvagning av vårt försvar, samtidigt som herr Hagberg accepterar de enorma försvarsföranstaltningar som vidtages på andra håll i världen, särskilt då de österut. Nu säger herr Hagberg att han egentligen bara syftar till sådana ändringar i försvaret som i realiteten gör detta ännu mera effektivt. Vi skulle få ett effektivare försvar, om vi tog bort vårt flygvapen, sade herr Hagberg. Ja, jag förstår att herr Hagberg vill ha bort flygvapnet. Men varför tror då herr Hagberg att man i Ryssland håller sig med ett flygvapen på över 20 000 moderna plan? Löper man inte också där risken att få dem utslagna en halvtimme efter det att krig brutit ut?

Jag kan inte inse att vi har någon som helst chans att försvara oss mot ett invasionsförsök om vi inte är utrustade med ett för defensivt försvar avsett flygvapen. Om herr Hagberg följer med

i de beslut kamrarna fattat och fattar rörande flygvapnets spridning och antalet plan runtom i landet, så förstår han nog att den pågående anpassningen till de nya angreppsmöjligheter som finns är ganska betryggande. Talet om att flygvapnet inte är av någon som helst betydelse är ju rena villfarelsen.

Herr Hagberg frågade om vi kan med exempel från andra världskriget visa att man i något land tack vare ett avhållande försvar kunnat avskräcka från anfall. Ja, det kan vi herr Hagberg! Sverige blev inte angripet. Alla våra grannar drogs in i kriget. Vi blev inte indragna. Tror herr Hagberg att vi hade fått vara i fred, att vi hade förblivit ockuperade, om vi inte haft ett försvar till skydd för vår neutralitet och självständighet? Om herr Hagberg hade hyst litet större intresse för skyddet av den svenska neutraliteten, så skulle han inte ha glömt detta — som för oss andra framstår som något ytterst väsentligt — att Sverige slapp att bli indraget både i det första och det andra världskriget.

Sedan har herr Hagberg ingen som helst möjlighet att göra några sakkunniga uttalanden om vad som skedde 1958. Det kan däremot herr Åkerström göra. Det »diktat» som herr Hagberg talade om, kom till på det sättet att försvarsberedningen hemställde hos partiledarna — eller rättare riksdagsgruppernas ledare — att frågan om skatter och försvar skulle behandlas vid sidan om försvarsberedningen, därför att beredningen inte var tillsatt och kallad för uppgiften att lösa skatteproblemen. Det finns protokollförda beslut på det inom försvarsberedningen från överläggningarna med partierna, där partigrupperna hade tillsatt förhandlare. När skattefrågorna var klara, kunde försvarsberedningen slutföra sitt arbete, ty då visste man att det fanns täckning för utgiftsökningarna och möjligheter att realisera den uppgörelse som var aktuell.

Begränsning av försvarskostnaderna

Jag vidhåller därför mitt påstående att 1958 års försvarsöverenskommelse icke var något diktat utan ett beslut tillkommet på samma sätt som många andra beslut i denna församling rörande stora frågor, där man i förväg — om det finns utsikter att nå enighet — resonerar sig samman innan regeringen lägger fram sina förslag för riksdagen.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall korrigera en falsk framställning av vad som försiggått här genom att citera vad jag sade i mitt första anförande. Jag sade: »Det rör sig sålunda om en ganska viktig seger för kommunistiska partiet och för dem i denna kammare, som jämte oss bekämpar den senaste försvarsordningen.» Och bland dem var herr Åkerström och en del andra. Jag har alltså inte alls försökt framställa det så att kommunisterna skulle ha haft monopol på denna fråga.

Beträffande försöken att framställa vår position som syftande till att rasera det svenska försvaret vill jag säga: Sitter verkligen försvarsministern så illa till i sitt eget parti att han måste tillgripa sådana argument?

Kommunisterna är för avrustning här och överallt annorstädes — det har också socialdemokraterna förut varit. Det största land, som regeras av en kommunistisk regering, har för hela världen lagt fram ett förslag om total avrustning inom loppet av fyra år. Att man ännu inte fått gensvar i den kapitalistiska världen, i varje fall inte tillräckligt — man fick dock en sympatiresolution i Förenta Nationerna — beror på att det i de kapitalistiska länderna finns så många människor som tänker som försvarsministern i dessa frågor.

Det ryska flygvapnets styrka känner jag inte till. Däremot har jag hört auktoritativa uttalanden om att man betraktar det som museifärdigt i robotarnas och raketernas tidsålder. Det kan-

Begränsning av försvarskostnaderna

ske vore något för den svenska försvarsledningen att tänka på.

»Sverige angreps inte under det andra världskriget — det var för starkt.» Men var vi starka? Såvitt jag har mig bekant var vi mycket avrustade efter Finlandskriget därför att den svenska tunga krigsmaterielen hade vräkts över till Finland. Först under krigets senare skede, har våra historiker berättat, började man få en mera tillfredsställande styrka. Men om Sverige inte angreps för att det var så starkt, hur kunde andra länder, som var 100 gånger starkare, angripas? Det måste finnas någon förklaring, och jag är säker på att försvarsministern är en så klok karl att han vet att denna förklaring finns. Det är emellertid inte opportunt att säga det. Men om man hemlighåller sina avsikter för den svenska riksdagen och det svenska folket, kämpar man då med rena vapen?

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Redan i sitt första anförande tog försvarsministern upp frågeställningen huruvida vi reservertanter tänkt något på det utrikespolitiska läget. Jag vill svara ja för egen del, och jag vet att de andra också har gjort det. Vi vet ungefär hur det ligger till och vi försöker ha vissa värderingar, som inte hindrar oss från att yrka bifall till de reservationer vi talar för.

Beträffande det tillvägagångssätt, som försvarsministern säger har kommit till användning, att försvarsberedningen själv hade bett att partiledarna skulle ta hand om denna fråga, måste jag bekänna att jag inte varit med om. Det lär ha hittats ett protokoll där detta tillvägagångssätt skulle framgå. Men jag vill säga, att jag på morgonen efter det vi fått veta via nyheterna, att man överlämnat försvarsfrågan till partiledarplanet, träffade en ledamot av försvarsberedningen — han finns här i kammaren även om han inte vill träda fram. Vi var båda starkt missnöjda med vad

som hänt. Jag träffade en annan ledamot, som för all del inte tillhörde mitt parti, och frågade honom: »Du som varit med på alla sammanträden, har Du varit med om detta beslut att vi skall be partiledarna ta hand om denna fråga?» »Ja, då måste det ha framställts så diffust att jag inte begripit det» — det var hans mening. En annan ledamot, tillhörande centerpartiet — här utpekar jag partitillhörigheten — ifrågasatte t. o. m. om inte beslutet var konstitutionellt eller rent principiellt felaktigt. Det har jag också fått höra från annat tillförlitligt håll.

Det finns alltså flera i försvarsberedningen som vid denna tidpunkt var ganska främmande för påståendet att försvarsberedningen skulle ha bett partiledarna att åtaga sig detta arbete. Det var, tror jag, mera ett önskemål från försvarsministern och i varje fall inte från mig och en del andra ledamöter i försvarsberedningen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Nu går nog herr Åkerström litet för långt, litet längre än han brukar gå. Han medgav ju själv att han inte deltog i försvarsberedningens arbete mot slutet, eftersom han inte ville vara med om det resultat, som beredningens arbete höll på att leda till. Det hela slutade på det sättet att herr Åkerström, när beredningen var färdig, i protokollet förklarades icke ha deltagit i beredningens arbete mot slutet.

Försvarsberedningen hade efter långa överläggningar kommit i ett läge då det inte var möjligt längre att komma till ett slutgiltigt resultat, förrän man fick klarhet om vilka belopp som stod till förfogande för försvaret. Det var därför det fördes resonemang om hur man skulle kunna klara den sidan av problemet. Försvarsberedningen hade faktiskt själv den första kontakten in pleno med finansministern. Datum var mellan jul och nyår 1957.

Till herr Hagberg vill jag bara säga, att hur stor den seger blir som han talat om får vi se efter voteringen.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att till alla delar få bekräfta de uppgifter som försvarsministern lämnat om hur det gick till när den sista försvarsöverenskommelsen träffades. Även jag tycker att den mytbildning som på sina håll varit i gång kan sluta vid det här laget.

Det var vid ett sammanträde i vanlig ordning på försvarsberedningen som man tog upp frågan om att uppdra åt ledningarna för de i beredningen företrädde partierna att i ett sammanhang diskutera frågan om försvaret och kostnaderna. Det förutsattes att detta skulle ske i fullt samförstånd med respektive partier här i riksdagen. Sedan kontakten med riksdagsgrupperna hade ordnats, slutfördes förhandlingarna i vanlig demokratisk ordning.

Med anledning av ett uttalande som försvarsministern gjorde och även med anledning av ett par uttalanden av tidigare talare beträffande vår inställning till frågan om de taktiska atomvapnen vill jag framhålla följande. Vi tog vår ståndpunkt i denna fråga långt före försvarsöverenskommelsens träffande. Denna ståndpunkt grundade sig på överbefälhavarens framställning och på de synpunkter en rad militära experter hade anfört. Dessa synpunkter kan sammanfattas så, att tillgång till taktiska atomvapen, avsedda för rena försvarsändamål, är en förutsättning för att vi skulle kunna prestera ett uthålligt försvar. Då försvarsöverenskommelsen träffades, gjorde vi förbehåll för att även i fortsättningen kunna hävda denna ståndpunkt. Detta önskar vi självfallet alltjämt göra.

Det är möjligt, herr talman, att det utvidgade skyddsforskningsarbetet i FOA under de närmaste åren i vissa hänseenden kan sammanfalla med det

Begränsning av försvarskostnaderna

arbete som skulle utföras för att kunna få fram konstruktioner för atomladdningar. Det är emellertid i så fall ett sammanträffande på det rent tekniska planet. Vi har självfallet icke någon anledning att fördenskull frågå vår uppfattning i denna fråga, uppfattningen att vi måste ha möjligheter att tillföra vårt försvar de modernaste och effektivaste försvarsmedlen, om vi inte får till stånd ett effektivt, kontrollerat förbud mot användning och produktion av kärnvapen. Vårt yrkande om forskningsarbetets inriktning syftar till att hålla dessa möjligheter öppna.

Att vi har en reservation på denna punkt är givetvis ett uttryck för att vi inte är tillfreds med försvarsministerns inställning. Vi har, herr talman, ingen som helst anledning betvivla att försvarsministerns förslag om skyddsforskning har den begränsade innebörd som försvarsministern här angivit. Det är just därför att vi inte betvivlar försvarsministerns ord som vi gjort vår reservation.

I övrigt, herr talman, kan jag inskränka mig till att instämma i försvarsministerns uttalande, att vi inte skall ta ut en minskning av vårt försvar i förskott. Vi är alla i lika hög grad intresserade av att en internationell nedrustning på realistisk grund påbörjas. Men nedrustningsdebatten har ännu inte lämnat de allmänna talesättens stadium. Så länge detta är fallet, har vi inte skäl att revidera våra synpunkter på det svenska försvarets problem.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom det har yppats olika meningar om vad som förekom inför överenskommelsen rörande försvaret som träffades 1958, känner jag mig manad att delge kammaren min minnesbild från den tiden.

Försvarsberedningen arbetade med ett flertal alternativ. Kostnaderna varierade inte så litet mellan de skilda alter-

Begränsning av försvarskostnaderna

nativen. Vid en tidpunkt kom man i försvarsberedningen fram till att det var angeläget att från partierna få veta hur mycket pengar de var villiga att släppa till för ändamålet. I anledning härav sammanträdde bl. a. ledarna för de fyra demokratiska partierna och resonerade om vilka möjligheter som fanns att skaffa fram pengarna för detta ändamål. Vi kom fram till en slutsumma om vilken vi enades preliminärt för att sedan ta kontakt med de olika riksdagsgrupperna och höra efter vad de sade. Jag fick godkännande från vår riksdagsgrupp och meddelade detta. Jag förmodar att även övriga partiledare fick godkännande från sina grupper.

Så är det med den saken.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Även från folkpartiets sida kan vi verifiera den framställning, som försvarsministern givit av tillvägagångssättet vid uppgörelsen. Jag vill i allt väsentligt instämma i herr Hedlunds version. Möjligen kan man tillägga att försvarsberedningen — vilket herr Hedlund inte kan känna till, eftersom han var den ende partiledare som inte tillhörde försvarsberedningen — hade kommit i ett läge, där man praktiskt taget hade kört fast. Det var nödvändigt att få en uppgörelse om den kostnadsram, inom vilken avvägningen sedan skulle ske. Det var då denna uppgörelse träffades, men den förelades därefter försvarsberedningen och blev inom denna föremål för diskussion. Därutöver förekom speciella överläggningar i kanslihuset närmast med finansministern för ekonomisk fixering och försvarsministern för saklig komplettering av uppgörelsens innehåll.

Det är angeläget att det på denna punkt inte sprids missuppfattningar.

I övrigt vill jag säga, att efter den allvarliga uppgörelse, som försvarsministern här etablerat med frondörerna inom sitt eget parti, har jag inte anledning att ta upp deras reservationer till

någon diskussion. Det bör emellertid sägas inför kammaren, att det kan kännas ganska påfrestande även för medlemmar av andra grupper än den socialdemokratiska att år efter år genomföra den träffade uppgörelsen; frondörgruppen inom socialdemokratien bör besinna att det kan finnas liknande känslor som deras inom andra riksdagsgrupper. Vi har emellertid betraktat 1958 års överenskommelse som en bindande och förpliktande uppgörelse för den tiden avser, och därför har vi inom de demokratiska oppositionspartierna velat fullgöra vår del av uppgörelsen till alla delar.

Utöver vad försvarsministern sagt skulle jag med några siffror vilja belysa det myckna talet om de starkt växande försvarsutgifterna. Jag har i anslutning till den livliga diskussion, som pågått på denna punkt inte bara här i riksdagen utan också ute i landet, roat mig med att räkna fram några viktiga siffror. Från 1958 har statsutgifterna vuxit med drygt 2,3 miljarder. Av denna ökning ligger 36 procent på socialhuvudtiteln och 12 procent på ecklesiastikhuvudtiteln. Försvarets andel av statsutgifterna har under samma tid *sjunkit* från 21,6 procent till 19,6 procent. Detta är sanningen om de »väldsamt växande försvarskostnaderna» under den treårsperiod som uppgörelsen varit i kraft.

Jag säger inte detta för att på något sätt undervärdera tyngden av försvarskostnaderna. Alla här i huset och många utanför detta hus vet ju, att när påfrestningarna på de andra huvudtitlarna blir stora, så riktar sig intresset mot försvarskostnaderna. Men jag tycker att det är nödvändigt att man har klart för sig, att försvarets andel av de växande statsutgifterna under denna treårsperiod icke vuxit utan tvärtom minskat.

Vad beträffar de motioner och reservationer med förslag om prutningar, som har framförts, vill jag helt instämma med försvarsministern, att de är framkastade på måfå.

Vidare skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på några faktiska förhållanden.

Av de totala försvarskostnaderna belöper sig 48 procent på anskaffning av materiel, 17 procent går till underhållet av denna materiel och övningar med denna materiel. Av dessa stora kostnader för materiel kom inte mindre än 72 procent på privata svenska leverantörer och 16 procent på statliga svenska företag. Endast 12 procent av försvarets stora materielbeställningar var utlagda utomlands. Detta faktum att 88 procent av försvarets materielbeställningar ligger hos svenska företag, som sysselsätter svenska arbetare, borde bevisa, att allt för hårda och godtyckliga ingrepp i fråga om dessa poster kommer att medföra allvarliga rubbningar på den svenska arbetsmarknaden. Man måste vara medveten om att de prutningar som föreslagits inte på något sätt drabbar den fast anställda personalen, eftersom denna har precis samma trygghet som övrig statsanställd personal i detta land.

Jag har velat anföra dessa siffror därför att de visar på ting som man bör vara på det klara med, innan man kastar fram ogenomtänkta förslag på den ena eller andra posten i försvarsbudgeten.

Man kommer inte någonstans genom att gå på den väg som här är föreslagen. Vill man spara måste man tillgripa andra utvägar, mera metodiska och målbestämda.

Låt mig så säga några ord om den högerreservation som herr Hjalmarson berörde!

Först och främst måste jag konstatera att de i reservationen föreslagna åtgärderna icke på något sätt — det måste väl även de som nu är anhängare av anskaffning av ett svenskt atomvapen medge — kan tidigareläggas en beställning. Forskningen måste fortgå, och vilken ställning man i dag än tar kan något avgörande beslut rörande anskaffning av ett svenskt atomvapen inte fat-

Begränsning av försvarskostnaderna
tas under de närmaste två eller sannolikt tre åren.

Under sådana förhållanden är det litet svårt att förstå, varför högern till varje pris skall behöva mäla sig ur den demokratiska enighet som föreligger om försvarshuvudtiteln. Herr Hjalmarson förklarade att högern tagit sin ståndpunkt och håller fast vid den. Men ståndpunkten kan väl ändå inte vara så hårt bunden, att den blir oberoende av t. ex. vad som kommer att hända ute i världen. Intensiva förhandlingar pågår just nu om atomvapenproven. Vi vet inte hur de kommer att sluta. Men man bör räkna med att de kan leda till ett resultat, som måste påverka ställningstagandet här i Sverige, alldeles oavsett andra omständigheter. Detta vill väl inte ens högern negligera.

Jag vill säga några ord även om flottans fartygsanskaffningsanslag — en punkt på vilken jag anmält en blank reservation. Den grundar sig på det förhållandet — detta finns det ingen anledning att undanhålla för kammaren — att bakom utskottets skrivning döljer sig olika meningar om utbyggnadstakten och kanske också om omfattningen av flottan. Vi befinner oss på försvarssidan i en utveckling som går så snabbt att det för dagen inte är möjligt att förutse, vilken typ av vapenbärare vi om några år kan vilja ge prioritet. Det är möjligt att robotarna tränger sig fram så att de bemannade flygplanen långt tidigare än vad vi nu tänker oss måste avföras ur försvarsorganisationen eller i varje fall minskas till antalet. Under sådana förhållanden kan också flottan och kustartilleriet komma att spela en långt mer betydelsefull roll än den, som de tilldelats under de senaste åren. Därför har vi menat att man, utan att nu binda sig för det ena eller andra ställningstagandet, skall hålla öppet för en utveckling, även kvantitativt, av marinen, lika väl som vi inom flygmaterielens anskaffningsram håller öppet för både försök med och anskaffning av robotar.

Begränsning av försvarskostnaderna

Vad den beställda försvarsutredning-
en beträffar är det alldeles riktigt som
försvarsministern nyss sade, att denna
aviserats — bara i andra ord — i stats-
verkspropositionen. Det råder enighet
om att vid utgången av den treårspe-
riod, som nu lider mot sitt slut, behövs
nya överläggningar och då närmast en
parlamentarisk beredning såväl i fråga
om den gemensamma kostnadsramen
som i fråga om avvägningen av de olika
försvarselementen inom denna ram. Jag
skall inte gå närmare in på den frågan.
Jag vill bara med anledning av herr
Eliassons anförande säga, att det inga-
lunda är bara centerpartiet som vill hålla
kostnaderna nere. När det gäller att till-
varataga varje möjlighet till besparing-
ar är vi inom de fyra demokratiska parti-
erna om möjligt mera eniga än på nå-
gon annan punkt som gäller försvaret,
och vi ser därför självfallet med mycket
stort intresse fram mot slutförandet av
den utredning som nu arbetar under led-
ning av herr Almeby. Det är också givet
att det inom en så stor organisation som
försvaret finns och måste finnas områ-
den och avsnitt där verksamheten inte
är så effektiv som vi skulle önska och
att därför besparingsaktioner från tid
till annan är motiverade.

På ytterligare en punkt har jag an-
mält en blank reservation, nämligen rö-
rande skyttet. Jag vill uttala mitt beklag-
ande över att skyttet i år i motsats till
i fjol inte fick något med av den höjning
som tillkommer försvaret som sådant.
Vad skyttet betyder behöver jag inte
orda om här. Både militären och för-
svarsministern har omvittnat att skyttet
har intresse och värde för försvaret.
Men därtill kommer den sportsliga si-
dan av skyttet och skytterörelsen. Skyt-
tet är emellertid inte med i Riksidrotts-
förbundet och kan inte därifrån få nå-
gra anslag. Skyttet behöver därför i fort-
sättningen motsvarande stöd under fjär-
de huvudtiteln som idrotten i övrigt får
under tionde huvudtiteln. Jag vill näm-
na att vi under fjolåret hade i runt tal

220 000 aktiva skyttar, och jag vill till-
ägga att dessa har ganska betydande
kostnader. De får av egna medel betala
sina gevär, sin resor och sin ammuni-
tion. Därtill kommer att skyttet i olikhet
med många av de vanliga idrottsgrenar-
na inte är någon publik sport och så-
lunda inte kan göra sig några inkomster
genom publiktillströmning till sina täv-
lingar och andra arrangemang. Hittills
har skyttet haft god hjälp av det stora
riksskyttelotteriet. Jag vill dock gärna
ha inskrivet i dagens protokoll, herr tal-
man, att resultatet av riksskyttelotteriet
har försämrats katastrofalt, från 103 000
kronor 1958 till inte mer än 60 000 kro-
nor 1959. Detta gör att skyttet kommer i
en prekär situation.

Jag har inte velat anteckna någon mo-
tiverad reservation med krav på an-
slagsökning detta budgetår, enär jag har
förstått att detta skulle vara utsiktslöst.
Men jag vill rikta en energisk vädjan till
försvarsministern att han ett kommande
år tar upp vad de militära myndigheter-
na har tillstyrkt och låter skyttet få den
del av kostnadsstegringen som rättmätigt
borde tillfalla även denna folkrörelse.

Allra sist vill jag, herr talman, säga
några ord till herr Wachtmeister med
anledning av hans något obetänkta —
jag hoppas att detta är rätta ordet i sam-
manhanget — angrepp mot försvarssta-
ben. Han har haft djärvheten att här i
andra kammaren påstå att man från för-
svarsstabens sida med energi har för-
sökt att utforska vem författaren var till
en artikel i en enskild tidskrift. Efter att
ha kontrollerat det med vederbörande,
vågar jag påstå att sådant utforskande
icke förekommit. Det torde också stå i
direkt strid med vår tryckfrihetsförord-
ning, där det uttryckligen förbjuds att
forska efter källorna till uppgifter som
lämnas i tryckt skrift. Vidare har jag
själv deltagit i kurser och instruktioner,
där försvarsstabens personal allvarligt
tillhållit pressofficerarna vid olika för-
band att noga överväga även denna be-

Begränsning av försvarskostnaderna

stämmelse i tryckfrihetslagstiftningen. Det är därför minst sagt oöverlagt att på uppgifter, som herr Wachtmeister tydligen har fått från enskilda, rikta så grava beskyllningar emot en ansvarig myndighet. Dessutom vill jag säga till herr Wachtmeister att tidskriften Kontakt med krigsmakten inte innehöll något av det material som påtalades vid en interpellationsdebatt här i kammaren i höstas, då jag inte var närvarande. Vidare är det orätt att inge kammarens ledamöter den uppfattningen att det i ledaren i tidskriftens första nummer efter det statsverkspropositionen hade kommit med förslaget att tidskriften skulle dras in förekom någon polemik med försvarsministern eller någon annan. Det enda som förekom var ett beklagande av förslaget. Jag tror mig veta, herr talman, att detta uttalande var skrivet i samförstånd och efter överläggningar med försvarsdepartementet. Jag vill på de grunderna tillbakavisa de mycket lösa, för att inte säga lösaktiga, beskyllningar som herr Wachtmeister här har framfört. Jag tror inte att han gör vare sig försvaret, sig själv eller någon annan någon nytta med påståendena av den arten.

Herr talman! Härmed ber jag att, utom beträffande punkt 161, där jag instämmer med herr förste vice talmannens yrkande, på alla övriga punkter i utskottets utlåtande få instämma i herr Thappers yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen tog på nytt ledningen av förhandlingarna.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Besparingar som inte innebär en direkt försvagning av försvaret hade herr Lothigius ingenting emot, men Kontakt med krigsmakten ville han inte spara på. Det måtte bli en katastrofal försvagning av det svenska försvaret, om den publikationen

skulle försvinna! Nej, om någon besparing är väl motiverad är det den. Vi har, som herr Thapper framhöll, en tidskrift för varenda försvarsgren, och det vore väl skräp om man inte i de tidskrifterna skulle kunna få in de värdefulla uppsatser, som Kontakt med krigsmakten eventuellt kan innehålla.

Herr Ståhl ansåg att den beskyllning jag framfört mot försvarsstaben att ha efterforskat en ledarförfattare i tidskriften Sveriges Flotta var oerhörd. Det kan jag medge, men det är också oerhörd att så har skett. Det kan skyllas på ungdomligt oförstånd att jag framfört den beskyllningen utan andra uppgifter än att det vid åtminstone ett par telefonsamtal, som uppgivits ha kommit från försvarsstaben, gjorts sådana undersökningar. Herr Ståhl har nu meddelat oss att en förfrågan vid försvarsstaben givit vid handen, att dessa olycksaliga telefonsamtal aldrig förts därifrån, och han synes benägen anse, att något sabotage eller någon provokation skulle föreligga. Har herr Ståhl någonsin försökt att få ur ett gäng pojkar vem som sparkat fotbollen genom rutan? För att lugna herr Ståhl kan jag säga att jag verkligen hoppas, att det är som han säger och att det alltså bara är jag som burit mig illa åt och gjort mig skyldig till en förlöpning — något som för övrigt inte är alldeles okänt i detta hus. Jag beklagar om så är fallet, och därmed hoppas jag att den saken är ur världen.

Herr STAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag bara konstaterar att det hade varit bättre att herr Wachtmeister hade beklagat sitt förra yttrande än att han söker försvara det på sätt som nu skett. Vad herr Wachtmeister har yttrat här i kammaren i denna del är ett eko av vad som finns att läsa i tidskriften Effektivt försvar, som är ett språkrör för en rörelse som kallas Försvarsfrämjandet. Därmed tor-

Begränsning av försvarskostnaderna

de dess art vara tillräckligt karakteriserad.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Den kritik jag framförde mot min partivän herr Wachtmeisters uttalande gällde det sätt på vilket tidskriften Kontakt med krigsmakten försvann utan att man använde sig av det organ som försvarsdepartementet tillsatt bland annat för att granska upplysningsverksamheten på försvarets område.

Min andra anmärkning mot herr Wachtmeisters uttalande berodde på att herr Wachtmeister, i stället för att göra en preciserad anmärkning mot försvarsstabens handläggning av ett visst ärende, riktade en allmän kritik mot hela försvarsstabens sätt att arbeta. Det var detta jag opponerade mig mot.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag vill säga några rent personliga ord i denna fråga, närmast i anslutning till punkt 3 i statsutskottets utlåtande.

Jag har inte några möjligheter att vittna om 1958 års försvarsöverenskommelse, varken om dess tillkomst eller om något annat. Jag vill på den punkten endast göra en allmän reflexion som gäller vad jag trodde att den var och vad jag alltjämt tycker att den borde ha varit.

Dessa samtal mellan partiledarna kunde rimligtvis inte ha inneburit något annat än en överenskommelse om att försöka få de demokratiska partierna att biträda ett visst riksdagsbeslut. När detta riksdagsbeslut sedan hade fattats, innebar det att partiledaröverenskommelsen var borta. Det är detta riksdagsbeslut som nu fungerar. I fortsättningen har emellertid partiledaröverenskommelsen återopats, även efter det att riksdagen fattade sitt beslut, och man har, tycker jag försökt förläna det-

ta beslut en sådan exklusivitet att det i viss mån står i särklass och inte kan jämföras med riksdagsbeslut i allmänhet. Detta må nu vara en reflexion om vad som har varit och vad som fortfarande är.

Anledningen till att jag begärt ordet är närmast vad som står i punkt 3 om fortsättningen. Man konstaterar, att vi nu kommer in i det sista år, för vilket 1958 års överenskommelse gäller. Nu föreslår departementschefen att nya överläggningar skall komma till stånd mellan de demokratiska partierna i syfte att med beaktande av såväl utrikes- som militärpolitiska synpunkter på försvarsfrågan och de statsfinansiella förhållandena pröva kostnadsramen i fortsättningen och med en sådan ram förknippade budgetära »konsekvensregler». Det sista är ju ett nytt och fint ord.

Jag vill inte åtaga mig att profetera om vad de skriftlärde i framtiden kan få ut av detta uttalande. Men det förefaller som om 1958 års överenskommelse nu är tänkt som något slags mönster för fortsatta överenskommelser av detta slag.

Med anledning därav vill jag bara helt stillsamt för min personliga del säga, att om jag i fortsättningen skulle tillhöra denna församling, kommer jag nog att tänka mig väl för, innan jag biträder ett försvarsbeslut, som sätter svaret i en alldeles speciell särklass i fråga om riksdagsbeslut.

Vi kan mycket väl inom loppet av några år komma in i ekonomiskt svåra situationer. Vi hade en lågkonjunktur, som inte var alltför svårartad 1958/59. Det kan komma ekonomiskt påfrestande situationer av en svårighetsgrad, som vi inte nu kan känna till och bedöma. Att i sådana lägen ha ett riksdagsbeslut, som skulle tvinga riksdagen att pröva det ena området av statsverksamheten efter det andra men inte försvarets område, vore inte rimligt från allmän politisk och parlamentarisk synpunkt. En demokratisk församling skall inte försätta

sig i det läget, att den inte har samma prövningsrätt i fråga om statsverksamhetens alla grenar. Att sedan den prövningen måste ta hänsyn till alla relevanta faktorer är en sak för sig, som får göra sig gällande i varje aktuellt sammanhang.

Jag har, herr talman, bara velat helt allmänt säga detta, ty jag har litet svårt att genomskåda vad texten under punkt 3 egentligen innehåller eller i fortsättningen kan påstås innehålla. Vad jag här sagt är alltså inte något inlägg i diskussionen om den 1958 träffade överenskommelsen eller om dagens beslut. Jag skall för dagen vara så kungatrogen, att jag röstar med departementschefen även på punkt 161.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag riktade under mitt förra anförande en fråga till statsutskottet angående handläggningen i utskottet av motionerna beträffande marinen. Vad jag ville veta var huruvida man i första hand tänkt sig att marinen skulle få dessa 22 miljoner kronor men sedan hade ändrat mening. Jag ville veta varför detta i så fall hade skett.

Herr Thapper har givit ett svar, och jag tackar honom för det. Men svaret är inte helt tillfredsställande. Det är intressant att höra att man i statsutskottet, även herr Thapper, var inställd på att bevilja dessa 22 miljoner kronor, men den förklaring herr Thapper gav till att man ändrat mening, måste jag med några ord kommentera.

Han säger nämligen att man upptäckte, att här kunde sparas 22 miljoner kronor, och då ville man göra det. Jag är den förste att erkänna, att man bör spara, och jag ser med tacksamhet på den besparingsutredning som tillsatts också beträffande försvaret. Men jag tycker inte det är riktigt att man skall spara på sådant sätt, att det ensidigt drabbar en av försvarsgrenarna,

Begränsning av försvarskostnaderna

vilket här blir fallet. Dessa 22 miljoner kronor ingår dock i de totalkostnader för försvaret som man har enat sig om.

Vidare vill jag säga ett par ord till herr Lundberg. Han har fått för sig, att vi fört fram dessa motioner beträffande marinen av sysselsättningskäl. Ja, herr Lundberg, naturligtvis är vi intresserade för den fulla sysselsättningen även i de orter, där försvarsbeslutet kan inverka på sysselsättningen, men jag förmodar ändå, att herr Lundberg kunnat konstatera, att huvudmotivet för våra motioner har varit att få till stånd en såvitt möjligt riktig avvägning mellan de olika försvarsgrenarna. Att vi sedan också slår vakt om den fulla sysselsättningen, är väl bara tacknämligt.

Herr AKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade förbrukat min replikrätt, och därför kom jag på listan på nytt. Jag vill ändå fortsätta processen där vi slutade. I anledning av en del deklamationer som sedan gjorts — jag fäste mig särskilt vid herr Hedlunds deklamation — vill jag erinra om att redan under Torsten Nilssons ordförandeskap ställdes gång på gång frågan: Ifall vi skall höja försvarskostnaderna ovanför den eller den ramen, varifrån är ni då beredda att ta pengarna? Det var en fråga för sig, att den klarades ut partigrupperna emellan. Detta var alltså ingenting märkvärdigt i och för sig.

Nu kom man emellertid att gå vidare och även fixera utgiftsramen. Jag förmodar, att man menade sig vara tvungen att göra det och att man inte kunde begränsa sig till att tala om, att man var beredd att medverka till att pengarna skaffades på ett eller annat sätt men överlät åt försvarsberedningen att klara frågan om utgiftsramen. Man tyckte väl, att man borde drämna till med både det ena och det andra på partiledarplanet. Det är detta jag vänder mig emot. Jag har aldrig varit med om i för-

Begränsning av försvarskostnaderna

svarsberedningen att man också skulle spika utgiftsramen på partiledarnivån.

Det påstås, att vi så där på en höft skulle ha yxat till våra reservationer och prutningar. Jag har pekat på att två utgiftsposter, beträffande vilka vi har reserverat oss — de drygt 11 miljoner kronorna till försvarets forskningsanstalt och de 180 000 kronorna till lottarörelsen — inte rimligen kunde anses ingå i försvarsuppgörelsen av år 1958. Vad gäller beställningsbemyndiganden anser jag inte heller att uppgörelsen av år 1958 lägger hinder i vägen för att gå längre än statsrådet, som ändå säger att det är av vikt, att beställningsbemyndiganden handhaves på ett sådant sätt, att möjligheterna till omprövning av storleken av nu utgående anslag icke göres illusoriska.

Vi har redan markerat, att man bör ha större frihet på denna punkt än man får, om man följer Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten. Det är detta som skiljer. Beställningsbemyndigandena rör sig alltid om stora pengar. På de två punkter, där vi velat pruta, blir det sammanlagt 108 miljoner kronor.

Vad beträffar frågan, om riksdagens ledamöter alltid har så klart för sig vad de går med på i försvarsfrågan, så har jag tidigare brukat säga, att det är rent omöjligt, eftersom en del ting på försvarets område — låt oss säga att det är naturligt — är hemligstämplade. Själva motiveringen för vad man vill göra där kan inte alltid dras fram inför riksdagsledamöterna i gemen. Utskottet — i varje fall den avdelning som sysslar med försvarsfrågan — har självfallet möjlighet att titta även på sådant.

Inte heller reservanterna har bråkat om det föreliggande förslaget till beställningsbemyndiganden, men det får väl räcka med det som vi bråkat om eftersom det rör samma punkter där man skall ta ställning till beställningsbemyndiganden. För att emellertid ta frågan om anskaffning av tygmateriel för armén, så heter det: »Kostnadsramen för

budgetåren 1960—1967 bör fastställas till 2 647,5 miljoner kronor.» Vi binder oss således på denna punkt för en sjuårsplan. Jag har gått omkring och frågat de ärade kammarledamöterna, om man observerat detta, men ingen av dem som jag frågat har gjort det. Om någon under de närmaste åren vill pruta på detta anslag, kommer en upprörd försvarsminister att säga: »Det ingår i uppgörelsen, så det får inte rubbas.» Detsamma gäller frågan om flygmateriel. Där skall vi binda oss för en sjuårsplan med en kostnadsram på 5 810 miljoner kronor. Alla, som framdeles försöker pruta på dessa utgifter, kommer att få samma svar som jag nyss antydde.

Jag har velat anföra detta exempel på hur lätt det kommer att vara att slå kammarledamöterna i skallen med försvarsuppgörelsen, om de anser att man, trots denna uppgörelse, bör kunna hålla igen litet grand på utgifterna. När det gäller de 25 miljoner kronor, som vi reserverar här vill pruta, hävdar jag att på sin höjd 13 miljoner kronor kan sägas beröra denna uppgörelse. Men uppgörelsen skall väl inte tolkas på det sättet, att man till varje pris måste förbruka pengarna upp till det angivna taket. Det kan väl inte vara förbjudet att hålla sig 10, 20 eller 30 miljoner kronor under detta tak.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det har här uppstått en egendomlig diskussion om vad som förekommit inom försvarsberedningen i samband med överenskommelsen om kostnadsramen för 1958 års försvarsbeslut. Som ledamot av beredningen är jag angelägen klargöra att representanterna för den meningsriktning, som jag företräder, gav sin anslutning till det alternativ som sedan blev beredningens förslag och att vi t. o. m. gjorde det innan övriga ledamöter deklarerat sin ställning.

Överläggningen var härmed slutad.

Försvarets framtida utformning

Beträffande den under denna punkt gjorda *hemställan* gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets *hemställan*, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II:108; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets *hemställan* i punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II:108.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 182 ja och 9 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets *hemställan*.

Herr SVENUNGSSON, som på begäran erhöll ordet, anförde:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel.

Härefter framställde herr förste vice talmannen i fråga om *motiveringen* propositioner på godkännande dels av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som anförts i den vid punkten fogade reserva-

tionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering beträffande punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som anförts i den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 181 ja och 12 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

*Punkten 3***Försvarets framtida utformning**

Utskottet hade under denna punkt behandlat sju motioner, i vilka bland annat yrkats tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning. Sälunda hade i en inom andra kammaren av herrar Åkerström och Spångberg väckt motion (II:3) hemställts, att riksdagen vid behandlingen av fjärde huvudtiteln måtte besluta att en parlamentarisk utredning snarast skulle tillsättas med

Armétygförvaltningen: Avlöningar

uppgift att, och under beaktande av vad i motiveringen i motionen anförts, utreda och framlägga förslag till ett neutralitetsförsvar som i kostnadshänseende kunde hållas inom en kostnadsram som vore avsevärt lägre än den nuvarande.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 154 och II: 223, I: 236 och II: 297 samt II: 3, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en parlamentarisk utredning rörande försvarets fortsatta kostnadsram m. m. enligt vad utskottet föreslagit;

b) att motionerna I: 155 och II: 221 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionen II: 3, i vad den icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr Åkerström, som ansett att utskottet bort tillstyrka motionen II: 3 jämväl i vad avsåge direktiv för den av utskottet förordade parlamentariska utredningen och att därför utskottet under c) bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 3, i vad den icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Efter punktens föredragning anförde

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation nr 2, vid punkten 3.

Vidare yttrades ej.

Mom. a och b

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. c

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels — i enlighet med herr

Thappers vid behandlingen av punkten 2:o) framställda yrkande — på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) mom. c) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Åkerström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 185 ja och 6 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Armétygförvaltningen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 16, s. 129—136) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i per-

Flygförvaltningen: Avlöningar

sonalförteckningen för armétygförvaltningen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för armétygförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Armétygförvaltningen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 222), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 22 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för armétygförvaltningen, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960;

b) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för armétygförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Armétygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 222.

Vidare yttrades ej.

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 18—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Flygförvaltningen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 26, s. 155—172) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för flygförvaltningen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för flygförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Flygförvaltningen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels förberörda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 20 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderberg* och *Thun* (I: 238) och den andra inom andra kammaren av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.* (II: 299), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 24 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för flygförvaltningen, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960;

b) fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för flygförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

Försvarsstaben: Avlöningar

c) till Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun, Söderberg, Åkerström, Karlsson* i Olofström och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kronor, varvid härav påkallade ändringar i personalförteckning och avlöningsstat torde få vidtagas av Kungl. Maj:t.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 3) av herr *Thun* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 182 ja och 13 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 28—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31**Försvarsstaben: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 30, s. 176—187) att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för försvarsstaben, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarsstaben, med undantag av försvarsväsendets radioanstalt m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Försvarsstaben: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 17 040 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 14 040 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i Olofström m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 16 540 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen

Armén: Övningar m. m.

mätte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarsstaben som föranledes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960;

b) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för försvarsstaben, med undantag av försvarsväsendets radioanstalt m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Försvarsstaben: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 17 040 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun, Söderberg, Åkerström, Karlsson* i Olofström och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Försvarsstaben: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 16 540 000 kronor, varvid härav påkallade ändringar i personalförteckning och avlöningsstat torde få vidtagas av Kungl. Maj:t.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 4) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 183 ja och 13 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 32—49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50

Armén: Övningar m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 51, s. 212—214) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 36 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 30 500 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i Olofström m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande an-

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

slag måtte uppföras med 34 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 36 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun, Söderberg, Åkerström, Karlsson* i Olofström och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 34 500 000 kronor.

Sedan punkten föredragits yttrade

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 50:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 5) av herr *Thun* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 180 ja och 12 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 51—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56**Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 59, s. 221—223) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 445 000 000 kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 351 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 250 000 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i Olofström m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 bilaga 6 IV huvudtiteln måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggning av beställningar

å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 400 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 445 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 351 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun, Söderberg, Åkerström, Karlsson* i Olofström och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 400 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! På denna punkt ber jag att få yrka bifall till motion II: 222.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 56:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 6) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 178 ja och 13 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna I: 156 och II: 222; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 57—84

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 89, s. 250—253) att dels godkänna vad departementschefen föresla-

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

git beträffande kostnadsram för fartygsbyggnader m. m. vid marinen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ändrat ianspråktagande av tidigare lämnade beställningsbemyndiganden samt att i övrigt fastställa anskaffningsplan för fartygsbyggnader m. m., allt i enlighet med vad av departementschefen angivits, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 88 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 73 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg m. fl.* (I: 88) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 109), i vilka hemställts att marinplan 60 såväl kvalitativt som kvantitativt lades till grund för riksdagens beslut i fråga om marinens omfattning och utformning under den närmaste framtiden samt att i konsekvens härmed kostnadsramarna för perioden 1960—1967 i vad avsåge fartygsbyggnader och vapenmateriel upptoges till belopp som svarade mot de i marinplanen angivna,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg m. fl.* (I: 89) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 110), i vilka hemställts att riksdagen enligt överbefälhavarens förslag beslutade, att de 22 miljoner kronor, som torde kvarstå odisponerade under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1958/59, anvisades till marinförvaltningen såsom kompensation för avbeställningskostnader.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till

Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 88 och II: 109 samt I: 156 och II: 222, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960 föreslagits beträffande kostnadsram för fartygsbyggnader m. m. vid marinen;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ändrat ianspråktagande av tidigare lämnade beställningsbemyndiganden samt att i övrigt fastställa anskaffningsplan för fartygsbyggnader m. m., allt i enlighet med vad i förberörda statsrådsprotokoll angivits;

c) till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 88 500 000 kronor.

II. att motionerna I: 89 och II: 110 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Ståhl*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 222.

Herr **NYBERG** (fp):

Herr talman! Under punkt I yrkar jag bifall till motionerna I: 88 och II: 109. Under punkt II yrkar jag bifall till motionerna I: 89 och II: 110.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 88 och II: 109; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med i motionerna I: 156 och II: 222 föreslagen ändring; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Marinen: Underhåll av fartyg m. m. — Flygvapnet: Övningar m. m.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 89 och II: 110; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 85:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 89 och II: 110.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 165 ja och 12 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 86

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 87

Marinen: Underhåll av fartyg m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 91, s. 256—259) att till ifrågasättande ändamål för budgetåret 1960/

61 anvisa ett reservationsanslag av 46 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg* (I: 90) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 111), hemställts, att Kungl. Maj:t bemyndigades att vid haverier på fartygsmateriel, varom det här vore fråga, sedan lönsamheten prövats besluta om omedelbara åtgärder för haveriets avhjälpande, varvid utgifterna, intill det att frågan om dessas slutgiltiga bestridande prövats av riksdagen, skulle bestridas ur till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel för oförutsedda utgifter.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 46 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 90 och II: 111 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 90 och II: 111.

Vidare yttrades ej.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 88—104

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105

Flygvapnet: Övningar m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 110, s. 272 och 273) att till

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 4 000 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 5 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Övningar m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun*, *Söderberg*, *Åkerström*, *Karlsson* i *Olofström* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Övningar m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kronor.

Sedan punkten föredragits yttrade

Herr AKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 105:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, som det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 8) av herr *Thun m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 179 ja och 13 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 106

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 107

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 112, s. 273—277) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 720 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 733 000 000 kronor.

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 500 000 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 bilaga 6 IV huvudtiteln måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 670 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 720 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 733 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun*, *Söderberg*, *Akerström*, *Karlsson* i *Olofström* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 670 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ÅKERSTRÖM* (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr *HAGBERG* (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion II: 222.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Åkerström* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 107:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 9) av herr *Thun m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Åkerström* begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 177 ja och 13 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.

Mom. b

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 156 och II: 222; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 108

Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 114, s. 277—280) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 157 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förcheft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 100 000 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 147 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 156 814 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun*, *Söderberg*, *Akerström*, *Karlsson* i *Olofström* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner så-

vitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 147 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Thun m. fl.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 108:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 10) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 177 ja och 13 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet

Punkterna 109—120

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 121*Försvarets forskningsanstalt: Viss
forskningsverksamhet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 129, s. 298—300) att dels till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 34 665 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att därutöver beställningar av materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet finge utläggas inom en kostnadsram av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lage Svedberg m. fl.* (I: 12) och den andra inom andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.* (II: 19), i vilka hemställts att förevarande anslag måtte uppföras med 23 600 000 kronor,

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 20 000 000 kronor,

dels förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 23 600 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewertöf m. fl.* (I: 338) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 481), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att den av forskningsanstalten gjorda framställningen om påbörjande av forskning i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställ-

ningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen bifölles, samt att i statsverkspropositionen föreslagna medel för forskning på atomvapenområdet finge användas även för detta forskningsområde.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 12 och II: 19, I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 34 665 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att därutöver beställningar av materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet finge utläggas inom en kostnadsram av 2 500 000 kronor;

c) avslå motionerna I: 338 och II: 481.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Svärd*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Heckscher* och *Hjalmarson*, vilka ansett att utskottet bort under c) hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 338 och II: 481 besluta, att den av forskningsanstalten gjorda framställningen om påbörjande av forskning i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen bifölles samt att i statsverkspropositionen föreslagna medel för forskning på atomvapenområdet finge användas även för här föreslaget forskningsområde,

b) av herrar *Thun*, *Rikard Svensson*, *Söderberg*, *Åkerström*, *Karlsson* i *Olofström* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 12 och II: 19 samt I: 238 och II: 299, sistnämnda bå-

Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet

da motioner såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 23 600 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Thun m. fl.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svärd m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 11 b) av herr Thun m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 121:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 11 b) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propo-

sitionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 173 ja och 18 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 11 a) av herr Svärd m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 121:o) mom. c) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 11 a) av herr Svärd m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 35 nej, varjämte en av kammarens leda-

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 122

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 123

Försvarets socialbyrå: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 131, s. 302—307) att dels godkänna vad av departementschefen föreslagits angående avveckling av försvarets socialbyrå, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets socialbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Försvarets socialbyrå: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 333 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Georg Pettersson* och *Eskilsson* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng* (II: 298), hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av anslagen till försvarets socialbyrå för budgetåret 1960/61 måtte besluta avslå det nu framlagda förslaget om försvarets socialbyrås upphörande och hemställa om närmare utredning av frågan om byråns nuvarande uppgifter lämpligen kunde överföras till andra myndigheter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298 godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960 föreslagits angående avveckling av försvarets socialbyrå;

b) fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för försvarets socialbyrå,

Försvarets socialbyrå: Avlöningar

att tillämpas under budgetåret 1960/61; c) till Försvarets socialbyrå: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 333 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Pålsson* och *Sundin* samt fru *Lewén-Eliasson*, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 237 och II: 298 avslå departementschefens i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1960 framställda förslag angående avveckling av försvarets socialbyrå samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om byråns nuvarande uppgifter lämpligen kunde överflyttas till andra myndigheter.

Sedan punkten föredragits anförde

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen av herr Pålsson m. fl.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 123:o mom. a) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Lottaorganisationen

den vid punkten fogade reservationen 12) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 54 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b och c

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 124—153

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 154***Lottaorganisationen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 165, s. 355 och 356) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 930 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 730 000 kronor,

dels ock förberörda båda likalydande motioner I: 238 av herrar *Söderberg* och *Thun* samt II: 299 av herr *Karlsson* i *Olofström m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 750 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag och med avslag å motionerna I: 156 och II: 222 samt I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 930 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thun*, *Rikard Svensson*, *Söderberg*, *Åkerström*, *Karlsson* i *Olofström* och *Andreasson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 156 och II: 222 samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 299, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 154:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 13) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång upp-

Försvarsupplysning — Interpellation ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter

läst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 32 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 155—160

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 161***Försvarsupplysning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 172, s. 362) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 180 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Försvarsupplysning för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 180 000 kronor.

I motiveringen förklarade sig utskottet icke ha något att erinra mot att tidskriften »Kontakt med krigsmakten» nedlades.

Reservation hade avgivits av herrar *Jacobsson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Nihlfors*, *Heckscher* och *Hjalmarson*, vilka ansett att tidskriften »Kontakt med krigsmakten» icke nu borde indragas och att därför utskottets yttrande bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse.

Punkten föredrogs. Därvid anförde

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändrade motivering, som föreslagits i reservation av herr Jacobsson m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan med oförändrad motivering.

Punkterna 162—177

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178

Lades till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 9

Interpellation ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JACOBSSON** i Tobo (fp), som anförde:

Herr talman! I förordningen den 25 maj 1945 angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m., som är tillämplig på kronan tillhörig fast egendom under domänstyrelsens förvaltning, ges föreskrifter angående de grundsatser som domänstyrelsen skall följa då det blir fråga om att sälja sådan egendom. I 5 § stadgas, att försäljning bör ske företrädesvis för tillgodoseende av efterfrågan på familj jordbruk, stöd jordbruk, tillskotts jord för utvidgning av ofullständiga jordbruk samt bostadsegnahem. När skäl därtill är, må försäljning dock äga rum även för andra ändamål.

Om innebörden av begreppet familje-

Interpellation ang. hissande av flagga för stat, som icke erkänts av den svenska regeringen

jordbruk sägs i 2 §, att därmed förstås jordbruk, som icke är större än att det kan brukas av innehavaren och hans familj utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft, ej heller mindre än att familjen kan erhålla sin fulla bärgning därav.

Dessa bestämmelser innebär, att domänstyrelsen som regel inte skall sälja egendom för att tillgodose behovet av jordbruk större än familj jordbruken. Bestämmelserna har nyligen blivit föremål för uppmärksamhet i samband med handläggningen av ett ärende om utarrendering eller försäljning av en kronoegendom i Uppsala län. Egendomen, som innehåller cirka 56 hektar åkerjord, har under en lång följd av år varit utarrenderad till en person och, sedan han avlidit, hans dödsbo. Inom parentes tycks kronan knappast ha handlat föredömligt mot arrendatorn när det gäller dikning och modernisering av en arbetarbostad på fastigheten. Då arrendetiden löpte ut år 1956 hade arrendatorn gjort framställning om att få köpa fastigheten, men frågan blev inte utredd i tid, och arrendetiden förlängdes på ett år och sedan på ytterligare två. Inte heller nu blev det någon klarhet om försäljningen, och arrendatorn ville då, för att ha något att hålla sig till, ha en tioårig förlängning av arrendetiden. Frågan väcktes ganska sent, och för att det skulle bli tid att utreda byggnadsfrågor m. m. kom man överens om att förlänga arrendetiden ännu ett år, fram till den 14 mars i år. I höstas meddelades det från kronan, att det skulle bli alldeles för dyrt för staten att klara av alla nybyggnader som skulle behövas för en ny tioårsperiod. I stället föreslogs tre års förlängning, och under tiden skulle gården göras om till familj jordbruk om cirka 20 hektar; i övrigt skulle kronan plantera skog på åkerjorden.

Det förefaller troligt, att domänmyndigheterna vid handläggningen av ären-

det har letts av en strävan att reducera egendomen till ett familj jordbruk och först därpå ta upp frågan om försäljning. Detta står i formell överensstämmelse med 1945 års förordning, och det finns förmodligen ingen anledning att ifrågasätta, att myndigheterna skulle ha handlagt ärendet felaktigt.

Däremot kan man fråga sig, om det är motiverat att behålla familj jordbruket som norm för försäljningar av kronoegendomar. Det skulle enligt min mening vara bättre förenligt med den allmänna jordbrukspolitikerna att vidga normerna för domänstyrelsens försäljningar, så att även tvåfamiljsjordbruk kan säljas, så snart det är ekonomiskt befogat.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att framställa följande frågor till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet:

1. Anser herr statsrådet, att stadgandet i 5 § förordningen den 25 maj 1945 angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. är väl förenligt med de allmänna strävandena inom jordbrukspolitikerna?

2. Om så icke är fallet, avser herr statsrådet att i vederbörlig ordning framlägga förslag om ändring av stadgandet?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. hissande av flagga för stat, som icke erkänts av den svenska regeringen

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Sverige har, liksom de flesta andra demokratiska länder, inte officiellt erkänt Östtyskland som stat. Helt naturligt måste emellertid i olika sammanhang kontakter och umgänge upprätthållas mellan enskilda och organisationer i vårt land och representan-

ter för Östtyskland. Det gäller exempelvis vid utställningar och idrottstävlingar, som anordnas i vårt land med östtyskt deltagande.

För oss och ur demokratisk synpunkt är det givetvis ett angeläget önskemål, att ett enat Tyskland skall kunna uppstå på grundval av fria demokratiska val. När nu Östtyskland infört egen flagga, har mot denna bakgrund härmed ett problem uppstått för arrangörer av t. ex. idrottstävlingar, utställningar m. m., där Östtyskland är representerat tillsammans med av vårt land officiellt erkända stater. Skall den östtyska flaggan hissas när Östtyskland är representerat i sådana sammanhang? Såvitt mig är bekant, finns det inte preciserade bestämmelser för hur man bör förfara i detta avseende.

Det är inte min mening att här efterlysa bindande direktiv från regeringens

sida. Man kan emellertid fråga sig, om det bör ankomma på privata personer att avgöra här berörda fråga. Det skulle vara av värde om regeringen ville klargöra sin syn på saken.

Med anledning av vad jag här har anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern rikta följande fråga:

Vill Eders Excellens redogöra för regeringens syn på frågan om hur arrangörer av idrottstävlingar, utställningar och dylika evenemang skall förfara i fråga om hissande av flagga för stat, som inte erkänts av den svenska regeringen, när representanter för ifrågavarande stat deltagar i evenemanget?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.24.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 1 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Barnavårdslag m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 december 1959 dagtecknad proposition, nr 10/1960, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bi-

lagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag); samt
- 2) lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp.

Om propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen föreslås, att den nuvarande barnavårdslagen av år 1924 skall ersättas med en ny lag i ämnet.

Enligt förslaget skall barnavården liksom f. n. i första hand vara en kommunal angelägenhet. I varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd med i princip samma ställning som enligt gällande barnavårdslag.

Barnavårdslag m. m.

Betydelsen av en allmänt förebyggande verksamhet understrykes starkt i förslaget. I enlighet med den utveckling som ägt rum på detta område avses att särskilda kommunala organ även i fortsättningen skall kunna tillsättas för att handlägga frågor rörande allmän ungdomsvård.

I fråga om barnavårdsnämndens inre organisation föreslås regler som nära ansluter sig till socialhjälpslagets bestämmelser om socialnämnd. Särskilda föreskrifter ges i förslaget om utnyttjande av juridisk sakkunskap i barnavårdsarbetet samtidigt som nuvarande rekommendation om inval av jurist i barnavårdsnämnd bibehålles.

Proceduren i barnavårdsärenden har i förslaget blivit föremål för en fylligare och mer allmängiltig reglering än vad som är fallet i gällande barnavårdslag. Det främsta syftet med de föreslagna bestämmelserna är att skapa bättre garantier för att utredningen i sådana ärenden blir fullständig och tillförlitlig. Särskilt har eftersträvat att ytterligare tillgodose rättsskyddet för de personer som beröres av barnavårdsnämndernas verksamhet.

Ramen för samhällets barnavård vidgas enligt förslaget genom att den nuvarande 16-årsgränsen i fråga om skydds-
uppfostran och samhällsvård höjts till 18 år. I övrigt ansluter sig förslaget såvitt gäller förutsättningarna för ingripanden nära till gällande rätt. I terminologiskt avseende föreslås den nyheten, att beteckningen skyddsuppfostran skall utbytas mot samhällsvård. När det gäller ingripanden i de nuvarande skyddsuppfostringsfallen, effektiviseras verksamheten enligt förslaget genom att de förebyggande åtgärderna byggs ut och möjlighet öppnas till provisoriska omhändertaganden under utredningstiden. Vidare föreslås, att polismyndigheterna skall få vidgade befogenheter att ta kriminella eller eljest asociala ungdomar i tillfälligt förvar.

Vad angår de omhändertagnas be-

handling innebär förslaget främst den nyheten, att vård i enskilt hem skall ha principiellt företräde framför anstaltsvård oavsett anledningen till omhändertagandet. I förslaget kommer till uttryck vilka befogenheter barnavårdsorganen har att vid behov begränsa de omhändertagnas rörelsefrihet. Bestämmelserna om de omhändertagnas behandling har därjämte i hög grad förenklats.

Förslagets bestämmelser om upphörande av samhällsvård ansluter sig i sak tämligen nära till gällande rätt. Även på detta område innebär förslaget emellertid en stark förenkling av lagregleringen genom att åtskilliga föreskrifter som ansetts praktiskt betydelslösa utmönstrats ur lagstiftningen.

I syfte att få till stånd en effektivare förhandsprövning av tilltänkta fosterhem föreslås, att barnavårdsnämndens tillstånd alltid skall krävas för rätt att mottaga fosterbarn. Frågan om att bereda fosterbarnen ökat skydd mot skadliga förflyttningar skall enligt förslaget lösas på det sättet, att barnavårdsnämnderna får befogenhet att förbjuda föräldrar att återtaga sitt barn från fosterhem, om det skulle vara till avsevärd skada för barnet att skiljas från fosterhemmet.

Enligt förslaget blir vissa elevhem att hänföra till barnavårdsanstalter och alltså underkastade tillsyn av barnavårdsorganen. I övrigt föreslås inte några större förändringar av de nuvarande bestämmelserna om barnavårdsanstalter.

Rätten att besluta om inskrivning av elever vid ungdomsvårdsskolorna föreslås skola överflyttas till socialstyrelsen som centralmyndighet för skolorna. Reformen äger samband med att staten helt övertagit ansvaret för skolorna. I fråga om elevernas behandling föreslås, att begreppen utackordering och villkorlig utskrivning skall slopas samt de skilda vårdformerna i stället betecknas som vård inom och vård utom skolan.

Barnvårdslag m. m.

Beträffande kommuns rätt till ersättning av annan kommun eller staten för vissa vårdkostnader ansluter sig förslaget nära till gällande rätt. Inte heller i fråga om enskildas ersättningsskyldighet föreslås någon väsentlig omdaning av gällande bestämmelser. Befogenheten för barnvårdsnämnd att omhändertaga underårigs egendom föreslås dock skola utbytas mot en begränsad ersättningsrätt.

I avbidan på resultatet av utredningen om administrativa frihetsberövanden har de nuvarande reglerna om tvångsåtgärder mot försumliga försörjare som ett provisorium överflyttats till den föreslagna nya lagen utan några större ändringar.

Den nya barnvårdslagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1961.

Härjämte föreslås vissa ändringar i socialhjälpslagen, vilka sammanhänger med förslaget till ny barnvårdslag.

Det vid propositionen fogade, med 1) betecknade lagförslaget var i nedan intagna delar av följande lydelse:

24 §.

Har barnvårdsnämnden enligt 29 eller 30 § beslutat att någon skall omhändertagas för samhällsvård eller utredning, skall beslutet ofördröjligen på sätt som stadgas i 23 § delgivas honom själv, om han fyllt femton år, och hans föräldrar. Den som delgives beslutet skall samtidigt anmodas att skriftligen förklara, huruvida han samtycker till att det verkställs.

Lämnas icke av envar som enligt första stycket skall erhålla del av beslutet samtycke till verkställighet, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning. För sådant ändamål skall beslutet jämte samtliga handlingar i ärendet utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för beslutet ingivas till länsstyrelsen.

27 §.

Föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden må meddelas den un-

derårig, hans föräldrar eller annan fostrare. Sådan föreskrift kan gälla anlitande av barnvårdsanstalt, behandling för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, sysselsättning, arbetsanställning, vistelseort eller bostad, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar eller förbud att använda rusdrycker eller narkotiska medel. Annan liknande föreskrift må även meddelas.

På barnvårdsnämnd som meddelat föreskrift ankommer att ändra eller upphäva denna, när så är påkallat. Behörigheten att ändra eller upphäva föreskrift må dock överflyttas till annan barnvårdsnämnd, om denna samtycker.

Föreskrift upphör att gälla senast då den underåriga fyller tjuogoett år.

30 §.

Föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat, må barnvårdsnämnden i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras omhändertaga den underåriga för utredning, om detta anses nödvändigt på grund av förefintliga risker för den underåriges hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida eller med hänsyn till att eljest den fortsatta utredningen kan allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Omhändertagande för utredning må bestå högst fyra veckor.

Beslut om sådant omhändertagande förfaller, om den underåriga häktas.

33 §.

Innebär underårigs uppträdande eller levnadssätt fara för allmän ordning eller säkerhet och föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat mot den underåriga, äger polismyndighet på lämpligt sätt taga honom i förvar i avbidan på barnvårdsnämnds beslut.

Då underårig sålunda tagits i förvar, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos barnvårdsnämnden, som har

Barnavårdslag m. m.

att skyndsamt besluta, om han skall omhändertagas eller frigivas. I sistnämnda fall må han enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare.

50 §.

Om det skulle vara till avsevärd skada för ett fosterbarn att skiljas från fosterhemmet, äger barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet finnes, för viss tid eller tills vidare förbjuda föräldrarna eller annan som har vårdnaden om barnet att taga det från fosterhemmet.

Är förbud som avses i första stycket av sannolika skäl påkallat men har erforderlig utredning icke hunnit slutföras, må nämnden meddela förbud att gälla i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras, dock högst fyra veckor.

55 §.

Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag sådan för vård och fostran av barn och ungdom under aderton år avsedd anstalt som ej är att hänföra till sjukvårdsanstalt, till hem för psykiskt efterblivna, blinda, döva eller vanföra eller till sådant elevhem som står under tillsyn av central skolmyndighet. Vad i lagen stadgas om barnavårdsanstalt äger ej tillämpning på ungdomsvårds-skola.

Särskilda former av barnavårdsanstalter äro

a) *barnhem* av olika slag, såsom spädbarnshem, mödrahem, upptagningshem och specialhem,

b) *barnkolonier*, vilka mottaga barn för vistelse under begränsad del av året,

c) *barnstugor*, vilka regelbundet mottaga barn för begränsad del av dygnet, såsom lekskolor, daghem och fritidshem, samt

d) *elevhem*, vilka äro knutna till skolor och ha till ändamål att underlätta elevernas skolgång.

I samband med propositionen hade

utskottet behandlat vissa motioner, nämligen

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 17 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 25 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 45 av herr *Källqvist* och II: 52 av herr *Hammar*,

3) de likalydande motionerna I: 213 av fröken *Mattson m. fl.* och II: 252 av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 442 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 561 av herr *Hedlund m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 443 av fru *Gärde Widemar m. fl.* samt II: 566 av fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*,

6) de likalydande motionerna I: 444 av herr *Larsson, Lars, m. fl.*, och II: 567 av herr *Lundkvist* i Eskilstuna *m. fl.*,

7) motionen II: 92 av herrar *Nyberg* och *Nelander*,

8) motionen II: 253 av fru *Sjöqvist m. fl.*,

9) motionen II: 548 av herr *Braconier*;

dels ock följande motioner:

10) de likalydande motionerna I: 6 av herr *Lundström m. fl.* och II: 9 av herr *Ohlin m. fl.*, om inrättande av ungdomsdomstolar,

11) de likalydande motionerna I: 15 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 23 av herr *Hjalmarson m. fl.*, om inrättande av ungdomsdomstolar,

12) de likalydande motionerna I: 16 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 24 av herr *Hjalmarson m. fl.*, angående införande i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

I motionerna I: 6 och II: 9 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära tillsättande av en utredning rörande överflyttandet av vissa av barnavårdsnämndernas uppgifter i fråga om bekämpandet av ungdomsbrottsligheten till särskilt organ (ungdomsdomstolar, socialdomstolar).

Barnavårdslag m. m.

I motionerna I: 15 och II: 23 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning beträffande frågan om att anförtro i vart fall vissa tvångsgräppanden mot unga lagöverträdare åt särskilda ungdomsdomstolar.

I motionerna I: 16 och II: 24 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en utredning skyndsamt tillsattes för att med stöd även av erfarenheter från andra länder allsidigt och förutsättningslöst snarast utreda frågan om införandet i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

I motionerna I: 17 och II: 25 hade hemställts

1) att riksdagen måtte antaga vid propositionen fogat förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom med de ändringar dels att 50 § utginge, dels att 11, 12, 16, 27, 30, 33, 36, 37, 80 och 88 §§ erhöles i motionerna föreslagna lydelse;

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning i syfte att öppna möjlighet för allmän domstol att på framställning från barnavårdsnämnd meddela förbud mot skadlig fosterbarnsflyttning.

I motionerna I: 45 och II: 52 samt motionen II: 253 hade framställts yrkanden av samma innebörd, nämligen att bestämmelserna om tillsyn från barnavårdsmyndigheternas sida över elevhem som avses i 55 § d) måtte utgå.

I motionerna I: 213 och II: 252 hade hemställts, att riksdagen måtte uttala att av anslag för uppförande och drift av mottagningsavdelningar (utredningshem) statsbidrag måtte kunna utgå till kommuner, där särskilt behov av sådana avdelningar förelåge.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Innan barnavårdsnämnden avgör ärende som rör enskild person, skall

I motionerna I: 442 och II: 561 hade hemställts,

dels att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 10 måtte antaga den föreslagna barnavårdslagen med de ändringarna, att

1) 7 § första stycket erhöles i motionerna angiven lydelse; 2) för sådan behandling, som avsåges i 29 § infördes beteckningen samhällsfostran, och 3) 30 § andra stycket erhöles i motionerna angiven lydelse,

dels ock att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de ändringar i lagförslaget som föranleddes av vad ovan under 2) hemställts.

I motionerna I: 443 och II: 566 hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga i motionen föreslagna ändringar i det i Kungl. Maj:ts proposition nr 10 framlagda förslaget till ny barnavårdslag, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta för ändringarna erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen, med förklaring att förevarande proposition, nr 10, icke kunnat helt bifallas samt med avslag å

1) motionerna I: 17 och II: 25, såvitt däri hemställts om ändringar i förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag),

2) motionerna I: 45 och II: 52,

3) motionerna I: 442 och II: 561,

4) motionerna I: 443 och II: 566,

5) motionerna I: 444 och II: 567,

6) motionen II: 92,

7) motionen II: 253 samt

8) motionen II: 548,

måtte för sin del antaga

I) det genom propositionen framlagda förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag) med den ändringen att 19 § erhöles nedan angivna, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Utskottets förslag)

Innan barnavårdsnämnden avgör ärende, skall den ärendet rör under-

Barnavårdslag m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

tillfälle beredas honom att yttra sig, såvida icke sådant yttrande befinnes uppenbart obehövt eller ärendet kräver så snabbt avgörande att yttrande icke kan avvaktas.

Begär den ————— sådant förhör.
Den ärendet ————— äga betydelse.
Är fråga ————— gälla föräldrarna.

(Utskottets förslag)

rättas om vad som framkommit vid utredningen samt tillfälle beredas honom att yttra sig däröver, såvida icke sådant yttrande befinnes uppenbart obehövt eller ärendet kräver så snabbt avgörande att yttrande icke kan avvaktas.

II) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp;

B. att riksdagen som sin mening ville giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet yttrat i anledning av motionerna I: 213 och II: 252;

C. att motionerna I: 6 och II: 9 samt I: 15 och II: 23 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 16 och II: 24 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 17 och II: 25, såvitt däri hemställts om utredning angående möjlighet för domstol att meddela förbud mot skadlig fosterbarnsflyttning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid A i utskottets hemställan beträffande förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårds- lag).

Till 24 §.

Av herr Sunne, fru Hamrin-Thorell, herr Jacobsson i Tobo och fröken Höjer, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av yrkande i motionerna I: 443 och II: 566, måtte för sin del besluta sådana ändringar i 22, 24 och 80 §§ förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårds- lag), att stadgandena finge i reservationen angiven lydelse, beträffande 24 § innebärande följande:

24 §.

Har barnavårdsnämnden enligt 29 eller 30 § beslutat att någon skall omhändertagas för samhällsvård eller utredning eller har nämnden enligt 50 § meddelat förbud att taga fosterbarn från fosterhemmet, skall beslutet ofördröjligen på sätt som stadgas i 23 § delgivas den underårige, om han fyllt femton år, och hans föräldrar.

Den som enligt första stycket får del av beslut angående omhändertagande skall samtidigt anmodas att skriftligen förklara, huruvida han samtycker till att det verkställs. Lämnar icke envar som enligt första stycket skall erhålla del av beslutet sådant samtycke, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning.

Förbud att taga fosterbarn från fosterhemmet skall städse underställas länsstyrelsens prövning.

Beslut som skall underställas länsstyrelsens prövning skall jämte samtliga handlingar i ärendet utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för beslutet ingivas till länsstyrelsen.

Till 27 §.

Av herr Birke och fru Wallerius-Gunne, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkande i motionerna I: 17 och II: 25, måtte för sin del besluta att 27 § förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårds- lag) skulle erhålla följande lydelse:

Barnavårdsdag m. m.

27 §.

Föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden må meddelas den underårige, hans föräldrar eller annan fostrare. Sådan föreskrift kan gälla anlitande av barnavårdsanstalt, behandling för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, sysselsättning, arbetsanställning, vistelseort eller bostad, *inskränkning i förfogandet* över arbetsförtjänst eller andra tillgångar, *tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet* eller förbud att använda rusdrycker eller narkotiska medel. Annan liknande föreskrift må även meddelas.

På barnavårdsnämnd — — — denna samtycker.

Föreskrift upplör — — — tjuoett år.

Till 30 §.

1) Av herr *Birke* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkande i motionerna I: 17 och II: 25, måtte för sin del besluta att 30, 36 och 37 §§ förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdsdag) skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, i fråga om 30 § innebärande följande:

30 §.

Föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § a) är påkallat, må barnavårdsnämnden i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras omhändertaga den underårige för utredning, om detta anses nödvändigt på grund av förefintliga risker för den underåriges hälsa eller utveckling.

Omhändertagande för — — — fyra veckor;

2) av fru *Svenson* och herr *Wahrendorff*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkande i motionerna I: 442 och II: 561, måtte för sin del besluta att 30 § förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdsdag) skulle erhålla följande lydelse:

30 §.

Föreligga sannolika — — — åtgärder hindras.

Omhändertagande för utredning må bestå högst *två* veckor. *Efter ny prövning må, om utredningen i ärendet möter särskilda svårigheter, nämnda tid förlängas, dock högst med ytterligare två veckor.*

Beslut om — — — underårige häktas.

Till 33 §.

Av herr *Birke* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av yrkande i motionerna I: 17 och II: 25, måtte för sin del besluta sådan ändring i 33 § förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdsdag), att stadgandet finge följande lydelse:

33 §.

Innebär underårigs — — — barnavårdsnämnds beslut.

Då underårige — — — annan fostrare.

Har ej barnavårdsnämnden inom fem dagar från det den underårige tagits i förvar beslutat att han skall omhändertagas, skall han omedelbart frigivas.

Till 50 §.

Av herr *Birke* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkande i motionerna I: 17 och II: 25, måtte för sin del besluta sådan ändring i förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdsdag), att 50 § utginge samt att 11, 12, 16, 80 och 88 §§ finge i denna reservation angiven lydelse.

Utän anknytning till visst stadgande.

Av fru *Svenson* och herr *Wahrendorff*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av yrkande i motionerna I: 442 och II: 561, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådana ändringar i den föreslagna lagen om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdsdag), att för slutligt omhändertagande

Barnavårdsdag m. m.

av anledning som avsåges i 25 § b) i lagförslaget infördes beteckningen samhällsfostran samt att beteckningen samhällsvård förbehölles övriga former av omhändertagande jämlikt 29 och 31 §§ i lagförslaget.

Vid C i utskottets hemställan

Av herrar *Sunne* och *Birke*, fru *Hamin-Thorell*, herr *Jacobsson* i Tobo, fröken *Höjer* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort under C) hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I:6 och II:9 samt I:15 och II:23, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning efter i denna reservation angivna riktlinjer angående inrättande av ungdomsdomstolar.

Vid D i utskottets hemställan

Av herr *Birke* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort under D) hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I:16 och II:24, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående införande i reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

Vid E i utskottets hemställan

Av herr *Birke* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett att utskottet bort under E) hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkande i motionerna I:17 och II:25, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjlighet för domstol att på framställning från barnavårdsnämnd meddela förbud mot skadlig fosterbarnsförflyttning, m. m.

Vidare hade ett särskilt yttrande avgivits av fru *Svenson* och herr *Wahren-dorff*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fru WALLERIUS-GUNNE (h):

Herr talman! Som kammarens ledamöter kan utläsa ur utlåtandet har den fråga vi nu skall behandla en lång förhistoria. Vår hittills gällande barna-

vårdsdag har länge ansetts behöva en översyn, och arbetet härmed har pågått praktiskt taget under hela 1950-talet. Det förslag till ny barnavårdsdag som år 1956 lades fram av barnavårdskommittén har efter remissbehandling bearbetats av experter inom socialdepartementet. Resultatet har behandlats av lagrådet och efter vissa ändringar lagts fram för riksdagen vid detta års början. Propositionen hade aviserats sedan lång tid tillbaka. Men man har råd att dröja rätt länge, när det gäller att få fram ett gott förslag.

Att förslaget till ny barnavårdsdag ännu i höstas inte kommit på riksdagens bord sammanhängde med den långa granskningstiden hos lagrådet. När lagrådets yttrande kom, visade det sig i första hand innebära ett avstyrrande, i andra hand vissa ändringsförslag. Skälen för avstyrrandet refereras i utskottsutlåtandet på s. 40 och 41 och kan kort sammanfattas i dels en rekommendation att avvakta resultatet av utredningen om administrativa frihetsberövanden och förslaget om det allmänna påföljdssystemet, dels en kritik av att barnavårdsnämnderna ges ökade befogenheter utan att deras kvalifikationer ökas. Statsrådet har hyst respekt för dessa synpunkter — vilket framgår i olika sammanhang i propositionen — men funnit skälen för en lagstiftning i enlighet med förslaget vara starkare.

Inom högerpartiet har vi inte haft anledning att motsätta oss ett genomförande av förslaget enligt statsrådets uppfattning på denna punkt. Vi har funnit det riktigt att förslaget framlagts. Det har obestriddliga förtjänster, och även om man, som jag sade inledningsvis, har råd att vänta länge på ett bra förslag, har man kanske inte råd att vänta hur länge som helst.

Mot bakgrunden av det material som förelåg för bearbetning måste det lagförslag vi nu behandlar framstå som resultatet av ett mycket gott arbete, värt ett uppriktigt erkännande. Åtskilligt i

Barnavårdslag m. m.

propositionens motivering hade jag velat ta upp som exempel härvidlag, men jag får i stället övergå till att behandla först de fyra punkter, där vi från vårt håll anmält avvikande mening i förhållande till själva lagförslaget, och där-efter de två utredningsyrkanden om ungdomsdomstolar och kortvarigt frihetsberövande som lagts fram i motio-ner vid riksdagens början utan formell anknytning till barnavårdslagen men givetvis inte utan samband i sak.

27 § innehåller en utveckling av vad som menas med den i en föregående pa-ragraf angivna förebyggande åtgärden »föreskrift rörande underårigs levnads-förhållanden». I kommentaren till lag-förslaget menar statsrådet att föreskrift om förfogande över arbetsförtjänst även kan innesluta en bestämmelse om tid och sätt för fullgörande av ädömd ska-deståndsskyldighet, men statsrådet har ansett att en uttrycklig föreskrift härom inte riktigt hör hemma i barnavårds-lagstiftningen. Från vår sida har vi tyckt att den i motiveringen redovisade avsikten bort klädas i ord. Det är säkert en stor hjälp till inre rehabilitering och till självaktning att kunna göra rätt för sig i den omfattning som samhället ge-nom domstolen anser att detta bör kun-na ske, och det måste vara ett stöd för barnavårdsnämnden att lagen uttryck-ligen anvisar den möjligheten bland fö-reskrifterna rörande levnadsförhållan-dena. Det är detta vi föreslår i den re-servation som avser 27 §.

Som en bakgrund till vår reservation angående 30 § vill jag först hänvisa till 25 § i lagförslaget. I den sammanfattas de fall där ingripande i någon form bör ske genom barnavårdsnämnden. Ett in-gripande kan ske enligt 26 §, d. v. s. med en eller flera förebyggande åtgär-der. Ingripande kan vidare — om dessa åtgärder bedöms som gagnlösa — ske enligt 29 §, d. v. s. omhändertagande för samhällsvård, och slutligen kan in-gripande ske genom omhändertagande för utredning enligt 30 §, som vi nu när-mast diskuterar.

När det gäller omhändertagande för utredning av de fall som åsyftas under a) i 25 § föreligger inga betänkligheter från vår sida — även om det ju är fråga om ett slags tvångsingripande. Vi måste acceptera rätten till omhändertagande för utredning i dessa fall, eftersom det rör sig om vårdfall och någon konflikt mellan den unge och samhället inte fö-religger i samma mening som i de fall, där den unge gjort sig skyldig till ett sådant asocialt eller kriminellt beteen-de som avses i 25 § b). Här föreslås alltså att man i utredningssyfte skall om-händertata dessa asociala eller kriminella ungdomar — i mer eller mindre rym-ningsssäkra anstalter och under bevak-ning. Redan de i 26 § upptagna åtgär-derna ger stora möjligheter att tillrätta-föra och i varje fall att utreda, och om fallet är moget för någon form av om-händertagande lär bilden vara ganska klar. Det kan bli fråga om antingen so-cial omvårdnad eller kriminalvård.

Ett omhändertagande för utredning i rymningssäkra anstalter och under ef-fektiv bevakning är ett ingrepp. Det säger sig självt att utredningsförvarin-gen kan utmynna i ett frisläppande — ett indirekt erkännande av att frihetsberö-vandet varit obefogat. Därtill kommer risken för att den unges rättssäkerhet kan äventyras genom ingripande av ett organ av administrativ typ. Detta accentueras genom ordförandens möjlighet att ensam träffa preliminära beslut.

Jag förstärker att statsrådet fru Lind-ström har fått stora förhoppningar vid denna möjlighet för samhället att in-gripa effektivt. Det är detta vi alla vill, och om vi här i fråga om institutet omhändertagande för utredning haft en från propositionen avvikande mening i fråga om formen, beror det på att vi inte har ansett att just barnavårdsnäm-n-den bör handlägga sådana former av tvångsingripanden, när de till slut blir nödvändiga. Denna tankegång skall jag återkomma till i ett senare avsnitt.

Beträffande 30 § har vi alltså velat ha den ändringen att barnavårdsnämndens

Barnavårdsslag m. m.

rätt att omhändertaga för utredning endast skall avse fallen enligt 25 § a).

Jag går så över till vår reservation till 33 §. Denna paragraf ger polismyndigheten rätt att under angivna förutsättningar ta den underårige i förvar i avbidan på barnavårdsnämndens beslut. Anmälan skall då genast göras till barnavårdsnämnden som skall skyndsamt besluta, om han skall omhändertas eller friges. Förslaget innehåller ingen maximering av denna förvaringstid. Å ena sidan kan man kanske våga förutsätta att ett sådant tagande i förvar normalt inte skall behöva bestå mer än i ett par dagar. Det kan å andra sidan visst tänkas att barnavårdsnämndens handläggning av olika skäl skulle kunna fördröjas, om inte en maximitid vore lagstadgad. Vi har trott oss i rättssäkerhetens intresse böra vidhålla kravet på införandet av en maximitid på fem dagar, vilket överensstämmer med vad som under remissbehandlingen förordats av utredningen om administrativa frihetsberövanden.

Vår nästa reservation berör en fråga, som under den långa tiden av förberedelsearbetet tilldragit sig ett enormt intresse. Det är frågan om förbud mot skadliga fosterbarnsförflyttningar. Statsrådet fru Lindström har ägnat denna fråga en ingående analys. Den återfinns i huvudsak på sidorna 85—87 i utskottsutlåtandet. Vad statsrådet där uttalar om den bedömning som bör ligga till grund för avgöranden i fråga om skadliga fosterbarnsförflyttningar instämmer vi helhjärtat i. Vi menar emellertid att handläggningen av frågan om förbud inte bör ligga inom ramen för barnavårdsdagstiftningen. Våra synpunkter kan i korthet sammanfattas så: Institutet förbud mot skadliga fosterbarnsförflyttningar bör i enlighet med intentionerna i propositionen införas, men det definitiva avgörandet bör förläggas till allmän domstol. Häri överensstämmer våra synpunkter med lagrådets, men det är att märka att vi för vår del

ansett att barnavårdsnämnden bör ha rätten att interimistiskt meddela sådant förbud.

Lagrådet har med rätt utförlig motivering, som refereras på sidan 88 i utlåtandet, förordat att denna paragraf skall utgå i avvaktan på lagstiftning om domstolsmässig handläggning av dessa ärenden. Statsrådet hyser förståelse för lagrådets betänkligheter men vill ändå bibehålla stadgandet. Vi konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet inte därmed betraktar denna omstridda och komplicerade fråga som slutgiltigt löst. Det gör inte vi heller och det är därför vi har reserverat oss för att 50 § skall utgå.

Den reservation som återfinnes vid E i utskottets hemställan har omedelbar anslutning till det föregående yrkandet. Den begär skyndsamt utredning angående möjlighet för domstol att på framtällning av barnavårdsnämnden meddela förbud mot skadliga fosterbarnsförflyttningar.

Därmed, herr talman, har jag behandlat våra reservationer i anslutning till förslaget om ny barnavårdsdagstiftning. Det återstår för mig att anföra några synpunkter till de två reservationerna vid utskottets hemställan under punkterna C och D.

Tillsammans med representanter för folkpartiet har herr Birke och jag reserverat oss för en utredning om ungdomsdomstolar.

Som statsrådet fru Lindström i olika sammanhang understryker framstår förslaget till barnavårdsdagstiftning i vissa delar som ett provisorium, framför allt i fråga om proceduren för samhälleliga ingripanden. Resonemanget på den punkten framträder särskilt starkt i avsnittet om obligatorisk juristmedverkan. Jag tror att jag skulle överskrida gränsen för kammarens tålmod, om jag skulle gå in på detta särskilda, i och för sig intressanta spörsmål. Men för sammanhangets skull är det endast nödvändigt att konstatera, att vi med den inställ-

Barnavårdsslag m. m.

ning vi har till barnavårdsnämndens funktion inte är beredda att acceptera tanken på obligatorisk juristmedverkan. Det sammanhänger med att vi tänker oss möjligheten av ett annat organ för tvångsingripanden, nämligen ungdomsdomstolar. Jag vill i detta sammanhang erinra om att lagrådet framhållit att lösningar förtjänar övervägas, som inte hittills blivit närmare utredda, exempelvis att hänskjuta vissa frågor till ett organ med större judiciell kompetens.

Vi anser det mindre lämpligt att en sådan samhällsreaktion som ett tvångs-ingripande skall uppdras åt barnavårdsnämnden, åtminstone i det stora flertalet fall. Barnavårdsnämnden borde inte i allmänhetens ögon framstå som ett dömande organ. Om barnavårdsnämnderna kunde frikopplas från dylika tvångs-ingripanden mot ungdom med asocialt eller kriminellt beteende finns det all anledning att antaga att deras verksamhet både på det rådgivande, utredande, övervakande, hjälpande och förebyggande planet skulle bli betydligt mera omfattande och effektiv. Barnavårdsnämnderna skulle därigenom kunna bättre fylla den vårdande och stödjande funktion som vi anser vara deras primära och väsentliga uppgift.

Det är fråga om ett berövande av friheten för ungdom med asocialt eller kriminellt beteende. Detta skall kunna beslutas och verkställas av ett administrativt organ, och rätten att provisoriskt besluta i brådskande fall är delegerad till nämndens ordförande. Sådan är innebörden i det nya lagförslaget. Besvärsmått föreligger visserligen hos länsstyrelsen, men med hänsyn till bevisningens färskhet, tiden för avgörandet, kostnaderna m. m. skulle det vara fördelaktigt, om den juridiska prövningen kunde ske i första instans. Hårtill kommer också att själva förfarandet vid handläggning av ärenden inför domstol medger en starkare garanti för att frågan blir grundligt utredd även med hänsyn till åtgärden. Den en-

skildes rättssäkerhet skulle med andra ord bli bättre tillgodosedd vid ett domstolsförfarande.

Ett organ av den typ som föresvävat motionärerna skulle kunna tänkas förfoga över ett ganska brett register av såväl vårdande som uppfostrande och disciplinära behandlingsmetoder. Ingenting utesluter att en ungdomsdomstol skulle kunna välja mellan sociala och straffrättsliga rehabiliteringsmedel. Brott kan vara ett tecken på underliggande personliga eller sociala svårigheter men det kan också dyka upp hos i och för sig frisk och godartad ungdom, som utslag av okynne, trots, obetänksamhet och spänningslystnad. Då kan det vara värdefullt med möjlighet att utdöma skadestånd, böter, kortvarigt frihetsberövande eller liknande represiva åtgärder. Efterräkningar av denna typ kan många gånger vara bättre ägnade att tillrättaföra vilsekommen ungdom än de medel som står barnavårdsnämnden till buds.

Det är emellertid en mångfald problem som måste belysas vid en utredning härom. Jag inskränker mig till att hänvisa till vad som anföres i den av herr Sunne m. fl. avgivna reservationen och ber att få yrka bifall till densamma.

Slutligen vill jag säga några ord i anledning av reservationen av herr Birke och mig vid punkt D i utskottets hemställan.

Frågan om korttidsbehandling och korttidsförvaring har livligt diskuterats på senare tid. Det är ingen överdrift att påstå att tanken på sådana åtgärder vuxit sig allt starkare. Flera exempel härpå skulle kunna återges. Jag nöjer mig med att erinra om strafflagberedningens förslag om korttidsbehandling i tillsynsanstalt och vidare om att det vid riksdagens behandling av första lagutskottets utlåtande nr 25 i fjol fanns en stark opinion, majoriteten i andra kammaren, som stödde förslaget att möjligheten att taga i förvar i samband med villkorlig dom skulle utsträckas till 15—

Barnavårdslag m. m.

17-åringar. Jag vill i detta sammanhang också påminna om den korttidsbehandling inom socialvården som försöksvis upptagits vid Hammargården. Det förefaller ganska logiskt att man även inom kriminalvården undersöker möjligheterna att komplettera åtgärderna med en reaktion av denna typ.

Det kanske bör understrykas vad vi från vårt håll betonat att när det gäller ungdomar med starkt onormal personlighetsutrustning eller mycket otillfredsställande uppväxtförhållanden är det naturligt att söka rehabilitera dessa inom barnavårdslagens ram, i sista hand genom vård på ungdomsvårdsskola eller på de specialanstalter som har samband med detta vårdområde. Men när det gäller unga med någorlunda normal uppväxt och utrustning tror vi de gagnas bäst av ett tillrättaförande inom kriminalvården, även om de inte fyllt 18 år. När det gäller dessa normala ungdomar är åtgärdens kanske viktigaste funktion den att slå fast grundläggande normer för sammanlevnaden. Det syftet betraktar jag som främmande för valet av åtgärd inom socialvården. Är brottet sådant, att böter och villkorlig dom, var för sig eller tillhoppa, framstår som en alltför ringa påföljd, kan frihetsberövande under kortare tid vara motiverat, främst för att bryta den brottsliga aktiviteten och förmå den brottslige att besinna sig och inse allvaret i sin situation. Ett sådant frihetsberövande bör vid behov kunna kombineras med eftervård.

Vi har ansett att en utredning om ett sådant kortvarigt frihetsberövande borde komma till stånd. En mängd frågor måste därvid omsorgsfullt övervägas. Det gäller åldern, tidrymden, metoderna för den behandling som kan tänkas lämplig i samband med förvaringen, och det gäller eftertillsynen.

Herr talman! Härmed har jag redovisat de punkter, där vår mening avviker från utskottsmajoritetens, och jag slutar

med att yrka bifall till de reservationer som avgivits av herr Birke och mig.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Jag ber först att få instämma med fru Wallerius-Gunne i hennes generella omdöme om det framlagda förslaget till ny barnavårdslag, att det innebär ett steg framåt.

Vid behandlingen av förslaget till ny barnavårdslag har inställningen inom andra lagutskottet i stort sett varit positiv. Intet avslagsyrkande på förslaget har förekommit men väl förslag till vissa förändringar samt utredningsyrkanden. Dessa förslag är nu framförda i reservationer till utskottsutlåtandet.

I en reservation vid punkten A i utskottets hemställan har herr Sunne m. fl. yrkat på vissa ändringar i 24 § med följdändringar i 22 och 80 §§ i det föreliggande lagförslaget jämte viss ändring i utskottets motivering i anslutning till de föreslagna ändringarna i lagtexten. Reservanterna motsätter sig inte den i propositionen föreslagna rätten för barnavårdsnämnd att enligt 50 § förbjuda föräldrar eller annan som har vårdnaden om barnet att taga det från fosterhemmet men anser att ett sådant beslut alltid bör underställas länsstyrelsens prövning. I reservationen påpekas bl. a. att enligt reservanternas mening ett underställningsförfarande skulle ge bättre garantier än det föreslagna besvärsförfarandet för att frågor av detta slag kommer att avgöras med beaktande av föräldrarnas legala vårdnadsrätt. Bl. a. kan det antagas att vårdnadshavarna med den föreslagna lösningen ofta på grund av bristande företagsamhet skulle underlåta att anföra besvär inom rätt tid, vilket skulle leda till att frågan om förbud över huvud taget inte skulle prövas av ett kvalificerat juridiskt organ.

Med vad jag nu sagt vill jag yrka bifall till den reservation som finns fogad till punkten A i utskottets hemställan av herr Sunne m. fl.

Barnavårdslag m. m.

Vidare har i en reservation till punkten C i utskottets hemställan av herr Sunne m. fl. yrkats på att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning efter i motiveringen angivna riktlinjer angående inrättande av ungdomsdomstolar. I denna reservation framhålls bl. a., att den del av barnavårdsnämndernas verksamhet, som är av intresse från rättssäkerhetssynpunkt, är främst deras prövning av frågan, huruvida de sociala indikationerna för ingripande är för handen, alltså om det föreligger annat förhållande som avses i 25 § lagförslaget än brottslig gärning. Av särskild vikt är härvidlag ärenden, där nämnden överväger att skilja barn från dess fostrare. Vidare kan nämnas frågor om förbud att skilja barn från fosterhem. Beslut om att skilja barn från dess fostrare skall enligt propositionen i huvudsaklig anslutning till gällande ordning underställas länsstyrelsens prövning, så vida inte den underårige, om han fyllt 15 år, och hans föräldrar skriftligen samtycker till att beslutet verkställs. Det kan emellertid, även om denna ordning inte i och för sig ger anledning till allvarigare anmärkningar från rättssäkerhetssynpunkt, ifrågasättas, om det inte skulle vara möjligt att finna former för prövning av dessa frågor redan i första instans hos ett juridiskt mera kvalificerat organ. Reservanterna tänker härvid på särskilda ungdomsdomstolar. De i propositionen föreslagna bestämmelserna godtages av reservanterna som ett provisorium.

Handläggningen inför en ungdomsdomstol av frågan om omhändertagande skulle innebära bestämda fördelar ur rättssäkerhetssynpunkt jämfört med den i propositionen föreslagna och av utskottet tillstyrkta ordningen. Vi reservanter anser det synnerligen viktigt att rättssäkerhetsgarantierna förlägges till första instans, medan de enligt det i propositionen föreslagna förfarandet till väsentlig del skulle ligga i länsstyrelsens underställningsprövning. Den ju-

ridiskt mera kvalificerade prövningen skulle på detta sätt göras snabbare. Det framhålls vidare i reservationen, att det är av stor betydelse, att den muntliga bevisningen inte är för gammal och att dessutom proceduren bör göras så skonsam som möjligt för den underårige och hans föräldrar. Man måste dessutom räkna med att en ungdomsdomstol skulle löpa mindre risk än en barnavårdsnämnd att komma under inflytande av den lokala opinionen.

Det skulle för övrigt vara en lämplig lösning även ur den synpunkten, att man därigenom skulle slippa ifrån vissa kompetensbrister mellan domstolar och barnavårdsorgan. Även i övrigt skulle man få en lämplig lösning av frågorna om samordning mellan domstolarnas och barnavårdsorganens verksamhet.

En sådan ordning förutsätter, att den prövande myndigheten har sakkunskap både på det juridiska och på det sociala området. Barnavårdsnämnderna kan sålunda inte komma i fråga, om de inte får en annan sammansättning än som föreslagits i propositionen. Inte heller ett organ av typen administrativ domstol torde lämpa sig väl för prövning av skuldfrågor. Lämpligast torde även ur nu berörda synpunkter vara att inrätta särskilda ungdomsdomstolar. Finge ungdomsdomstolarna lämplig sammansättning skulle de vara väl skickade inte bara att pröva skuldfrågor utan också att vid val av åtgärder beakta både hänsyn till den allmänna laglydnaden och behovet av tillrättaförande åtgärder i det enskilda fallet.

Reservanterna framhåller vidare att utöver de ingripanden som regleras i barnavårdslagen, såsom omhändertagande och olika slag av förebyggande åtgärder, skulle en ungdomsdomstol till skillnad från en barnavårdsnämnd kunna tillämpa alla påföljder som kan komma i fråga jämlikt strafflagstiftningen och dessutom ådöma skadestånd. Såsom tänkbara påföljder må framhållas böter,

Barnavårdslag m. m.

villkorlig dom förenad med föreskrift om skadeståndsbetalning, vidare villkorlig dom kombinerad med ovillkorligt bötesstraff och slutligen sådana särskilda straff som kan komma att införas.

Många problem är emellertid förknippade med frågan om ungdomsdomstolar eller, om vi vill kalla dem så, socialdomstolar. Det gäller domstolarnas verkningssområde, sammansättning och förfarandet vid domstolarna. Gränsdragningen mot de allmänna domstolarna och barnavårdsorganen måste övervägas. För sådana frågor erfordras en utredning, som kan bedrivas så, att förslag i ämnet kan prövas tillsammans med förslaget om administrativa frihetsberövanden.

Herr talman! Jag ber med vad jag anfört att få yrka bifall till reservationen vid punkten C av herr Sunne m. fl.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! När vi nu står i begrepp att anta en ny barnavårdslag tycks det råda allmän enighet om att det behövs en tämligen genomgripande reform. Samhällsutvecklingen har medfört radikalt ändrade förhållanden inte minst för barn och ungdom. Vi får dagligen påminnelser om att problemen på detta område blivit inte bara mera omfattande utan också av mera skiftande natur. Det har inte lyckats att i det materiella välståndets samhälle eliminera missförhållanden och asocialitet, som man kanske en gång trodde var utslag av den materiella knapphetens samhälle. Dess värre kan man snarare tala om samtidighet mellan å ena sidan en stegrad materiell standard och å andra sidan en ökning av vissa ungdomsproblem. Det ställs i dag större krav på fostrare av skilda slag — först och främst på föräldrar och lärare m. fl. — men också samhällets organ måste givetvis anpassas till dessa nya förhållanden.

Det är inte tu tal om att den nya

barnavårdslagen inte är motiverad. Det ligger också ett mycket omfattande, för att inte säga respektingivande utredningsarbete och en ingående remissbehandling bakom det förslag, som i dag finns på riksdagens bord. När man ändå känner någon tvekan i vissa avseenden inför detta lagförslag beror det på att man gärna skulle ha sett, att några av de näraliggande områdena varit bättre klarlagda. Jag syftar främst på strafflagberedningens arbete och utredningen om administrativa frihetsberövanden. Barnavården skall i betydande utsträckning kunna träda i kriminalvårdens ställe, och härvidlag spelar givetvis strafflagens utformning en viss roll. Gränsdragningen mellan kriminalvården och barnavården är ju ännu oklar. Barnavårdsnämnden tillerkännes också betydande befogenhet att omhänderta ungdom såväl på grund av kriminalitet som av annan anledning. Det skulle vara av värde att få ta ställning till denna fråga i ljuset av förslag från utredningen angående de administrativa frihetsberövandena.

Jag har velat anföra dessa synpunkter för att framhålla, att vi bör vara beredda att — kanske inom en ganska nära framtid — ompröva vissa avsnitt av vad vi i dag går att besluta för att därigenom få samstämmighet över ett vidare fält.

Jag vill också understryka, att hur värdefull denna reform än är, blir resultatet i mycket stor utsträckning beroende av vilka resurser som ställs till förfogande. Det behövs både anstalter och personal. Det finns också anledning för både staten och kommunerna att uppmärksamma, att anslag till fosterhem och liknande har sin givna betydelse i detta sammanhang. Om vi inte får tillräckliga resurser härvidlag, kommer vi inte att nå det resultat, som vi kanske väntar oss.

Från vårt håll har vi framhållit, att man bör försöka hålla en skiljelinje mellan å ena sidan direkt vårdande uppgif-

Barnavårdsdrag m. m.

ter och å andra sidan uppgifter, då socialvården träder i kriminalvårdens ställe. I departementschefens av majoriteten tillstyrkta förslag går allt omhändertagande under beteckningen samhällsvård. Om den unge tas om hand till följd av att föräldrarna avlidit kallas det samhällsvård, och i det fallet är beteckningen enligt min mening riktig. Om han tas om hand på grund av brottslig gärning eller sedeslöst levnadssätt kallas också detta samhällsvård. Här borde benämningen enligt min åsikt ha varit samhällsfostran. Det är annars fara värt att vi får en inflation när det gäller beteckningen samhällsvård, och det är inte säkert att alla medborgare kommer att i fortsättningen i ordet »vård» se den tanke, som egentligen ligger bakom. Man kommer kanske att säga: »Den där togs om hand för samhällsvård, ty han hade begått ett eller annat brott». Det kan tänkas, att även den som blivit omhändertagen av annan anledning i framtiden kommer att få lida därför att namnet är detsamma på omhändertagandet oavsett dess anledning.

Åtalseftergiften — för att ta den som utgångspunkt för en jämförelse — innebär, inte att en förseelse lämnas utan påföljd, utan att socialvården sätts i kriminalvårdens ställe. Detta underströks mycket kraftigt av första lagutskottet vid förra årets riksdag. Då är det emellertid också viktigt att låta vederbörande veta, att detta är en påföljd och att han begått en förseelse som förtjänar sådan, fastän denna — som sagt — sker inom socialvårdens ram. Jag tror inte, att man skall utgå från att dessa unga regelmässigt har så svagt rättsmedvetande, att de är okänsliga för påföljden. Dennas art skall anpassas efter ålder och andra omständigheter, men om det undanhålles att den är en påföljd är det fara värt att t. ex. åtalseftergiften nppfattas som ett samhällets godkännande av det som skett: »Det var inte så farligt det jag gjorde; jag blev inte ens

åtalad». Enligt min mening föreligger en parallellföreteelse i fråga om barnavårdslagen. Om någon omhändertagits till följd av brottslig gärning bör detta också framgå av beteckningen, lämpligen genom ordet »samhällsfostran». Jag vill även peka på att flera remissinstanser framhåller, att en enda beteckning »samhällsvård» kan vålla irritationsskapande missförstånd. Det har också hävdats, att då det föreligger skillnad både i fråga om grunden för omhändertagandet och i fråga om reglerna för vårdens upphörande, borde det vara skillnad också på benämningen.

När vi här velat ha beteckningarna »samhällsvård» och »samhällsfostran» har utskottet framhållit, att benämningen är av rent lagteknisk natur och att det saknas anledning att tro, att allmänheten skulle fästa nämnvärt avseende vid den ena eller andra beteckningen. Jag delar inte denna uppfattning. Allmänheten anammar ofta lagtekniska begrepp, men det är inte säkert att den däri lägger den rätta innebörden. Här föreligger enligt vår mening uppenbara risker för missförstånd. Det är skillnad, om den unge omhändertas till följd av att föräldrarna avlidit kanske vid en olyckshändelse, och om han omhändertas till följd av brottslig gärning eller sedeslöst levnadssätt. Det skulle verka underlättande för allmänheten och missförstånd skulle kunna undvikas, om man använde olika beteckningar för dessa slag av omhändertagande.

Enligt 30 § kan barnavårdsnämnd i avvaktan på ett ärendes slutgiltiga avgörande omhänderta en minderårig för utredning. Enligt majoritetens uppfattning skall ett sådant omhändertagande kunna bestå i minst fyra veckor. Vi torde alla vara ense om att detta är en rätt långtgående befogenhet för barnavårdsnämnderna. Det är här fråga om en form av frihetsberövande, som på andra områden inte tillåtes utan mera noggrann prövning av rättsliga instanser. En för brott misstänkt får som re-

Barnavårdsdag m. m.

gel inte hållas i arrest såsom anhållen mer än högst fem dagar, om inte prövning inför domstol dessförinnan sker. Visserligen får man förutsätta att det inom barnavårdsnämnden företas en prövning inom tio dagar, men en barnavårdsnämnd kan inte besitta den kompetens som en domstol har i sådana här frågor. Det är nödvändigt att barnavårdsnämnderna har en möjlighet till omhändertagande, men utformningen bör vara sådan att man löper minsta möjliga risk ur rättssäkerhetssynpunkt.

Vi reservanter har velat avkorta tiden från fyra till två veckor. Om utredningen möter särskilda svårigheter, bör dock omhändertagandet kunna förlängas med ytterligare två veckor efter ny prövning av barnavårdsnämnden. Utskottsmajoriteten är i sin skrivning inte direkt avvisande till detta förslag. Man framhåller att det får antas att möjlighet ofta skulle föreligga att slutföra utredningen på sådan tid, att omhändertagandet för utredning skulle kunna inskränkas till två veckor. Man framhåller också att ett genomförande av vårt förslag skulle medverka till att nämnderna mer energiskt än eljest inriktade sina utredningsresurser främst på sådana fall, där någon har omhändertagits för utredning.

Att majoriteten ändå slutgiltigt ställer sig avvisande till förslaget, beror på att man vill vänta och se hur den nya ordningen utfaller i praktiken. Det är här fråga om en ny uppgift för barnavårdsnämnderna, och därest det skulle visa sig att olägenheter uppstår vid tillämpningen av den av majoriteten förordade ordningen, är man uppenbarligen beredd att ta upp saken till förnyad prövning. Jag brukar hysa respekt för dem som säger att de vill ha en erfarenhet att bygga på innan de fattar vissa beslut, men i denna fråga kan jag inte hysa en sådan respekt. Det är i alla fall en rättssäkerhetsfråga det här gäller, och det kan inte vara meningen att man skall avvakta olä-

genheter ur rättssäkerhetssynpunkt innan man tänker sig en ändring. I rättssäkerhetsfrågor brukar man ju ta det säkra för det osäkra. Enligt min mening borde därför majoriteten ha resonerat tvärtom: »Eftersom detta är en ny uppgift som vi inte har någon erfarenhet av, måste vi gå fram med stor försiktighet, så att det inte inträffar olyckor ur rättssäkerhetssynpunkt. Vi bör således ta den snävare tidsgränsen. Skulle det visa sig att denna är överflödigt, kan vi framgent ta upp frågan till nytt övervägande.»

Det förvånar mig att majoriteten kunnat inta en sådan ståndpunkt som den alltså gjort, i all synnerhet som förslaget till ny barnavårdsdag blivit utsatt för den hårdaste kritiken just i dessa avseenden.

Låt mig, herr talman, med några ord beröra även det förslag angående inrättande av ungdomsdomstolar som förelegat till utskottets behandling.

Jag vill då först säga att jag på en punkt är ense med högerreservanterna, nämligen i fråga om ett kortvarigt frihetsstraff. Jag tror att ett sådant kan vara av värde. Däremot tror jag inte att det innebär någon kungsväg eller patentlösning vid bekämpandet av ungdomsbrottsligheten. De unga lagöverträdarna utgör ett mycket blandat klientel. Det är därför nödvändigt att påföljder och tillrättaförande åtgärder är differentierade, så att man har möjlighet till rätt behandling i varje särskilt fall. Det är i ett sådant sammanhang som jag menar att det kortvariga frihetsstraffet bör finnas såsom en möjlighet.

Däremot är jag skeptiskt inställd till inrättandet av ungdomsdomstolar. Jag är också skeptiskt inställd till vissa avsnitt i den nya barnavårdslagen, detta främst ur rättssäkerhetssynpunkt. Jag är inte främmande för att åtgärder med stöd av barnavårdslagen bör kunna beslutas av domstol; det skulle medföra fördelar ur rättssäkerhetssynpunkt. Men

Barnavårdslag m. m.

jag tror inte att det fördenskill är nödvändigt med särskilda ungdomsdomstolar. Inrättandet av sådana domstolar stöter bl. a. på betydande administrativa och organisatoriska svårigheter. Enligt min mening är våra allmänna domstolar lika väl skickade i detta hänseende, framför allt som det får förutsättas att det sker i samråd och samarbete mellan barnavårdsnämnderna och domstolarna.

Jag ställer mig emellertid inte kategoriskt avvisande till förslaget om ungdomsdomstolar, men det hela är för mig en lämplighetsfråga, och jag tycker att övervägande skäl talar för att de allmänna domstolarna bör vara bäst lämpade att ta hand om saken. Den möjligheten bör enligt min mening prövas i första hand.

Såsom jag inledningsvis framhöll hade det varit av värde, om resultatet av strafflagberedningens utredning angående administrativa frihetsberövanden förelegat vid detta tillfälle. Det lär emellertid komma inom inte alltför avlägsen framtid, och när så sker tror jag att det finns anledning att till förnyat övervägande ta upp dessa spörsmål om avvägningen mellan domstolar och barnavårdsnämnder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som avgivits av fru Svensson och mig vid A i utskottets hemställan, nämligen dels reservation nr 2 vid § 30, dels vår reservation utan anknytning till visst stadgande.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Ingen har förnekat behovet av en ny barnavårdslag. Man har dock tvistat om huruvida regering och riksdag borde tillmötesgå detta behov nu i vår eller vänta — kanske ett par år — tills ett antal angränsande utredningar och lagförslag hunnit bli färdigbehandlade. För varje erfaren riksdagsman är det ett välbekant dilemma med utredningar som hänger ihop och sin-

kar varandra, ett dilemma eftersom uppskov nästan alltid betyder föräldrande och att man måste börja om från början igen härnäst. Regeringen föredrog att inte vänta med ny barnavårdslag när tio års förarbeten var avklarade. Utskottet har också enhälligt godkänt den bedömningen. Jag vill uttala min stora tillfredsställelse häröver.

Under de 35 år som förflutit sedan nuvarande barnavårdslag antogs har samhällsförhållandena ändrat sig avsevärt och nya betraktelsesätt på barnavård och ungdomsfostran har gjort sig gällande i anslutning härtill. Det lagförslag som kammaren behandlar i kväll innebär en anpassning till den nya tiden, utan att det släpper ankaret i de många goda, tidlösa värderingar som präglar även nu gällande barnavårdslag.

De nyheter av obestriddligt värde, som den nya lagen introducerar, har som sagt sin upprinnelse i samhällsutvecklingen och i den bättre människokunskap som forskningen givit oss. Vad man nu vet om hur miljön — inte minst under de tidiga barnåren — formar människans karaktär gör det ofrånkomligt att pålägga barnavårdsnämnderna ansvaret även för en förebyggande verksamhet. I den nya lagen understrykes därför kraftigt vikten av en allmänt förebyggande verksamhet bland barn och ungdom, och det görs till en obligatorisk uppgift för kommunen att främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för kommunens ungdom. Inte minst är det den bekymmersamma tendensen till ökad ungdomsbrottslighet, som har accentuerat kravet på förebyggande åtgärder och föranlett denna anvisning till kommunerna att energiskt anlägga moteld.

Kommunerna har därvid full frihet att välja sitt eget instrument. Om de föredrar att anförtro uppdraget åt en särskild ungdomsstyrelse, må de göra detta. Där det inte ordnas på annat sätt, skall dock barnavårdsnämnden ha ansvar för att den förebyggande vården

Barnavårdsdag m. m.

inte försummas. Det är självklart att barnavårdsnämnden i sin allmänna ungdomsvård skall ta väl vara på de goda frivilliga krafter, som ortens föreningsliv kan erbjuda, och på allt sätt uppmuntra detta föreningsliv. Vi vet emellertid, att den ungdom, som visar tendenser till ett asocialt levnadssätt, inte är den normalt skötsamma föreningsungdomen och att den har ringa benägenhet att attraheras av ideologier. För att förebygga eller bryta en utveckling i asocial riktning kan därför mera neutrala fritidssysselsättningar i kommunal regi bilda en bra motvikt — jag vill passa på att vitsorda storstadskommunernas utomordentliga insatser — och i bästa fall kan de bilda en lämplig övergång till ungdomsorganisationernas sedvanliga verksamhet. Med anledning av de motioner som avhandlat dessa gränsmarker mellan den kommunala ungdomsverksamheten och föreningsaktiviteten vill jag framhålla, att intressekollisioner bör kunna undvikas genom samarbete. 3 § i den nya lagen innehåller en förväntan om ett sådant samarbete.

(Om kammaren är som en porlande vårbäck i kväll, så förstår jag den. Själv har jag en vidrig vinterförkylning och ber om överseende, om jag inte kan göra mig tillräckligt hörd.)

I samband med den förebyggande ungdomsvården bör man även se den generella möjlighet, som den nya lagen öppnar för barnavårdsnämnderna att bestrida kostnaderna för undersökning, behandling och utbildning av ungdom som råkat på glid, liksom kostnader för resor, kläder och annan utrustning som kan behövas för att ge effekt åt nämndernas föreskrifter. Erfarenheten visar nämligen, att det gärna blir en viss kraftlöshet i åtgärder, som inte får kosta något. Omvänt kan det uträttas utomordentliga ting, om man har en »krigs-kassa» i kampen mot ungdomsasocialiteten — exempelvis om en nattpatrull får rörelsemedel till att bedriva en upp-

sökande verksamhet bland ungdom i farozonen.

Till nyheterna hör vidare, att ramen för samhällets barnavård vidgas genom att den nuvarande 16-årsgränsen höjs till 18 år. 1924, då nuvarande barnavårdsdag såg dagen, var inte ens den sjuåriga skolan obligatorisk. Nu har vi snart nioårig enhetsskola över hela landet och yrkesutbildning ovanpå detta, och ungdomen blir senare i stånd att försörja sig själv. Redan har praxis utsträckt föräldrarnas ekonomiska skyldigheter gentemot sina barn till 18 års ålder eller längre. Som kammaren vet, kan redan nu den asociala ungdomen bli omhändertagen för vård och fostran genom barnavårdsmyndigheternas försorg upp till 18 års ålder. De hyggliga ungdomar, vilkas föräldrar övergivit dem eller utsätter dem för vanvård, bör inte vara sämre ställda utan bör kunna påräkna samhällets bidrag och stöd upp till samma ålder. 18-årsgränsen blir därför nu generell.

I lagstiftningens modernisering ingår för övrigt rationalisering av själva arbetsproceduren inom barnavårdsnämnderna. Samhällets barnavård skall arbeta effektivt och med bättre garantier för att ingen vederfares orätt. Varje ärende skall utredas objektivt, allsidigt och taktfullt, och de föräldrar eller målsmän, vars barn det är fråga om, skall ha rätt att ta del av utredningsmaterialet, rätt att yttra sig vid överläggningar inför nämnden och rätt att därvid ta med sig lämpligt biträde — jurist eller lekman — som stöd i sina bekymmer och sin eventuella nervositet. Mot utskottets förslag, att man i själva lagtexten skall slå fast denna rätt att ta del av allt relevant utredningsmaterial i det ärende, som angår en, har jag självfallet ingen erinran. Förslaget är ägnat att ytterligare stärka den enskildes trygghet mot sådana ingrepp, varom meningarna kan vara delade.

De nyheter i lagen, som föranlett motionsyrkanden och reservationer, utgö-

Barnavårdslag m. m.

res främst av bestämmelserna om fosterbarnsförflyttning och bestämmelser kring omhändertagandet av asociala och kriminella ungdomar. Jag skall inskränka mig till att beröra en del principiella aspekter på dessa frågor och några därmed sammanhängande, i vetenskap om att herr Nilsson i Göteborg kommer att bemöta reservanternas mera ingående. Både i de fall, där det är fråga om förbud mot förflyttning av fosterbarn och i de fall, som gäller omhändertagande av en ung person mot dennes vilja, finns det ett moment av tvång, som någon part i sammanhanget vägrar att underkasta sig. Livet har ju situationer då ett tvång är ofrånkomligt. Men är det barnavårdsnämnderna som skall utöva det i de nyss antydda fallen? I de flesta av de tio reservationerna till detta utskottsutlåtande bottnar invändningarna mot lagförslaget i den uppfattningen att barnavårdsnämnderna inte har kvalifikationer tillräckligt att avgöra tvångsmässiga omhändertaganden, respektive ömtåliga inskränkningar i en juridisk vårdnadshavares rätt att utfå sitt barn. Såsom framhålles i reservation nr 1 till 30 § anknyter man betänkligheterna — och det underströks också av fru Wallerius-Gunne — till det faktum, att barnavårdsnämnderna i många fall icke inrymmer eller har tillgång till juridisk sakkunskap. Underförstått: kraven på objektivitet och rättssäkerhet kan komma i klämna.

I den tidigare diskussionen kring förslaget till ny barnavårdslag dominerade denna fråga om juristbehov och juristinflytande i barnavårdsnämnderna på ett sätt, som jag nog vill beteckna som överdimensionerat i förhållande till det stora reformkomplex som det här är fråga om. Att vi i lagförslaget inte föreskrivit att jurist obligatoriskt skall ingå i barnavårdsnämnd har främst varit dikterat av praktiska skäl. Det finns helt enkelt inte för ändamålet lämpliga och intresserade jurister inom räckhåll för varje barnavårdsnämnd, och då vi inte

anser att en jurist vilken som helst, t. ex. en privatpraktiserande affärsjurist, som råkar vara bosatt i kommunen, eller en notarie vid närbelägen domsaga, a priori är klokare bedömare i barnavårdsärenden än de intresserade kommunalmän och kommunalkvinnor, som förvärvat mycken erfarenhet i allmänna angelägenheter, så har vi stannat vid en rekommendation, att jurist *bör* inväljas i barnavårdsnämnd, när så ske kan. Men som mera betydelsefullt i praktiken betraktar vi den i nya lagen redovisade överenskommelsen med Svenska socialvårdsförbundet om att förbundet åtager sig att förmedla juridisk, medicinsk, psykologisk och social expertis att biträda barnavårdsnämnderna till angiven taxa, när behov av sådan expertis anmäler sig i besvärliga fall. Jag vill gärna här inför denna kammar understryka det glädjande i den överenskommelse, som träffats med Socialvårdsförbundet. Den representerar nämligen ett helt nytt grepp i samarbetet mellan samhället och beprövade enskilda sammanslutningar.

Med den erfarenhet barnavårdsnämnderna besitter och det bistånd de alltså kan tillkalla i tvistiga fall är nog miss-tankarna starkt överdrivna att barnavårdsnämnderna skulle fatta rättsligt ohållbara beslut i fosterbarnsfall och i fall av omhändertaganden. Kontroll och rättelse i högre instans är för övrigt en säkerhetsventil. Hittills har barnavårdsnämnderna skött sig påfallande bra. Av beslut om skyddsuffostrar, som underställts länsstyrelserna för fastställelse och i ett mindre antal fall regeringsrättens prövning, har cirka 90 procent blivit fastställda — och då är det ändå bara de fall, där berörda parter icke har samtyckt till nämndens beslut, som blir föremål för prövning i högre instans.

För dem som inte samtycker till barnavårdsnämndens omhändertagande av en minderårig, finns redan nu besvärsrätt ända upp till Kungl. Maj:t i regerings-

Barnavårdsslag m. m.

rätten. I nya lagförslaget har besvär-rätten utsträckts till att omfatta inte bara målsmän till underårig utan även den underåriga själv, om han fyllt 15 år.

Med frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnderna har reservanterna dragit in i debatten hela problematiken om den enskildes rättsgaranti vid domstolsbeslut respektive administrati-va beslut, och den går som en röd tråd genom de tre utredningskraven: kra-ven på utredning om ungdomsdomstolar, om kortfristiga frihetsstraff, om överprövning vid domstol av förbud mot skadlig fosterbarnsförflyttning. Tankegången uttrycker man med en mening om att »det judiciella förfarandet skapar större rättssäkerhet», och vi har hört det uttalandet här varierat av de tidigare talarna i olika munarter.

Men jag tillåter mig att sätta ett frågetecken för antagandet, att barnavårds-myndigheternas beslut i administrativ ordning skulle vara tvivelaktigare än domstolsbesluten, därför att de senare är juridiskt uppmurade. Jag tror att man måste erkänna att erfarenheterna av barnavårdsnämnderna som centralor-gan för kriminell ungdom varit väl så goda som erfarenheterna av andra län-ders ungdomsdomstolar med samma uppgift. Den mycket eventuella vinst ur rättssäkerhetssynpunkt som en domstolshandläggning skulle kunna inne-bära för den minderåriga komme nog att uppvägas av nackdelen för honom att behöva schavottera inför offentligheten. När reservanterna i reservationen om ungdomsdomstolar liksom herr Jacobsson i Tobo nyss gör gällande, att en domstolshandläggning skulle göra proceduren så »skonsam» som möjligt för den underåriga och hans föräldrar, blir man nog litet överraskad. En ak-tuell TV-rättegång nyligen torde ha övertygat den allmänna opinionen om att den muntliga bevisningen inför domstol är allt annat än skonsam för individerna, som får sitt privatliv skrupulöst granskat av ett stort pådrag

domare, åklagare, nämndemän, advo-kater etc. Visst kan man göra en ung-domsdomstol annorlunda än en vanlig rådsturätt eller häradsrätt och ge den en så att säga mera förtrolig atmosfär. Men den fordrar i gengäld en högre grad av specialkunnande hos det tjänst-görande fåtal, som skall avgöra skuld-frågorna och bestämma reaktionsfor-merna med hänsyn till ungdomens sär-skilda psykologi och återanpassnings-möjligheter. Att skapa en kader av så-lunda kvalificerat folk måste ta lång tid och det måste bli dyrbart. Vi har därför föredragit att bygga på den in-stitution, som har gammal nordisk hävd — barnavårdsnämnden — och i stället försöka förbättra och stärka dess möjligheter att fullgöra sina uppgifter vis å vis de kriminella tonårsungdomar-na. Det sociala utredningsmaskineriet i barnavårdsnämnden och den intimare kännedom om barnklientelet, som nämnderna kan ha, kompletteras ju också med en judiciell prövning i överinstans, d. v. s. i länsstyrelserna, som får be-fattning med alla tvivelaktiga fall ge-nom underställelse- och besvärsinstitu-ten.

Ja, nu borde det ju egentligen vara överflödigt, att jag eller någon annan här argumenterar mot reservationsyr-kandet om utredning om ungdomsdom-stolar. Ordföranden i utredningen om administrativt frihetsberövande, härads-hövding Alexanderson, har nämligen ti-digare i dag upplyst första kammaren om att hans kommitté har prövat även frågan om ungdomsdomstolar och att den enhälligt har kommit till den slut-satsen, att ungdomsdomstolar är mindre väl lämpade för svenska förhållanden. I konsekvens med detta röstade herr Alex-anderson *mot* högerens och folkpartiets gemensamma reservation på denna punkt. Då det vid voteringen i första kammaren var 44 ledamöter, som icke förty ansåg, att man borde begära en utredning om ungdomsdomstolar, har

Barnavårdslag m. m.

jag bedömt det så, att jag inte helt kunnat förbigå frågan här.

Vad jag nyss har sagt om den judiciella prövningen i länsstyrelserna gör att det enligt min mening är tillräckligt betryggande för att man skall låta barnavårdsmyndigheterna omhänderta för utredning både de av sin hemmiljö skadade unga, vilket alla är eniga om, och de kriminella eller eljest vanartade unga, vilket inte högern vill vara med om. Jag har svårt att frigöra mig från intrycket att högermotionärerna och högerreservanterna här parallellt driver två motsägelsefulla teser: den ena att samhället behöver ett effektivare reaktionssystem mot ungdomsbrottslingar, att samhället måste reagera snabbare, effektivare och påtagligare inför begångna brott, och den andra att rättssäkerheten är i fara, om en kriminellt belastad ung person blir omhändertagen för utredning under »högst fyra veckor» enligt den nya lagen. Jag vill dock erinra om att redan barnavårdskommittén med dess parlamentariska förankring i alla demokratiska partier ansåg att en möjlighet måste finnas att ingripa provisoriskt på utredningsstadiet för att en ung människa, som har visat grova missanpassningssymtom, skall kunna bli ordentligt undersökt till sin konstitution och miljö av läkare och socialexpertis, i avsikt att finna den bästa behandlingsmetoden för honom eller henne. Detta kommitténs förslag godtog samtliga av de omkring trehundra remissinstanser, som yttrat sig däröver, och sedermera har även lagrådet godtagit utredningsinstitutet. Reservanterna utgör därför en mycket isolerad grupp i svensk opinion.

Rättssäkerhetsaspekten präglar slutligen även reservationen i fråga om fosterbarnsförflyttningarna. Som det redan har sagts här är det i allmänhet ömtåliga ärenden, inflammerade av stridigheter, som kräver grannlagenhet vid handläggningen. Nu vill man i folkpar-

tireservationen, att dessa ärenden automatiskt skall underställas länsstyrelsen, och i högerreservationen vill man göra barnavårdsnämndens beslut provisoriska och ha en överprövning i domstol. Jag vill då bara erinra om att riksdagen för inte många år sedan i samband med att den antog den nya föräldrabalken anslöt sig till uppfattningen, att en vidgad möjlighet att juridiskt entlediga de riktiga föräldrarna såsom vårdnadshavare skulle vara en alltför djupt ingripande åtgärd och avvisade att lösa denna fråga inom domstolsväsendets ram. De risker för »ovidkommande sidoeffekter» på barnavårdsnämnderna, som herr Jacobsson i Tobo här nyss talade om, elimineras ju av det faktum, att läkarintyg om »allvarlig skada» obligatoriskt krävs för förbud att förflytta fosterbarn, att en allsidig utredning måste omfatta både de biologiska föräldrarnas och fosterföräldrarnas miljö och att obegränsad besvärsmått gäller för den part, som fått barnavårdsnämndens beslut mot sig.

Ja, herr talman, fosterbarnen utgör gott och väl hälften av de cirka 60 000 barn, som årligen passerar genom barnavårdsnämndernas register och är föremål för deras uppsikt. Den tiondel av barna- och ungdomsklientelet, som utgör de missanpassade grupperna, bereder samhället mera bekymmer, kostnader och tidsåtgång än alla de övriga tillsammans. Det är begripligt om barnavårdsnämnderna då och då kommer i skottgluggen för sin handläggning av de svåra och trassliga fallen. Vi har alla så lätt för att tycka, att man borde ha gjort på ett annat sätt. Hur många har t. ex. inte protesterat lidelsefullt mot domstolsutslaget — märk väl att jag säger *domstolsutslaget* — i den nyss refererade TV-rättegången om vårdnaden av flickan Git! Men vi bör komma ihåg, att i barnavårdsnämnderna sitter människor som i regel har samlat en ansevärd erfarenhet av barn och ungdom och som säkert har viljan att göra

Barnavårdslag m. m.

sitt bästa. När de nu snart får till sitt förfogande en ny, tidsenlig lag med stringenta anvisningar beträffande både metodiken i arbetet och de olika behandlingsformerna som står till buds bör vi kunna förtrösta på att nämnderna skall lyckas växa i kapp med de växande uppgifterna.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara några få punkter i statsrådets anförande som jag skulle vilja kommentera. Jag kan därvid begränsa mig, eftersom problemen kommer att bli belysta i fortsättningen av diskussionen, men jag vill gärna ta upp ett par saker här.

Statsrådet sade att vi högerreservanter hade handlat och uppträtt till synes motstridigt när vi å ena sidan hade krävt effektivare åtgärder för att samhället skall kunna reagera snabbt och effektivt och å andra sidan under åberopande av rättssäkerhetsskäl vill hindra barnavårdsnämnderna från att uppträda på visst effektivt och snabbt sätt. Jag medger att detta vid ett hastigt påseende kan te sig litet egendomligt, och jag skall försöka att kort klargöra hur det ligger till.

Vi delar helt och fullt statsrådets uppfattning, att samhället bör ingripa snabbt och effektivt, men såsom det har framskyttat i vad jag tidigare har sagt här är det enligt vår mening inte på alla punkter säkert att ett socialt organ som ju skall företräda omvårdnaden bör ha hand om vissa tvångsingripanden. En ung brottsling bör nämligen tillförsäkras samma rätt som vi äldre när vi uppträder på ett i samhällets ögon förkastligt sätt. Vi buras ändå inte in på administrativ väg. Vi har förmånen att få sota för våra missgrepp på ett betydligt lättvindigare sätt än en hel del av ungdomarna.

När vi åberopar rättssäkerhetsskäl gör vi det därför att vi tycker att ung-

domarna genom en judiciell prövning möjligen skulle kunna få sitt rättssäkerhetskrav tillgodosett. Jag skall anföra ett konkret exempel på vad vi menar med vår begäran om att 25 b-fallen skall undantas från barnavårdsnämndens rätt till omhändertagande för utredning. Ordföranden i barnavårdsnämnden skall provisoriskt kunna fatta beslut om att omhändertata en ungdom, och barnavårdsnämnden skall sedermera bekräfta detta beslut. Det kan så visa sig, att förvaringen har varit helt obefogad och att man nödgas släppa den unge brottslingen. Ett sådant obefogat frihetsberövande är fullt jämförbart med häktning.

Tiden för replik är ute, och jag får väl ta chansen en senare gång.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag kunde också ta chansen en senare gång, men fru Wallerius-Gunne började nysta på en intressant tråd och ville dra fram ett konkret exempel för att bevisa att hon inte är ologisk, vilket jag nyss antydde. Och då jag fortfarande tycker, att hon är ologisk, skall jag också ta ett konkret exempel för att visa detta. Vi kan tänka oss en 15-åring som har vandaliserat sportstugor på löpande band. Han är uppenbarligen farlig för den allmänna ordningen. Enligt lagförslaget haffas han av polisen, som kvarhåller honom i polisförvar ett eller annat dygn till dess barnavårdsnämnden, som underrättats, hinner ordna plats åt honom på en utredningsavdelning, där en psykiater eller socialexpert kan ta itu med hans fall och kartlägga orsakerna till hans brottslighet. Enligt den reservation fru Wallerius-Gunne företräder skulle han emellertid inte få omhändertatas av barnavården — han hemfaller ju under § 25 b — och hans rättssäkerhet skulle alltså kräva att han inte blev omhändertagen. Enligt fru Gunne skall han i stället häktas, under förutsättning att lokal-

Barnavårdslag m. m.

frågan är tillfredsställande ordnad — i Stockholm måste det bli Långholmen, såvitt jag förstår — eller också skall han släppas fri till nya bravader. Enligt den tredje möjlighet, som anges, skall domstolen förordna om övervakning på någon barnavårdsanstalt. Men för det sista alternativet krävs hans samtycke, och om han inte samtycker skall han häktas, såvitt jag har läst reservationen rätt. Det blir inte någon utredning av hans fall, om han sitter i häkte — det finns i varje fall ingen antydning om det i reservationen. Och jag har svårt att tänka mig, att man kan utreda hans fall, medan han befinner sig i frihet. Placeringen på barnavårdsanstalt med ett samtycke, som framtvings genom hot att han annars blir häktad, är väl inte ett mindre övergrepp mot hans personliga integritet än ett beslut av barnavårdsnämnden, att han skall omhändertas för utredning under högst fyra veckor? Ett beslut som för övrigt kan överklagas av hans målsman och även av honom själv, när han fyllt 15 år. Med detta exempel vill jag endast visa, att hans rättssäkerhet inte är större enligt det alternativ fru Wallerius-Gunne här företräder.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att statsrådet Lindström dragit upp ett fall som vi har begrundat och som hör till undantagen. Jag medger att det kan förekomma fall där ett omhändertagande av den art statsrådet Lindström här skisserat ter sig absolut nödvändigt, men jag är inte säker på att förekomsten av dessa undantag skall motivera en generell bestämmelse av den art som lagförslaget innehåller.

Får jag säga en sak om häktningen i jämförelse med omhändertagandet för utredning enligt barnavårdslagen. Det är att beklaga — som göteborgare är jag intensivt medveten om det — att våra häkningslokaler lämnar mycket

övrigt att önska. Men det förhållandet bör inte vara avgörande för ett principiellt ställningstagande. Till skillnad från omhändertagande för utredning har häkningsförfarandet ändå den förtjänsten, att den brottslige kan förvaras i lokaler som är definitivt rymnings-säkra. Jag fäster vikt vid det, eftersom rymning inte minst ur individualpreventiv synpunkt är så ytterligt ödesdigert för brottslingen. Vidare avgörs häktningen av en domare, och vi menar att det ger en viss större rättssäkerhet att en juridiskt förfaren person skall bestämma om omhändertagande.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Det erkännande reservanterna här har givit för det arbete som ligger bakom det framlagda lagförslaget och det beröm reservanterna givit statsrådet Ulla Lindström och hennes medarbetare, vill jag gärna instämma i. Även om det kan bli en del diskussioner i anledning av de reservationer som fogats till utskottets utlåtande, kan man säga att det inte finns några höga staket mellan reservationerna och utskottets förslag.

Fru Wallerius-Gunne har i sitt första anförande gjort en resumé över den nya barnavårdslagens förarbeten, vilket befriar mig från att säga något i det avsnittet, vilket jag annars hade tänkt att något beröra. I stället skall jag gå direkt in på utskottets synpunkter och jämföra dem med innehållet i de avgivna reservationerna.

Jag skall då först ta upp reservationen till 24 § av herr Sunne m. fl., vilken gäller proceduren då barnavårdsnämnd skall förbjuda föräldrarna att ta sitt barn från fosterhem. En vanlig situation är ju att en ogift mor placerat sitt barn i fosterhem i väntan på att hennes egna förhållanden skall ordna sig, så att hon själv kan ta hand om barnet. Det kan sedan gå några år och barnet kan under den tiden hinna fästa

Barnavårdsdag m. m.

sig vid fosterföräldrarna och vice versa. Propositionen innebär ingen större ändring i vad som i det fallet gällt hittills. Liksom nu skall regeln vara att de riktiga föräldrarna skall få ta barnet tillbaka. Förbud skall kunna meddelas endast om förflyttningen kan vara till avsevärd skada för barnet.

Så långt är herr Sunne och hans medreservanter eniga med utskottet. Reservationen gäller som sagt bara proceduren. Utskottsmajoriteten har ansett det tillräckligt att föräldrarna får anföra besvär hos länsstyrelsen, om barnavårdsnämnden har meddelat förbud. Reservanterna däremot har menat att ett förbud alltid skall underställas länsstyrelsens prövning för att bli gällande.

Detta är inte någon stor fråga. Förr i tiden kunde det kanske vara befogat att föreskriva underställning av särskilt viktiga beslut. Folk var i allmänhet inte så skrivkunniga då och inte så vana att ta kontakt med myndigheterna. I den nuvarande barnavårdsdagen föreskrives också underställning av beslut om omhändertagande för skyddsuffostran, så snart inte vederbörande samtycker. Inom parentes kan jag säga, att sådant beslut också enligt förslaget skall underställas länsstyrelsen. Det är närmast ett provisorium i avvaktan på den s. k. Alexandersonska utredningen om administrativa frihetsberövanden. Men numera är svenskarna gudskelov inte längre så underdåniga i sitt förhållande till myndigheterna, och dessutom finns det stora möjligheter att få hjälp av jurister, om man vill överklaga.

Jag har nog också för min personliga del den misstanken att länsstyrelserna har lättare att betrakta ett underställningsärende som ett rutinärende. Ett besvärärende däremot tas nog alltid mycket allvarligt. Där preciserar parterna sina ståndpunkter i förväg. Länsstyrelsen vet därför vad den vill och vilka punkter de tänker föra bevisning på. Hela handläggningen blir nog därför bättre förberedd i ett besvärärende.

Nu säger reservanterna, att om besvär inte anföres i rätt tid, så skall frågan över huvud taget inte prövas av en juridiskt kvalificerad instans. Till det kan man säga, att avsikten ju är att barnavårdsnämnden i ärenden av detta slag skall ha juridiskt biträde — om det inte är så lyckligt att nämnden har en jurist som ledamot.

Men om det ändå skulle vara så att föräldrar försitter besvärstiden, så är det ingenting som hindrar att de nästa dag eller när som helst gör en framställning om att förbudet skall upphävas. Om nämnden avslår den framställningen, kan föräldrarna överklaga det beslutet och på så sätt få upp frågan om förbudet till länsstyrelsens prövning.

Herr talman! Beträffande denna punkt ber jag att få yrka avslag på reservationen av herr Sunne m. fl. och bifall till utskottets förslag.

I detta sammanhang kan det vara lämpligt att också säga några ord om reservationen till 50 § av herr Birke och fru Wallerius-Gunne. Dessa reservanter anser liksom statsrådet Lindström och utskottsmajoriteten att man behöver stadganden om förbud mot skadliga fosterbarnsförflyttningar. Men reservanterna anser att en domstol skall handlägga frågor av sådan art. Barnavårdsnämnden skall bara kunna meddela interimistiskt beslut och göra framställning till domstol om slutligt förbud. Reservanterna vill ha en utredning med förslag i den riktningen. Yrkande därom framställes i reservation vid punkten E i utskottets hemställan. Men i avvaktan på det förslaget vill reservanterna att 50 § skall utgå ur lagförslaget.

Reservanternas uppfattning skiljer sig i själva verket mycket obetydligt från utskottets. På sidan 119 har utskottet skrivit, att det i och för sig hade varit lyckligt om prövningen av dessa frågor kunnat anförtros åt de allmänna domstolarna, vilka skulle ha kunnat bygga

Barnvårdslag m. m.

vidare på den praxis som redan utbildats hos dem. Utskottet har också hänvisat till att domstolarna har stor erfarenhet av liknande avgöranden från målen angående vårdnaden om barn. Det är bara det att det inte har gått att nu i en hast finna en lämplig form för att förlägga prövningen till domstol. Men utskottet har utgått från att procedurfrågan kommer att omprövas i samband med översynen av utsköningslagstiftningen. Utskottet har rent av öppnat en dörr för att denna fråga skall kunna brytas ut till särskild behandling. Frågan kommer alltså upp till utredning, det kan vi alla utgå från, och då frågar man sig vad det skall tjäna till att nu begära en utredning.

Herr talman! I denna del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Birkes och fru Wallerius-Gunnes reservation till 27 § anser jag vara en ren bagatell. Någon saklig meningsskiljaktighet finns inte här mellan utskotts-majoriteten och reservanterna.

När en person av domstol får villkorlig dom med övervakning, kan domstolen meddela olika föreskrifter, bl. a. den att den dömda på tid och sätt som anges i domen bör söka fullgöra skadeståndsskyldighet i anledning av brottet.

Nu kan det hända att en underårig som begått ett brott i stället överlämnas till barnvårdsnämnden för vård. Om han inte omhändertages för samhällsvård, så kan nämnden liksom en domstol i samband med villkorlig dom ställa honom under övervakning och meddela honom särskilda föreskrifter. Det framgår av propositionen att nämnden bl. a. skall kunna föreskriva om tid och sätt för skadeståndsbetalning. Om jag har förstått reservanterna rätt, så vill inte de heller något annat. Skillnaden är bara den, att reservanterna vill, att det uttryckligen skall sägas ut i lagtexten, att föreskrift får gälla tid och sätt för skadeståndsbetalning, medan vi i majoriteten har menat att det är väl täckt genom propositionens uttryck, att före-

skrift får gälla »förfogande över arbetsförtjänst och andra tillgångar».

Nu är det emellertid så, att barnvårdslagen inte syftar till att stärka den allmänna laglydnaden utan till att bereda vård och skydd åt de underåriga — det framgår ju redan av lagens namn. Ofta kan det vara så, att föreskrift om skadeståndsbetalning är motiverad främst av hänsyn till den allmänna laglydnaden. I sådana fall bör det normala bli, att den unge åtalas och att domstolen förordnar om skadestånd. Att statsrådet Lindström och utskottet inte velat ta in ett uttryckligt stadgande i den riktning som reservanterna vill ha beror väl framför allt just på att ett sådant stadgande kunde ge anledning till den missuppfattningen, att barnvårdsnämnden skulle kunna meddela föreskrift om skadeståndsbetalning, även om det skulle vara till skada för vården av den unge.

Om den reservation jag nu talat om rör en bagatell, måste man säga att nästa reservation av herr Birke och fru Wallerius-Gunne rör en mycket viktig sak. Det gäller den punkt som här tidigare föranledde en liten debatt mellan statsrådet Ulla Lindström och fru Wallerius-Gunne, nämligen frågan om omhändertagande för utredning, alltså provisoriskt omhändertagande. Enligt propositionen finns det tre typer av omhändertagande:

1) Där det är risk för den underåriges hälsa eller utveckling. Här är det alltså fråga om att skydda barn mot misshandel eller annan skadlig behandling från föräldrarnas sida. Den typen av omhändertagande för utredning har reservanterna ingenting att invända mot.

2) Där det är risk för brottslig eller annan skadlig verksamhet från den underåriges sida. Utom brott kan det här vara fråga om t. ex. prostitution eller alkoholism.

3) Där den fortsatta utredningen kan försvåras allvarligt eller vidare åtgärder

Barnavårdsdag m. m.

hindras. Det kan t. ex. vara så, att den underårige skulle kunna försvinna ur landet eller försöka påverka andra personer att lämna oriktiga uppgifter till barnavårdsnämnden, om han fick vara på fri fot.

Det är i de två sista fallen man enligt reservanterna inte skulle få omhänderta den unge för utredning. När det gäller sådana unga som inte har begått något brott, har reservanterna menat, att det skulle räcka att ställa den unge under uppsikt och hjälpa honom på olika sätt. Det är klart att man skall försöka med sådana åtgärder i första hand; det tycker vi alla. Men vi i utskottsmajoriteten räknar med att det ibland kommer att bli nödvändigt att ta de unga om hand. Man får tänka på att det kan vara fråga om avancerade fall av alkoholism eller narkomani, där det är ett livsvillkor för den unge själv att hans vanor bryts snabbt och effektivt. Det kan också vara fråga om prostitution — både flickprostitution och pojktoprostitution — och där är det ofta viktigt både för de unga och för omgivningen att de tas om hand omedelbart.

När det gäller unga som har begått brott, hänvisar reservanterna i första hand till 33 §, vilken innehåller ett stadgande som ger polismyndighet möjlighet att under vissa förutsättningar ta underårige i förvar. Det är emellertid tydligt, att man med det stadgandet inte kommer långt. Enligt propositionen finns det visserligen inte någon fixerad tidsgräns för denna form av förvaring, men avsikten är att den unge skall få hållas kvar högst ett eller två dygn, och på den tiden kan barnavårdsnämnderna inte hinna med att göra någon utredning. I andra hand hänvisar reservanterna till häktning. Men häktning av unga lagöverträdare är ju något som vi länge försökt komma ifrån. De häktade förvaras ju i allmänhet på fångvårdsanstalter, och där blandas de med fångar av olika slag. Det är nog ingen särskilt god skola för en 15- eller 16-

åring. Kan man i stället ordna utredningshem eller mottagningsavdelningar inom barnavården, måste det vara bra mycket bättre för den unge att komma in där. Man kan i detta sammanhang hänvisa till det stadgande i rättegångsbalken, som reservanterna själva åberopar, nämligen 24 kap. 3 §. Enligt det stadgandet får domstol som regel inte häkta den som är under 18 år. I stället skall domstolen försöka ordna betryggande övervakning. Men går inte det eller vill den underårige inte underkasta sig övervakning, så skall han häktas. Med andra ord: om institutet omhändertagande för utredning inte skall kunna användas för unga som har begått brott, måste man befara en stark ökning av antalet unga som häktas.

Reservanterna nitälskar för de ungas rättssäkerhet, och det är ju i och för sig bara bra. Men jag vill hänvisa till att utskottet på s. 116 framhåller, att det egentligen bara är så att lagen rättas efter praxis och att skillnaden mellan den nuvarande ordningen och den föreslagna i stort sett är den, att den föreslagna ordningen stärker rättsgarantierna; man inför vissa tidsgränser och man föreskriver, att beslut om omhändertagande för utredning skall underställas, om den underårige och hans föräldrar inte samtycker.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på reservationen till 30 § av herr Birke och Fru Wallerius-Gunne.

Till denna paragraf har avgivits ännu en reservation, nämligen av fru Svenson och herr Wahrendorff. Där är det faktiskt så att det närmast är en smaksak om kammaren tar utskottets förslag eller reservationen, ty enligt utskottets förslag, som innebär tillstyrkande av propositionen, skall omhändertagande för utredning få bestå i högst fyra veckor, enligt reservanterna normalt högst två veckor, men så skall tiden kunna förlängas med ytterligare två, »om utredningen i ärendet möter särskilda svårigheter».

Barnavårdslag m. m.

I denna fråga vill jag nöja mig med att hänvisa till vad utskottet sagt i sitt utlåtande, nämligen att man kan räkna med att barnavårdsnämnderna kommer att visa tillbörlig försiktighet och att nämnderna är skyldiga att oavslåttligt följa utvecklingen och pröva om behovet av omhändertagandet kvarstår. I de allra flesta fall kommer säkert nämnderna att skynda på så mycket som möjligt.

Något liknande gäller högerreservationen till 33 §, alltså herr Birkes och fru Wallerius-Gunnes reservation på sid. 140 i utlåtandet. Stadgandet gäller polismyndighetens möjlighet att ta underår i förvar i avvaktan på beslut av barnavårdsnämnd eller dess ordförande, väl i allmänhet beslut om omhändertagande för utredning. Utskottsförslaget innebär att polismyndigheten ofördröjligen skall göra anmälan till barnavårdsnämnden och att nämnden eller dess ordförande skyndsamt skall besluta om den unge skall omhändertas eller frigges. Reservanterna vill ha en maximitid på fem dagar. De är där i gott sällskap. Så ville nämligen den Alexandersonska utredningen ha det i sitt remissyttrande. Mot reservationen talar egentligen bara att femdagarstiden möjligen kan komma att uppfattas som en norm och alltså verka förlängande på tiden snarare än tvärtom. Förslaget vilar på förutsättningen att barnavårdsnämnden eller ordföranden skall kunna fatta sitt beslut redan inom ett eller högst två dygn. Jag tror inte att det är något att vinna på vad reservanterna föreslagit i denna del, och jag ber att få yrka avslag på reservationen.

Den sista reservation som hänför sig till förslaget till barnavårdslag är den reservation av fru Svenson och herr Wahrendorff som herr Wahrendorff nyss var uppe och talade för. Den har inte anknytning till något visst stadgande i lagförslaget, utan reservanterna nöjer sig med att begära ändringsförslag av Kungl. Maj:t. För närvarande är det så, att sådant omhändertagande av

underåriga som kan göras tvångsvis kallas omhändertagande för »skydds-
uppfostran». Annat omhändertagande, i stort sett sådant som fordrar att föräldrarna samtycker, kallas »sambällsvård». De två typerna av omhändertagande får enligt propositionen samma beteckning, nämligen »sambällsvård». Reservanterna tycker inte om att ett omhändertagande av ett värnlöst barn skall ha samma beteckning som ett omhändertagande av kriminella ungdomar. De vill därför ha kvar skillnaden i beteckningar men vill dra gränsen litet annorlunda än den nuvarande lagen. Till den ena gruppen vill reservanterna hänföra bara kriminella ungdomar och andra som omhändertas på grund av sitt eget betende, alltså alkoholister, prostituerade m. fl., och beteckningen skall här vara »sambällsfostran». Till sambällsvården skall hänföras alla andra fall, alltså fall där barnen behöver skydd eller vård.

Utskottsmajoriteten har inte tyckt att detta är en fråga att göra så stor affär av. Frågan om beteckningen är en lagteknisk fråga, och folk i allmänhet kommer säkert inte att bry sig mycket om om ett barn omhändertas under den ena eller den andra beteckningen. Efter vad jag har hört av den föredragande i utskottet, skulle reservanternas förslag kräva ändringar i över 25 av paragraferna i lagen, och det är verkligen mycket väsen för ingenting.

Herr talman! Till slut skall jag gå över till de avsnitt i utlåtandet som rör ungdomsbrottsligheten. Jag skall utan vidare utvecklingar endast redovisa utskottets förslag. Ungdomsbrottsligheten är ju ett stort problem, som under de senaste åren flera gånger har diskuterats och ventilerats i denna kammare. Jag skall inte trötta ledamöterna med någon redogörelse för dessa diskussioner utan gå direkt in på de två frågor som nu är aktuella.

Vad först gäller ungdomsdomstolarna, så har vi i utskottsmajoriteten nog haft

Barnavårdslag m. m.

en känsla av att det har gått magi i själva ordet. Till stor del är det väl så att motionärerna och de reservanter som tagit upp motionsyrkandena vill att brottspåföljder för unga lagöverträdare skall bestämmas av ett organ som till skillnad från barnavårdsnämnderna är skyldigt att beakta den allmänna laglydnadens krav. Sådana organ har vi ju redan i våra allmänna domstolar. Vi har också en lag av år 1946 med särskilda bestämmelser om rättegång i mål mot underåriga lagöverträdare. Härmed borde motionärernas önskemål i huvudsak vara uppfyllda.

Sedan är det en annan fråga om de nuvarande bestämmelserna om rättegången i sådana här mål är tillfredsställande på alla punkter. Där kan man kanske tänka sig vissa kompletteringar, exempelvis införande av mer tvingande bestämmelser om domstolens sammansättning eller om hörande av barnavårdsnämnden. Men sådant kan ju åstadkommas utan den administrativa apparat, som man föreställer sig att motionärerna och reservanterna åsyftar.

Nej, de två känsligaste punkterna när det gäller ungdomsbrottsligheten är nog i stället påföljdssystemet och åtalseftergiften, som för övrigt hänger samman med varandra. Åklagarna får inte meddela åtalseftergift, om åtal är motiverat av hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest från allmän synpunkt. Dessutom får de inte meddela åtalseftergift, om handläggningen inför domstol kan tänkas leda till en för den unges tillrättaförande lämpligare påföljd än vad barnavårdsnämnden kan komma att besluta om.

Om det nu är så att handläggningen inför domstol inte kan tänkas leda till annat än villkorlig dom, är det naturligt om åklagarna inte bryr sig om att väcka åtal utan i stället meddelar åtalseftergift, detta i förlitande på att övervakningen kan ordnas lika bra av barnavårdsnämnden som av domstolen och skyddskonsulenten. Man kan inte heller påstå

att villkorlig dom skulle ha större allmänpreventiv verkan än övervakning med stöd av barnavårdslagen.

Om emellertid domstolarna kan tänkas ta till andra påföljder än villkorlig dom, då blir läget ett annat. Redan nu kan domstol döma en person under 18 år till böter, även om bara fängelse och straffarbete eljest ingår i straffskalan, men den möjligheten har nog inte blivit så mycket använd.

En annan möjlighet är att kombinera villkorlig dom och föreskrift om skadestånd. Med början detta år har domstolarna också fått möjlighet att kombinera villkorlig dom och böter. Utskottet har trots att det är en påföljd, som i många fall kommer att förmå åklagarna att underlåta att meddela åtalseftergift och i stället väcka åtal. Den vägen tror jag det är mycket lämpligt att gå vidare på. Det är intressant att se att man under senare tid inte ställt sig lika avvisande till kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare som tidigare. Strafflagberedningen föreslog i sitt slutbetänkande en form av frihetsberövande i två månader på s. k. tillsynsanstalt. Det skulle vara ett led i den s. k. skyddstillsynen, alltså närmast en motsvarighet till den nuvarande villkorliga domen med övervakning. Visserligen skulle behandling på tillsynsanstalt inte få användas för ungdomar under 18 år, men det var flera remissinstanser som föreslog att åldersgränsen skulle slopas.

Vidare kan man notera ett enhälligt uttalande av de parlamentariska sakkunniga i det Kjellinska betänkandet om ungdomsbrottsligheten. Dessa ansåg att det var av stor betydelse att det pågående reformarbetet »resulterar i ett tillräckligt differentierat system som erbjuder möjlighet till såväl korttids- som långtidsbehandling av unga lagöverträdare».

Utskottsmajoriteten har menat, att eftersom frågan om brottspåföljder för unga lagöverträdare liksom påföljdssy-

Barnavårdsslag m. m.

stemet över huvud taget är under omprövning, så är det överflödigt att skriva och begära utredning om kortvarigt frihetsberövande. Några större meningskiljaktigheter i sak har det knappast varit i denna fråga inom utskottet, något som väl också framgår om man jämför vad utskottet har sagt på s. 113 — i detta har tolv av utskottets sexton ledamöter instämt — och vad som sagts dels i reservationen på s. 147 av herr Birke och fru Wallerius-Gunne, dels i det särskilda yttrandet på s. 149 av fru Svenson och herr Wahrendorff.

Herr talman! Jag slutar med att i samtliga punkter yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är endast ett par punkter i herr Nilssons i Göteborg anförande jag skall ta upp, därför att jag är rädd att de i annat fall kanske inte kommer att bli belysta. En av dessa gäller vår reservation, enligt vilken vi vill att bland föreskrifterna för de ungas uppförande även skall införas en bestämmelse om tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet.

Herr Nilsson ansåg att skadestånd utdömdes huvudsakligen med hänsyn till den allmänna laglydnaden. Inom parentes vill jag säga att jag anser detta vara av stor betydelse för individen, eftersom det måste verka återuppbyggande både i fråga om vederbörandes känsla av ansvar och självförtroende, att han eller hon fullgör en skyldighet. Resonemanget i den frågan kan jag emellertid nu lämna därhän och hakar i stället fast på herr Nilssons uttalande om att det skulle vara en fråga som främst gällde den allmänna laglydnaden.

Herr Nilsson betonade i det sammanhanget att det var domstolen som utdömde skadestånd, och det är alldeles riktigt, eftersom barnavårdsnämndernas verksamhet är — såsom vi på något ställe erinrat om — exklusivt indivi-

dualpreventiv. Det skulle aldrig kunna tillåtas att barnavårdsnämnderna utdömde ett skadeståndsbelopp. På den punkten är vi eniga. Vad vi vill ha sagt är att barnavårdsnämnderna skall hjälpa till att reglera den unges skadeståndsbetalning, råda honom eller henne och söka förmå vederbörande att iaktta vissa terminer när det gäller att fullfölja skyldigheterna i fråga.

En annan fråga gällde maximeringen, som vi vill införa när det gäller det polisiära omhändertagandet. Man kan vara tämligen säker på att ambitiösa barnavårdsnämnder gör allt som står i deras makt för att snarast möjligt ta den unge ur polisens förvar. Men den risken finns att barnavårdsnämnderna av olika skäl skjuter på ett avhämmande av den unge från polisarresten; många faktorer kan i det sammanhanget medverka. Jag vill inte räkna upp dem alla, men sådana faktorer finns. Vi vill ha denna maximering därför att det inte i något fall skall kunna förekomma, att den unge hålles kvar längre än fem dagar.

Herr MUNKTELL (h):

Jag vill börja, herr talman, med att beklaga att dessa ytterst viktiga problemkomplex diskuteras vid ett tillfälle, då man utan minsta överdrift kan påstå att kammaren befinner sig i något slags upplösningstillstånd. Jag kommer därför att fatta mig mycket kort, ty jag vet att sista ordet i dessa frågor inte här sagts, och det synes mig därför ganska meningslöst att nu ta upp någon längre debatt.

Detta är också anledningen till att jag icke replikerar herr Nilsson i Göteborg. Att jag avstår därifrån betyder dock icke att jag till alla delar skulle instämma med honom. Jag instämmer inte heller till alla delar med vad statsrådet fru Lindström har anfört, ehuru jag ber att få ta upp ett par punkter i hennes anförande.

Fru Lindström gick med stor skick-

Barnavårdslag m. m.

lighet in på den gamla frågan om effektivitet kontra rättssäkerhet inom rättskipningen. Det är en mycket gammal och känd motsättning. En av de nu verk samma professorerna vid en av de juridiska fakulteterna behandlade i sin installationsföreläsning just denna fråga. Men vad man när det är fråga om effektivitet och rättssäkerhet, som — det medger jag liksom fru Wallerius-Gunne gjorde — kan komma i motsättning till varandra, ständigt måste ha klart för sig är, att man såvitt möjligt skall utjämna motsättningarna, man skall alltid försöka förena effektiviteten och rättssäkerheten. Det är alldeles riktigt som statsrådet fru Lindström säger, att hos våra barnavårdsnämnder, hos våra ungdomsledare etc. finns en mycket stor erfarenhet, en mycket stor entusiasm, en mycket stor vilja att göra sitt bästa. Men jag kan inte förstå annat än att en ytterligare garanti för att dessa ofta komplicerade rättsliga frågor blir belysta av rättssakkunskapen är värdefull.

Statsrådet fru Lindström sade bland annat att hon var tveksam — eller om hon möjligen rent av förnekade det — huruvida det judiciella förfarandet skulle skapa större rättssäkerhet. På denna punkt kan jag absolut inte dela fru Lindströms uppfattning. Det är uppenbart att bland dessa frågor, så komplicerade som de är och så olika som de är behandlade i skilda delar av världen, kan man med lätthet plocka fram skrämmande exempel på ungdomsdomstolar. Jag har själv sett ett flertal sådana, och jag skulle som exempel på dels vad jag absolut inte skulle vilja ha, dels vad jag skulle vilja ha, ta vad jag en gång såg i Frankrike och vad jag ett par gånger har sett i Holland. Det senare föreföll mig vara idealet. Det var ytterligt sakkunnigt folk — det var, skulle jag vilja säga, som en blandning av en högt kvalificerad barnavårdsnämnd och en högt kvalificerad domstol, givetvis med den psykiatriska och psykologiska sakkunskapen represente-

rad. Jag kan inte förstå annat än att en utredning om ungdomsdomstolar, som toge hänsyn bland annat till sådana här ting — jag betonar än en gång att jag bara nämner några rapsodiska fakta — skulle vara av största betydelse och till mycket stor lycka för vårt lands ungdom. Det är inte alls nödvändigt, fru Lindström, att ungdomen schavotterar inför offentligheten — det gör den exempelvis inte i Holland.

Jag skall emellertid inte längre uppehålla mig vid detta utan gå över till att säga några få ord om det jag egentligen hade tänkt tala om, nämligen de korta frihetsberövandena. Detta är som bekant en utomordentligt kontroversiell fråga. Herr Nilsson i Göteborg erinrade om ett uttalande av den Kjellinska kommittén, och det har också erinrats om att strafflagberedningen varit inne på frågan. Men är det inte ändå helt enkelt så, att särskilt det senaste decenniets utveckling på ungdomsvårdens område både i Sverige och i andra länder har givit belägg för att man har anledning att fråga sig, om vårt nuvarande reaktionssystem, både sådant det är och sådant det blir, om strafflagberedningens förslag genomföres, är tillräckligt effektivt? Man frågar sig — åtminstone har jag mycket länge gjort det; det är flera i denna kammare som kan intyga att det inte är första gången — om vi inte behöver något utöver de nuvarande eller av strafflagberedningen föreslagna formerna för ingripanden, om inte ungdomen på ett mera tydligt sätt skall få klart för sig, att samhället ingriper verksamt, snabbt och effektivt mot begångna brott. Det är mot den bakgrunden man har att se den rekommendation för en utredning om kortvariga frihetsberövanden som nu har framförts.

Jag betonar uttryckligen, att jag inte är så barnslig, att jag tror, att ett sådant frihetsberövande, en sådan — för att använda fru Lindströms eget uttryck i ett förhandsreferat, som beredde mig

Barnavårdslag m. m.

mycket stor glädje — »stoppsignal» skall kunna påverka dem, som hunnit fixeras i djupare kriminalitet. Men jag undrar å andra sidan, om det inte börjar bli mer och mer uppenbart, att åtalseftergift och villkorlig dom inte är tillräckliga. Vi behöver någonting mera. Åtalseftergift och villkorlig dom har kommit till alltför vidsträckt användning. Detta är alldeles uppenbart. Genom uttalanden såväl från domare som från åklagare och från polis, att många unga fortsätter att föröva brott, därför att de utgår ifrån, att det inte blir någon påföljd, bestyrkes detta. Det sade för resten fru Lindströms tidigare kollega, dåvarande justitieminister Lindell, uttryckligen i en proposition till förra årets riksdag.

Tanken på ett reaktionssystem, som innebär någonting, som har större spärrverkan på ett tidigt stadium, synes också otvivelaktigt vara på frammarsch. Jag vill inte upprepa vad som tidigare har nämnts om vad strafflagberedningen har föreslagit, alltså s. k. skyddstillsyn, och detta om behandlingen i Hammarbygården och de andra sakerna. Jag vill inte heller gå igenom de olika former som finns utomlands. Dem har vi tillräckligt diskuterat förut. Vi har dem dessutom utförligt redovisade såväl i den Kjellinska utredningen som i den motion, som ligger till grund för reservationen.

Emellertid vill jag uttryckligen säga, att vi tror inte alls, såsom herr Wahrendorff sade, att ett kortvarigt frihetsberövande är någon kungsväg. Det är det visst inte. Men det skulle vara ett komplement till de reaktionsformer vi redan har, och på så sätt skulle det enligt vår mening kunna vara till mycket stor nytta.

Jag vill till sist inte alls skylla på den långt framskridna tiden och sådant utan betonar ännu en gång, att det i alla fall är en olycklig tidpunkt att nu debattera denna viktiga sak. Därför vill jag bara lämna ett enda exempel, men ett mycket tungt vägande, på att tanken

på kortvarigt frihetsberövande vinner terräng.

Det är väl en allmän uppfattning i Norden, att den främste nordiske kriminologen i dag är professor Andenæs i Oslo. I »Norges Barnevern» förra året, nr 8—9, har han skrivit en artikel, där han visserligen inte rekommenderar kortvariga frihetsberövanden, men där han säger — jag talar tyvärr inte norska och uttalet blir därför dåligt: »Jeg har i den senere tid ofte stilt meg spørsmålet om man ikke overfor de unge lovovtrederne trenger adgangen til en kortvarig frihetsberøvelse som et alternativ til de langvarige anstalttopphold». Han betonar uttryckligen i denna uppsats, att det skulle kunna ge de unga tid och orsak att fundera över sin egen situation. Han framhåller att det vid sidan därav kan ha en viss allmänpreventiv verkan. Det kan, som han säger, ha en gynnsam inverkan på gänget i övrigt genom att det ser att det blir allvar av.

Rent parentetiskt kan jag skjuta in att Andenæs också gör en jämförelse med den tänkta tremånadersbehandlingen i Sverige och säger, att visserligen förnekas likheten med Jugendarrest och detention centres, »men slektskapet især med detention centres er likevel til å ta og føle på». Det är precis vad vi sagt hela tiden. Det är ett faktum att även hos oss tränger den fram.

Jag vill sluta med att anföra vad Andenæs säger i ett annat sammanhang. Han säger: »Det er trist for den som har gledet seg over humaniseringen innenfor strafferetspleie og barnevern å bli stilt overfor spørsmålet om utviklingen er gått så langt i denne retning at det har ført til en økning av tallet av de unge som lar seg friste ut på skråplanet, men følelser og ønsketenkning må ikke få stenge for en nøktern og forutsetningsløs drøftelse.»

Det är detta nyktra och förutsättningslösa dryftande av dessa problem, av frågan om ett kompletterande av vårt reak-

Barnavårdsdag m. m.

tionssystem, på sätt som föreslagits i motion nr 24 i denna kammare, som vi anser vara nödvändigt. Jag är övertygad om att vi kommer tillbaka till frågan.

Jag skulle ha haft oerhört mycket mer att säga, men i denna kammarens upplösningstund ber jag att få inskränka mig till detta och återkommer en annan gång.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tycker inte vi behöver vara så ängsliga för att kammaren är i upplösningstillstånd, ty det är den jämt. Att vänta med att tala tills man har fulltalig publik vore löjligt. Jag tycker att vi diskuterar som om kammaren vore full av folk och inte bryr oss om dem som inte är här.

Jag vill först göra en kommentar till inledningen i herr Munktells anförande, som innebar en försäkran om att han var mycket intresserad av att rättssäkerheten skyddades till varje pris. Jag har läst igenom ett yttrande av herr Munktell här i kammaren i januari 1958 — det är ju inte första gången vi resonerar om dessa frågor. Det är för all del en tid sedan, och man kan utvecklas under den tiden. Herr Munktell sade emellertid då: »För min del tror jag, att ett dylikt straff — låt mig kalla det civilarrest — bör ha en mycket vid latitud, men det bör under inga omständigheter få överskrida låt mig säga 30 dagar; till längden är jag dock inte beredd att i dag taga någon ståndpunkt. Först och främst måste straffet komma så snabbt som möjligt efter upptäckten av brottet. Det bör i varje fall ådömas så snart åtal på ett brott har väckts. Ja, det kan ifrågasättas, om det ej bör komma ännu snabbare» — alltså före åtal —. »Eventuella övriga förbrytelser, som vederbörande begått, får utredas samtidigt med eller efter civilarresten.» Så förtydlat mycket intresse för rättssäkerheten vittnar ju inte detta om.

Det var egentligen inte detta jag tänkte tala om, utan jag tänkte gå in på det som herr Munktell utvecklat i sin motion — ty att det är herr Munktells motion som blivit högerns partimotion är jag övertygad om. Det är herr Munktells intresse som ligger bakom uppbyggnaden av motionen.

Vad består denna motion av, som vill leverera grunderna för ett sådant viktigt krav som högern ställer, kravet på ett kort arreststraff? Jo, det är relativt löst uppbyggt på skildringar av hur man behandlar ungdomsbrottslingar på olika håll i världen. Herr Munktell gick förbi det, ty han menade att vi borde ha läst motionen, och det har jag gjort. Herr Munktell hyser mycket säkra förhoppningar om — vilket han sagt och vilket citerats i en del tidningar — att ett kortvarigt frihetsberövande kunde visa sig effektivast när det gäller att »ta musten ur karska ungdomsbrottslingar». Hur kan han ha kommit till denna mycket bestämda uppfattning? I motionen anföres olika orsaker. Nu skall vi komma ihåg att vi resonerar om vad som skall göras med ungdomar mellan 15 och 18 år, alltså ungdomar som egentligen ännu går i realskolan. Den erfarenhet som främst åberopas för uppfattningen, att ett kort frihetsstraff skall ha denna utomordentliga inverkan på de unga brottslingarna, är den som man gjort i den tyska Jugendarresten. I motionen återges en efterundersökning som skett i Hamburg och Bremen. Det är professor Sieverts som talat om den. Jag citerar ur motionen: »En efterundersökning från Bremen och Hamburg visar, att av alla påföljder som förekommer i ungdomsstraffrätten, arrest för längre tid uppvisar den lägsta återfalls-siffran, nämligen 30 procent.»

Då skall vi komma ihåg att tyskarna tillämpar Jugendarrest som regel mot sina barnbrottslingar. Enligt en statistik som finns sattes år 1957 inte mindre än 87,4 procent av samtliga fall under 18 år, där åtgärder vidtogs, i arrest. Det är

Barnavårds­lag m. m.

klart att om man räknar med de flesta lagbrytare, som är engångsbrottslingar, oberoende av vilken åtgärd som vidtag­es, måste återfallstalen bli mycket låga. Själva har vi mycket bättre resultat. 75 procent av förstagångsbrottslingarna hos oss i den åldern kommer inte tillbaka. Mot dessa har inte gjorts någon sorts ingripande annat än övervakning, var­ning eller böter — alltså det har icke skett något som helst frihetsberövande. Trots det flitiga användandet av arrest­straffet, som övertygat högern om att det är en kungsväg för att minska brotts­ligheten, har man i Tyskland emeller­tid under åren 1954—1957 haft en ök­ning på upp till 53 procent. Den låga siffra, som professor Sieverts anger för återfallsprocenten, tycks inte enligt andra uppgifter som lämnats därifrån vara alldeles riktiga. Han har räknat med återfallen efter Jugendarrest i Bre­men ej i Hamburg men bara tagit med dem som skedde i samma stad. Har nå­gon flyttat därifrån och begått brott på annat håll, kommer denne inte med i återfallsstatistiken. Vidare har han an­tecknat enbart brott som begåtts före fyllda 18 år, vilket också måste göra statistiken mycket missvisande om man jämför den med annan, t. ex. den som vi har. Jag förstår inte, hur reservan­terna har kunnat bli så övertygade av sådana exempel.

Denna rapport, som så bestämt sä­ger att arreststraffet leder fram emot små återfallssiffror, har för övrigt inte lämnats från Tyskland till Europarådet, som samlat in statistik angående utfal­let av åtgärder mot ungdomsbrottslingar i hela Europa.

I motionen redovisas också hur man i England tillämpar metoden med deten­tion centres, men den är ingenting som herr Munk­tell vill ha här.

Highfields-skolan i Trenton, som är en läkepedagogisk anstalt, visar många lyckade fall, men där är det inte heller fråga om korta fängelsestraff som herr Munk­tell önskar.

Herr Munk­tell nämner så ett yttrande av professor Andenæs, vilket tycks ha gjort det allra största intryck på honom. Nu är professor Andenæs sådan att han gör intryck — jag blev också imponerad av honom — men just hans här åter­givna yttrande förefaller inte så bärigt. Han har för övrigt inte föreslagit nå­gon sådan åtgärd utan bara sagt, att situationen ser så bedrövlig ut, att man kanske får tänka om och kanhända även använda ett kort frihetsstraff. Då syftar han tydligen på den behandling, som på sina håll har tillämpats vid våra ungdomsvårdsskolor och som, herr Munk­tell, endast har det gemensamt med detention centres att intagnings­tiden är tre månader. För övrigt kan väl inte bara ett yttrande av professor Andenæs ha övertygat herr Munk­tell, som torde ha en vetenskapligt kritisk inställning till uppgifter även om de lämnas av professorer.

I Holland har man just infört en lag om kort arreststraff, men den har inte ännu kommit till tillämpning, och man har därför ingen erfarenhet därifrån att åberopa.

Så kommer vi fram till förhållandena i Danmark. På den punkten lämnar herr Munk­tell och högermotionen en klart oriktig uppgift, nämligen att det finns en tendens att mera tillämpa s. k. hefte­straff. I Danmark har man i alla tider haft korta arreststraff. I hela världen har man för övrigt möjligheter till myc­ket kortare omhändertaganden än vi har i Sverige. Hos oss är minimitiden för intagande på straffanstalt en månad. Praxis är olika i olika länder och det är ingenting nytt.

Vad säger man i Danmark om hefte­straffet? Det är inte — som herr Munk­tell påstår — ett straff som man mer och mer använder. Man ger många åtals­eftergifter — 2 000 på ett år — vilket inte är obetydligt för detta lilla land.

Den danska strafflagskommissionen avgav sitt betänkande på hösten 1959. I detta sägs det, att enligt statistiken för

Barnavårdslag m. m.

år 1956 åtgärderna mot ungdom under 18 år förutom åtalseftergift varit följande: dagsböter i 36 fall, villkorlig dom i 16 fall, ungdomsfängelse i 18 fall, heftestraff i 1 säger ett fall, militär arrest i 1 fall och övriga åtgärder i 2 fall. Det gör tillsammans 74 fall.

Man kunde kanske tro, att praxis har ändrats från år 1956, men enligt en alldeles färsk telefonuppgift lär det förhålla sig på precis samma sätt nu. Kortfristiga arrester tillämpas alltså mycket sällan mot personer under 18 år. Den danska strafflagskommissionen säger också, att enligt dess mening ingenting tyder på ökat behov av frihetsstraff, och till dessa hör det korta arreststraffet. Snarare finns det — menar kommissionen — anledning att överväga förbud mot frihetsstraff för unga människor. Den intar därvidlag precis samma ståndpunkt som Sveriges riksdag, när vi hade denna fråga uppe sist — med en liten skara höger undantagen.

Vid behandlingen av barnavårdslagen får naturligtvis inte straffåtgärder mot ungdomsbrottslingar dominera debatten; de har hängts på därför att högern har kommit med en speciell motion om korttidsstraffet. Det väsentligaste är åtgärder, som skulle kunna förebygga denna brottslighet.

Har då ungdomsbrottsligheten minskat ute i världen, där man tillämpat viss behandling? Nej, det har den inte; det föreligger en ökning på alla håll. Endast i Belgien och här i Norden i Danmark har man fått en minskning, men den sammanhänger inte på något sätt med att man där skulle tillämpa korttidsstraff.

Herr Munktel! Vi är inte så särskilt milda här i Sverige heller! Vi använder mycket oftare bötesstraff mot ungdomar än — skulle jag tro — något annat land i Europa. I Frankrike förekommer över huvud taget inte bötesstraff mot ungdom och praktiskt taget inte heller i Tyskland. Det sitter vidare 500 svenska ungdomar i fängelse i dag. Av dem är 40

under 18 år. Vi har alltså inte varit särdeles milda utan har tillämpat hela skalan av straff.

Man motiverar ett införande av arreststraff med att vi skulle få ett rikare register med flera sätt att ingripa. Men där man har arreststraff är det i praktiken bara detta som man har använt — det tillämpas i Tyskland i 87 procent av samtliga fall. Det har alltså inte blivit fråga om att tillämpa något rikare register av ingripanden, utan man har fastnat på en viss punkt i detta register.

Låt oss anta att vi i dag skulle ha kunnat se tillbaka på en tid, varunder man hade tillämpat herr Munktells metod med ett kort arreststraff för de ungdomar, vilka har normala uppväxtförhållanden och normal sinnesutrustning, eller hur herr Munktel nu uttryckte det. I strafflagberedningens betänkande finns uppgifter om en undersökning beträffande ungdomar i den här åldern, som 1949 varit förstagångsförbrytare och då behandlats på det sätt som herr Munktel anser vara för mildt. Det var totalt 1 600 ungdomar, som fem år senare undersöktes, och det visade sig, såsom jag tidigare framhållit, att 75 procent av dem inte återföll. Om vi i stället skulle ha haft ett kort arreststraff enligt herr Munktells modell, skulle det ha betytt att 1 200 ungdomar, som blev föremål för milda åtgärder och som sedan inte kom tillbaka såsom brottslingar, hade fått se fängelsemurarna inifrån under ett sådant där kort arreststraff. Man skulle ha burat in även dessa 1 200 ungdomar därför att 400 av det totala antalet förstagångsförbrytare senare kom att återfalla. Är det inte ganska otäckt att gott och väl 1 000 ungdomar varje år, som nu inte har behövt någon gång komma i fängelse, skulle ha gjort det, om vi varit så bergsäkra som herr Munktel beträffande nyttan av ett kort arreststraff? Kan det inte misstänkas att, om varje år mer än 1 000 ungdomar, som har begått brott första gången och

Barnavårdslag m. m.

som nu inte kommer i fängelse, sättes in, det skulle bli en ännu större skara återfallsförbrytare? Det finns nog inte, herr Munktell, någonting värre för människor än att bli intagna på anstalt, sugas upp i anstaltsmiljön och tvingas in i ett onaturligt liv av passivitet, i ännu större trots mot det samhälle, som de dock måste släppas ut i igen. Jag tror att flera fängelsestraff skulle få mycket farliga konsekvenser.

Till slut vill jag säga: är det inte här egentligen fråga om ett svärmeri för arreststraff, ett svärmeri som har lika litet med verkligheten att göra som andra svärmerier? Kanske det också är fråga om en intellektuell tankegymnastik som passar för professorer. Men den passar inte för dem som i praktiska livet skall syssla med dessa problem.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde knappast att det skulle komma in sådana tonfall i denna debatt som nu har skett.

Jag vill kort och gott säga till fru Eriksson att jag finner det ganska häpnadsväckande, att hon lägger upp saken på det sätt som hon här gjort. Det är inte fråga om mera mildhet eller mera hårdhet eller hur fru Eriksson nu uttryckte sig. Det är fråga om vad som är det bästa och förnuftigaste sättet att ingripa och vad som är humanast då det gäller att hindra ungdomar att glida ned i djup asocialitet och kriminalitet.

Det är inte heller fråga om något svärmeri för arreststraff. Jag kan försäkra fru Eriksson att jag inte går omkring och svärmar för olika sätt att beröva folk friheten. Vad som har skett är att man har försökt arbeta sig fram till vad som kunde vara den vettigaste lösningen. Fru Eriksson har kommit till

ett resultat och jag till ett annat, och det är väl bara att konstatera detta.

Fru Eriksson citerade här ett yttrande som jag fällt för ett par år sedan. Jag sade, märk väl, »ådömas så fort som möjligt». Vidare ifrågasatte jag, om inte ungdomarna borde omhändertas ännu tidigare, och det är just vad som nu sker. Man måste ofta omhändertata brottslingar innan de hunnit dömas. Däri ligger just en av motsatserna — så mycket borde fru Eriksson ha lärt sig — mellan effektivt brottsbekämpande och rättssäkerhet.

Jag tycker att det är häpnadsväckande att fru Eriksson försöker att så fullständigt ta livet av professor Andenæs, som är allmänt erkänd som en ledande och framstående person på detta område och som bl. a. enhälligt av de nordiska ländernas regeringar har utsetts att utreda frågan om en samordnad nordisk kriminologisk forskning. Tror fru Eriksson att de ansvariga regeringarna i dessa länder hade gjort detta, om det varit fråga om något slags bakåtsträvare eller reaktionär, i stil med vad fru Eriksson tydligen menar att jag är?

När fru Eriksson talar om professor Sieverts, måste jag säga att det verkar som om hon knappast läst igenom vad han yttrat. Han har understrukit att det är av yttersta vikt, att verkställigheten av Jugendarrest avbrytes just då den unge är mest påverkad av åtgärden. Därför har också, framhåller han vidare, ledarna av verkställigheten befogenhet att avbryta frihetsberövandet, om det är anledning befara att vederbörande skall börja vänja sig vid frihetsförlusten.

Detta är precis motsatsen till den uppfattning som fru Eriksson ville tillägga professor Sieverts. Jag häpnar över att fru Eriksson, som dock har läst så pass mycket kriminologi, i detta fall inte ens kan läsa innantill. Men det är kanske dock i detta fall inte så konstigt.

Vidare talar fru Eriksson om att ungdomsbrottsligheten i Tyskland har ökat trots tillkomsten av Jugendarrest. För

Barnavårdslag m. m.

det första har jag aldrig ifrågasatt att vi skulle införa systemet med Jugendarrest, utan bara att det skulle göras en utredning om någon lämplig form av kort frihetsberövande. För det andra vill jag påpeka att ökningen av ungdomsbrottsligheten är en internationell företeelse. Att man då kan skylla ökningen av ungdomsbrottsligheten just på en speciell reaktionsform, det går över min horisont. Logiken däri kan jag inte begripa.

Sedan är det fru Eriksson mycket väl bekant att detention centers nuförtiden inte alls är detsamma som tidigare. Max Grünhuts auktoritet kan väl fru Eriksson inte bestrida, och han har uttryckligen sagt, att i den form de nu har intar de en legitim plats i ett varierat system av behandling av unga lagöverträdare.

Vad slutligen heftestraftet beträffar — nu har väl min repliktid gått ut — vill jag bara säga att fru Eriksson borde väl åtminstone läsa Tidskrift för Kriminallärovetenskap; därifrån är uppgiften tagen och den härrör direkt från den danska riksadvokatens yttrande till den norska.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte uppta kammarens tid med att i stort kommentera det lagförslag som behandlas. Jag skall inskränka mig till några reflexioner kring ett spörsmål. Genom tillkomsten av paragraf 50 i den föreslagna barnavårdslagen kan barnavårdsnämnd, om det skulle vara till avsevärd skada för ett fosterbarn, meddela förbud att ta barnet från fosterhemmet.

Många fosterföräldrar ställer kanske alltför stora förhoppningar till denna möjlighet att utverka förbud mot fosterbarnsförflyttningar, men bara detta att frågan kan prövas är ett framsteg ur fosterföräldrarnas synpunkt. För dem som skall avgöra denna livsviktiga fråga för ett fosterbarn föreligger stora svårigheter att bedöma när skadan kan anses bli avsevärd. Skadan kan kanske

av barnet självt anges först vid vuxen ålder. Att fälla salomoniska domar är lika vanskligt för en domstol som för en barnavårdsnämnd, och felbedömningar kan göras likaväl om avgörandet ligger hos en domstol som om det ligger hos barnavårdsnämnden. Olämpliga förflyttningar kan inte undvikas, inte ens i fall där förflyttningen inte synes vara till skada för barnet eller där förflyttning inte kommer att krävas.

Jag har på nära håll följt en sådan förflyttning, där blodsbanden återopades. Vårnaden framtogs modern genom att hon under hemskillnadsåret lämnat barnet i fosterhem med löfte om adoption utan barnafaderns vetskap. I den följande äktenskapskillnadsdomen tillerkändes vårnaden fadern, vilken beslöt att barnet efter kort tid skulle vårdas hos en anförvant till honom. Därifrån flyttades det efter en kort tid till ett tredje fosterhem. Efter två år tog barnafadern ny kontakt med det första fosterhemmet och meddelade, att han nu inte kunde klara av det längre. Om de var villiga att ta tillbaka barnet, skulle de få adoptera det. Det är givet, att händelser av denna art är omöjliga att förutse.

Jag ställer mig nu frågan när konflikter uppkommer mellan fosterföräldrar och barnavårdshavare, när avsevärd skada kan föreligga och förbud om skiljande från fosterhem bör utfärdas. Det blir, efter vad jag kan förstå, i de fall där barnet mottagits i fosterhemmet vid späda ålder och inte vet av några andra föräldrar än fosterföräldrarna. Av dessa barn är troligen det stora flertalet barn till ogifta mödrar. Anledningen till detta är, att mödrarna inte ser sig någon möjlighet att ta hand om sitt barn. Även om tiden för graviditeten förefaller dem svår, är dock denna genom skyddslagstiftning, genom möjligheten till — visserligen hårt behovsprövad — mödrahjälp och moderskapsförsäkring något så när ekonomiskt tryggad. Men sex veckor efter förlösningen upphör

Barnavårdslag m. m.

barnafaderns underhållsplikt gentemot modern — såvida inte sjukdom på grund av havandeskapet inträffat.

När barnet är fött, uppstår för modern de största problemen. Åtskilliga ogifta blivande mödrar, som varit fast beslutna att adoptera bort sitt barn, ändrar sig efter barnets födelse och önskar själva ta hand om det. Vilka möjligheter har de då att genomföra sitt beslut?

För dem som har anhöriga, som är villiga att hjälpa, ställer det sig bäst. Men genom att mormodern allt oftare har förvärvsarbete och bostaden många gånger är för liten att bo i för två generationer är denna lösning inte alltid given. De självförsörjande flickorna, som fått lösa sin bostadsfråga med ett inackorderingsrum, där man många gånger inte ens kan få tvätta ett par strumpor, har ju ingen chans att klara skötseln av ett spädbarn. För dem är alltså bostaden den viktigaste frågan. Finns det en bostad, kan familjebostadsbidrag erhållas för en ensam mor i vissa fall. För att kunna ha ett förvärvsarbete är modern beroende av hjälp med barnpassning och andra serviceanordningar från samhällets sida. Detta är ett problem, som också är de förvärvsarbetande gifta kvinnornas, men som för den ogifta modern är avgörande för om hon skall kunna behålla sitt barn eller ej. För många av dessa mödrar är blodsbanden så starka, att när betingelserna ändras så att de själva anser sig kunna ta hand om sitt barn, uppstår svåra konflikter till skada för barnet. Om de ogifta mödrarna inte av yttre tryck ser sig nödsakade att lämna barnet ifrån sig, kan kanske risken för att ett barn rycks ur sin invanda miljö inte behöva uppstå.

Efter en motion från mig och några kammarkamrater beslöt riksdagen för några veckor sedan att anhänga hos Kungl. Maj:t, att socialpolitiska kommittén skulle få i uppdrag att försöka finna en form för hjälp till i första

hand ogifta mödrar. Det är, herr talman, en livsavgörande angelägenhet för dem det gäller.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! I anledning av den Kungl. Maj:ts proposition som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande har väckts tvenne likalydande motioner, nr 45 i första kammaren av herr Källqvist, och nr 52 i andra kammaren av mig, samt nr 253 i andra kammaren av fru Sjöqvist m. fl. I alla dessa motioner framställs yrkanden av i stort sett samma innebörd, nämligen att bestämmelserna om tillsyn från barnavårdsmyndigheternas sida över elevhem som avses i § 55 d — d. v. s. elevhem, vilka är knutna till skolor och har till ändamål att underlätta elevernas skolgång — måtte utgå. Som motiv för yrkandet anföres i motionerna, att det redan är sört för att dessa hem blir föremål för erforderlig tillsyn av myndigheter med fullt tillräcklig sakkunskap.

Motionärerna utvecklar sin mening på följande sätt: »Det måste betraktas som i hög grad otillfredsställande att kategorisera en och samma institution som skola i och med att den får statsanslag men såsom varande av icke pedagogisk art så länge den ej har statsanslag. Det måste dessutom vara något avvita, att en pedagogisk institution ställes under en icke pedagogiskt sakkunnig myndighet. Till sist är det att märka att lagstiftningen i här berörda fall kommer att rikta sig mot endast ett fåtal skolor med ett mycket litet antal elever.»

Motivet till att propositionen undantar alla statsinspekterade skolhem är det, att »förslaget skulle leda till en olycklig splittring av tillsynsuppgifterna». Men detsamma gäller dock även de få kvarvarande skolhemmen, då de mottager elever i skolpliktig ålder. Även

Barnavårdsslag m. m.

de står ju under vederbörande skolstyrelses och folkskoleinspektörs tillsyn.

Utskottet anser sig emellertid icke för närvarande kunna biträda motionerna och deras yrkanden. Avslaget har dock fått en motivering, som i sak starkt närmar sig de synpunkter motionärerna gjort sig till tolk för. Så här lyder det nämligen: »Även enligt utskottets uppfattning talar starka skäl för att tillsynen över de ifrågavarande elevhemmen uppdrages åt undervisningsmyndigheterna; det måste, såsom påpekats i ett par av motionerna, anses oegentligt att frågan om tillsynsmyndigheten skall vara beroende av om statsbidrag utgår eller ej.»

Så gör emellertid utskottet en tvärvändning. Fortsättningen lyder nämligen: »Behovet av tillsyn över vissa av elevhemmen lär emellertid vara trängande — utskottet vill härvid framhålla att elevhem vid skolor som inte mottager elever i skolpliktig ålder över huvud taget inte står under tillsyn — och det torde inte vara möjligt att under detta år åstadkomma den erforderliga författningsmässiga regleringen, om tillsynen skall anförtros undervisningsväsendet. Tillsynen måste därför enligt utskottets mening i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag under en övergångstid ombesörjas inom barnavården. Utskottet kan således inte för närvarande biträda motionsyrkandena.»

I utskottets yttrande har jag framför allt fäst mig vid följande mening. Den synes mig synnerligen anmärkningsvärd. »Behovet av tillsyn över vissa av elevhemmen *lär* emellertid vara trängande.» Här är det fråga om kanske fyra, fem skolhem med låt oss säga ett par hundra elever. Enligt uppgift, som ej gått att kontrollera — det underjordiska meddelelseväsendet är ej lätt att komma till rätta med — skulle det vid ett av dessa hem ha förekommit en del missförhållanden, såsom hård aga av eleverna och bristande hygien. Vidare har man riktat anmärkningar mot

ledaren av detta skolhem. Dessa missförhållanden kommer myndigheterna — sägs det — inte åt därför att rätten till kontroll och närmare kontrollföreskrifter saknas.

Vad skall man svara på dylika anmärkningar? Först och främst: Det kan ej vara riktigt att bygga upp ett helt lagförslag på ett enstaka fall. Generalisering är alltid olycklig för att inte säga farlig.

Man har vidare invänt, att då de bra skolhemmen ingenting har att dölja, bör de inte heller ha något emot de besök som en barnavårdsnämnd kan behöva göra för att förvissa sig om att eleverna har det gott. Ett sådant resonemang håller icke streck. Det är icke det saken gäller. I stället bör frågan ställas så: Skall en pedagogisk institution ställas under tillsyn av en pedagogiskt icke sakkunnig myndighet? Än en gång, låt mig understryka detta: I den mån de ifrågavarande skolorna mottager elever i skolpliktig ålder — och deras uppgift är just att underlätta sådana elevers skolgång — står de jämlikt folkskolestadgan redan under tillsyn av den lokala skolstyrelsen.

Under ett par hundra år eller mera har de fria skolorna i vårt land utfört ett i hög grad erkännansvärt arbete. Det har skett under tider, då statsmakterna hade liten eller ingen förståelse för deras verksamhet. Därunder byggdes det offentliga skolväsendet upp, det skolväsende som vi i dag med rätta är både glada och stolta över. Är det då icke att använda större våld än nöden kräver att på grund av att en enda fri skola eventuellt missbrukat sin ställning tillgripa en lagstiftningsåtgärd, som drabbar *alla* fria skolor?

Den tillsyn eller insyn som det här talas om kan betyda avsevärda beskrivningar och ingrepp i den uppfostrande eller pedagogiska reformverksamheten. Det har nämligen yttrats från barnavårdshåll, att vederbörande anser sig ha full rätt att ingripa även i det peda-

Barnavårdsdag m. m.

gogiska utifrån en sådan allmän princip som att det kan vara något som icke är »till glädje» för barnet. Man har vidare berättat mig att en och samma skola under loppet av en månad fick icke mindre än tre inspektionsbesök, nämligen från barnavårdsnämnd, länsstyrelse och socialstyrelse. Att man där till slut inte visste vare sig ut eller in, är lätt förståeligt.

Trots att jag inser det gagnlösa i att söka rida spärr mot ett enigt statsutskott, tillåter jag mig dock på grundval av de motioner jag stött mig på i detta inlägg ändå hemställa om följande ändring i paragraf 55 i den nya barnavårdslagen. Ändringen ligger i det första inledande momentet som lyder »Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag sådan för vård och fostran av barn och ungdom under aderton år avsedd anstalt som ej är att hänföra till sjukvårdsanstalt, till hem för psykiskt efterblivna, blinda, döva eller vanföra eller till elevhem, varmed förstås anstalt som är knuten till skola och har till ändamål att underlätta elevernas skolgång. Vad i lagen stadgas om barnavårdsanstalt äger ej tillämpning på ungdomsvårdsskola. Särskilda former av barnavårdsanstalter äro...» Därefter kommer vi tillbaka till a)-, b)- och c)-momenten i paragraf 55. Däremot utgår d)-momentet.

Herr talman! Ännu ett spørsmål tillåter jag mig att ta upp i samband med föreliggande förslag till barnavårdslag.

I några motioner har framförts krav på utredning om inrättande av ungdomsdomstolar. Efter en utförlig argumentering hävdar utskottet dock att det saknas anledning att begära utredning angående sådana ungdomsdomstolar. Utskottet kan därför icke tillstyrka motionerna. Det uttrycker bland annat sina farhågor för att ett system med ungdomsdomstolar skulle ge upphov till nya kompetenskonflikter dels mellan allmän domstol och ungdomsdomstol, dels mellan ungdomsdomstol och barnavårdsnämnd. Här delar jag utskottets

mening, och inte utan intresse avvaktar jag den Alexandersonska utredningen. Orsaken till min skepsis gentemot det förslag motionerna framför är att söka i de erfarenheter jag har av hur det nuvarande domstolsväsendet fungerar i fråga om ungdomsmål. Vi har nämligen redan bestämmelser, som syftar till en rimlig organisation av den domstol som skall handlägga ungdomsmål i första instans. I detta fall hänvisar jag till lagen av den 10 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig. Det är svårt för mig att förstå att man, fränsett de tre största städerna i riket, skulle kunna åstadkomma någon annan och bättre domstolsform. Man har vidare aldrig tänkt på hur det skall vara ordnat med fullföljden i ett ungdomsmål i en högre instans.

Den häradsrätt jag närmast åsyftar handlägger ungdomsmålen på ungefär följande sätt. I första hand tjänstgör undantagslöst vid en sådan handläggning de nämndemän vilka är ordförande i barnavårdsnämnd eller befattningshavare hos barnavårdsnämnd, men dessutom förekommer ofta yngre nämndemän med underåriga barn. Av detta framgår att sakkunskap med avseende på barnavård och familjeliv finns företrädd inom själva nämnden. Framför allt i en av de större kommunerna har under sista årtiondet i den häradsrätt det här gäller valts yngre nämndemän, däribland en kvinna med pedagogisk erfarenhet och med barn i tonåren och något däröver. I mycket stor utsträckning kallas vidare ordförandena eller befattningshavare i barnavårdsnämnderna att närvara vid huvudförhandlingen i mål som rör ungdomar från vederbörandes kommun. I mål med skolungdomar som tilltalade kallas t. ex. även rektor.

Vidare är givetvis statens skyddskonulent i stor utsträckning närvarande och bidrar ofta på ett förtjänstfullt sätt till helysning av frågan om straffbe-

Barnavårdsdag m. m.

stämningen. Slutligen är även konsulenten eller assistenten vid länsnykterhetsnämnden närvarande för att lämna upplysningar för samma ändamål. Detta samarbete med de statliga skydds- och hjälporganen uppskattas mycket av företrädarna för dessa, även om häradsrättens anspråk på deras närvaro understundom kan te sig något krävande. De båda konsulenternas insatser i detta avseende är väl så betydelsefulla som företrädarnas för barnavården.

Mot bakgrunden av vad som sålunda gäller i denna domsaga synes särskilda lagstiftningsåtgärder i syfte att åstadkomma ökad kompetens hos de allmänna domstolarna vid handläggning av ungdomsmål knappast erforderliga.

En fråga som veterligen aldrig berörts i debatten om ungdomsvården är överinstansernas sammansättning eller ställning över huvud taget i dessa mål. Redan vid en första anblick ter det sig rätt underligt och ologiskt, att man lägger ned stor möda på att säkra en kompetent domstolssammansättning i första instans, under det att vid fullföljd av ungdomsmål sammansättningen av överinstanserna är helt betydelselös och utan det sakkunnignislag som i den lägre instansen anses så viktigt. Inte ens inom de större hovrätterna har man ännu tänkt sig möjligheten att skapa en avdelning med en sammansättning, nödortfittigt lämpad just för det slag av mål varom här är fråga.

Herr talman! Sådan är handläggningen av de ungdomsmål som förekommer vid en av våra vanliga häradsrätter, och jag tänker att tillvägagångssättet är ungefär likartat vid åtskilliga andra av våra landshäradsrätter.

I fråga om ungdomsdomstolar kan man givetvis ha olika uppfattning. Detta spørsmål är i hög grad en bedömnings-sak. För min del, herr talman, ansluter jag mig dock, stödd på de erfarenheter jag här har angivit, till utskottets uppfattning i denna sak.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara ge en mycket kort replik till herr Hammar, när han pläderar för att de privata skolhemmen skall helt undantas från barnavårdsmyndigheternas inspektion, oberoende av om de har statsbidrag eller inte. Jag kan naturligtvis instämma med honom i att det borde ha legat naturligare till att anförtro inspektionen åt skolöverstyrelsen, men nu finns det faktiskt ett och annat privat skolhem, som anordnar s. k. realskoleundervisning för tonåringar över skolpliktsåldern men som inte har skaffat sig examensbehörighet och därmed inte är underkastat någon som helst pedagogisk inspektion och inte heller kan bli detta utan att man gör ändringar i skollagstiftningen. På ett och annat sådant hem — de är såsom herr Hammar mycket riktigt påpekade inte många — har det bevisligen förekommit oeffterrätliga ting i vad rör de hygieniska och disciplinära förhållandena. Man kan inte bara låta ett sådant skolhem leva oåtkomligt i skarven mellan inspekterande myndigheter. Tills vidare inordnar vi dem därför under barnavårdsdagstiftningen för att deras interregnum inte skall vara för länge.

Herr Hammar säger, att man inte skall lagstifta för undantagsfallen. Jag menar tvärtom att det är mot avarter man skall lagstifta. När han vidare säger, att detta kan »drabba alla de fria skolorna», måste jag genmäla att jag inte förstår honom. Har man ingenting att dölja, kan man ju inte »drabbas» eller ta skada av en inspektion.

Herr HAMMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! I själva verket står friskolan under en mycket effektivare kontroll än den offentliga skolan. Föräldrarna skickar sina barn frivilligt. De betalar avgifterna. De kan plocka bort barnen omedelbart, om de är missbelåttna med något. Denna starka direkta kon-

Barnavårdslag m. m.

troll är den obligatoriska skolan helt fritagen. Föräldrar har här praktiskt taget inga valmöjligheter. Vill de ändå på grund av missförhållanden ta bort sina barn ur skolan, får de vitesföreläggande, eller barnen hämtas med polis. Vid en friskola kan föräldrar, om misstanke till vanskötsel föreligger, göra anmälan till barnavårdsmyndighet, som då omedelbart ingriper. Eller de kan göra en insändare i pressen, som är mycket vaksam i dylika fall. Slutligen står i själva verket friskola med skolpliktiga barn redan nu under inspekterande myndighet.

Vidare och framför allt: Saken gäller inte huruvida man har någonting att dölja. Självt har jag äran att tjäna i en skola. Om där en dag uppenbarade sig representanter för barnavårdsnämnd, länsstyrelse e. d. och började inspektera, skulle jag med mitt stillsamma humör lyfta på ögonlocken och fråga: Med vad rätt är ni här?

Dessutom vill jag påpeka att förutom fyra ledamöter av barnavårdskommittén en överväldigande majoritet av remissinstanserna på den här punkten opponerat sig mot förslaget. Särskilt glädjande är att utom skolöverstyrelsen och Målsmännens riksförbund kvinnoförbunden, oberoende av partier, har gått emot, nämligen jämte Fredrika Bremerförbundet också det socialdemokratiska, folkpartiets och högerns kvinnoförbund.

Herr LUNDKVIST i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få lägga några synpunkter på frågan om den allmänt förebyggande ungdomsverksamheten och utskottets utlåtande i anledning av motion 567 i denna kammar.

I ett flertal statliga utredningar och kommittéer har frågan om den kommunala organisationen av den allmänt förebyggande ungdomsverksamheten diskuterats. Medan dessa diskussioner på-

gått har i ett allt större antal kommuner för dessa uppgifter skapats särskilda organ under benämningen ungdomsstyrelse eller liknande.

Anledningen härtill torde bl. a. vara den, att man ute i kommunerna sett denna verksamhet mera som en fostran än som en form av vård, att man i denna fostrande verksamhet önskat bereda största möjliga utrymme åt de frivilliga organisationerna och deras arbete och därför sökt skapa ett organ med speciella förutsättningar att samla alla för ungdomsverksamhet intresserade krafter till gemensamma ansträngningar.

Man har sagt sig, att den verksamhet som med till största delen frivilliga krafter bedrivs av ungdomsorganisationerna är ur så många synpunkter värdefull för vårt samhälle, för ungdomens fostran till eget ansvar och till demokrati, att den inte får konkurreras ut av en kommunal fritidsverksamhet, som i och för sig kan vara starkt motiverad men som i första hand bör vara ett komplement till ungdomsorganisationernas verksamhet och icke genom en för stor favorisering vid fördelningen av det ekonomiska stödet får göras till en övermäktig konkurrent.

Jag har för min del fått den uppfattningen, att man genom att inrätta ungdomsstyrelserna sökt skapa garantier för att bl. a. dessa synpunkter skulle bli vägledande för de kommunala åtgärderna på den förebyggande ungdomsverksamhetens område.

Det är därför glädjande att efter den stundom ganska hetsiga debatten i dessa frågor konstatera, att den nya barnavårdslagen inte binder den förebyggande verksamheten till något speciellt organ utan ger kommunerna handlingsfrihet att organisera denna verksamhet så, som man på varje plats kan finna för gott. Vi har i vår motion särskilt understrukit värdet av att statsrådet i propositionen så starkt betonat, att därest en ungdomsstyrelse inrättas bör det i första hand vara genom denna styrelse,

Barnavårdslag m. m.

som kommunens ansvar för den allmänt förebyggande verksamheten och samarbetet i detta hänseende med organisationerna kommer till uttryck. Med vår motion ville vi uppnå, att denna positiva inställning till ungdomsstyrelserna skulle komma till uttryck också i lagtexten.

Vi konstaterar av utskottets utlåtande, att detta av kommunalrättsliga skäl icke varit möjligt men att utskottet i övrigt tagit en synnerligen positiv ställning till tankegångarna i motionen. Utskottet har ju sålunda övervägt att genom en särskild hänvisning i lagtexten införa en erinran om kommunernas behörighet att inrätta ungdomsstyrelser.

Vi anser oss därför ha nått ett viktigt syfte med vår motion, nämligen att ungdomsorganisationernas och ungdomsstyrelsernas stora betydelse i den förebyggande verksamheten ytterligare belysts och understrukits i samband med behandlingen av förslaget till ny barnavårdslag.

Vi är nöjda med detta och jag har alltså, herr talman, inget yrkande i anledning av motionen.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag hade kunnat avstå från att ta ordet, men det är en sak som föranleder mig att här inlägga en protest.

I reservationen till förevarande utskottsutlåtande under punkt D återfinnes en mening, som hos läsaren skapar det intrycket, att de parlamentariska sakkunniga som det här talas om, den s. k. Kjellin-gruppen, skulle ha accepterat tanken på korttidsbestraffning. Jag vill här använda samma ord som herr Munktell använde flera gånger i sin replik, nämligen häpnadsväckande. Det är häpnadsväckande att göra på det sättet. Kjellin-gruppens majoritet har icke något intresse av det som kallas korttidsbestraffning. Gruppen har endast sagt att man skall följa denna frå-

ga, se hur metoden verkar i utlandet och vad som i det fallet kan göras.

Vi har inte velat ta strid i den frågan. För att slippa göra denna sak till ett slagträ har vi bara förklarat, att man skall följa frågan. Att använda detta uttalande på ett sätt som ger sken att vi accepterat tanken på korttidsbestraffning anser jag som sagt vara häpnadsväckande, och uttalar min bestämda protest mot att man utnyttjar de sakkunnigas betänkande om ungdomsbrottsligheten på det sättet.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Då vill jag läsa upp vad som står i det Kjellinska betänkandet och som är underskrivet bland annat av herr Königson. Där står på s. 67: »Av den ovan lämnade redogörelsen för de åtgärder som i vårt land beslutats eller planerats i syfte att effektivisera samhällsinslagandena mot unga lagöverträdare torde framgå hurusom stora delar av det straffrättsliga reaktionssystemet och motsvarande sektor inom den samhälleliga barnavården ligger i stöpsleven. Det är av stor betydelse att detta reformarbete resulterar i ett tillräckligt differentierat system som erbjuder möjlighet till såväl korttids- som långtidsbehandling av unga lagöverträdare.»

Tydligare kan man väl knappast uttrycka sig.

Vidare talar man om att vi bör tillvarata de erfarenheter som vunnits i andra länder. Sedan säger man: »Vad särskilt angår ingripanden i form av kortare frihetsberövanden pågår på olika håll i utlandet experiment och diskussioner som är förtjänta av uppmärksamhet även från vår sida.»

Jag vill alltså be herr Königson läsa igenom vad han själv skrivit under. Det står på s. 67 i statens offentliga utredningar 1959, nr 37.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har här framför mig både utredningen och reservationen.

Barnavårdsdag m. m.

Den som lyssnar nu och inte har dem framför sig kanske inte märker den stora skillnaden. I detta betänkande om ungdomsbrottsligheten talas det om korttids- och långtidsbehandling. I reservationen står det korttidsbestraffning. Det är en väsentlig skillnad, herr Munktell.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag bryr mig verkligen inte ett dugg om dessa terminologiska krusiduller. Ändrar man inte på den bakomliggande verkligheten, spelar det inte ett dugg roll om vi kallar detta för påföljd, behandling, straff, vård, skyddstillsyn eller något annat.

Fru SJÖQVIST (h):

Herr talman: Herr Hammar har ju redan i sitt anförande berört motionerna angående tillsyn från barnavårdsmyndigheternas sida över elevhemmen vid vissa privata skolor, främst internatskolor, och jag skall därför fatta mig kort.

Det sägs här i utskottsutlåtandet på s. 121: »Denna grupp» — alltså elevhemmen — »är till antalet obetydlig, troligen högst tio inrättningar i riket. Under förarbetena till propositionen har rätt delade meningar om denna grupp. Lagrådet ansåg att dessa elevhem borde vara underkastade tillsyn av central skolmyndighet, något som borde åstadkommas genom särskild lagstiftning. Föredragande statsrådet har funnit goda skäl tala för den av lagrådet förordade ordningen. Hon har emellertid ansett det nödvändigt att tillsyn över de ifrågavarande elevhemmen kommer till stånd snarast möjligt och funnit det omöjligt att för närvarande åstadkomma tillsynen på annat sätt än genom en reglering inom barnavårds- lagstiftningens ram. Statsrådet har uttryckligen betecknat lösningen som ett provisorium».

I propositionen uttalar departementschefen, att det i praktiken visat sig föreligga starkt behov av kontroll över

elevhem ur barnavårdssynpunkt. Av ett sådant uttalande får man gärna den uppfattningen, att det här är fråga om grava missförhållanden. Men man får inte samma uppfattning när man sedan läser utskottsutlåtandet: »Denna grupp är till antalet obetydlig, troligen högst tio inrättningar i riket.» I fortsättningen sägs dock även här: »Behovet av tillsyn över vissa av elevhemmen lär emellertid vara trängande.»

Jag skulle vara tacksam att få veta vad det är som föranlett statsrådet att göra uttalandet om ett starkt behov och hur många skolor de egentligen är som kommer att beröras av förslaget.

I övrigt, herr talman, har jag endast att yrka bifall till det förslag till ändring av § 55 i barnavårdslagen, som innebär att bestämmelserna om tillsyn från barnavårdsmyndigheternas sida över här berörda skolhem utgår.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen meddelade, att propositioner först komme att ställas beträffande utskottets hemställan under punkten A, som avsåg de genom propositionen framlagda förslagen till barnavårdsdag och lag angående ändring i socialhjälpslagen, varvid till en början upptoges varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställdes annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och 24 §, som avsåg rättsmedel vid förbud att taga fosterbarn från fosterhemmet, upptoges till behandling först sedan kammaren tagit ställning till 50 §, som innehölle de grundläggande bestämmelserna om sådant förbud, varefter propositioner komme att givas beträffande utskottets hemställan i övrigt under punkten A samt utskottets hemställan under punkterna B—E.

Punkten A

1) Förslaget till barnavårdsdag

27 §

Herr förste vice talmannen gav pro-

Barnavårdsdag m. m.

positioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till paragrafen fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Wallerius-Gunne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 27 § i andra lagutskottets föreliggande förslag till barnavårdsdag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till paragrafen fogade reservationen av herr Birke och fru Wallerius-Gunne.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag.

30 § första och tredje styckena

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den av herr Birke och fru Wallerius-Gunne till 30 § fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag.

30 § andra stycket

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till 30 § fogade reservationen av fru Svenson och herr Wah-

rendorff; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 30 § andra stycket i andra lagutskottets föreliggande förslag till barnavårdsdag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till 30 § fogade reservationen 2) av fru Svenson och herr Wahrendorff.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag.

33 §

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till paragrafen fogade reservationen av herr Birke och fru Wallerius-Gunne; och godkändes utskottets förslag.

50 §

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på bifall till det i den vid paragrafen fogade reservationen framställda förslaget att ifrågavarande lagrum skulle utgå; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervä-

Barnavårdslag m. m.

gande ja besvarad. Fru Wallerius-Gunne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 50 § i andra lagutskottets föreliggande förslag till barnavårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den till paragrafen fogade reservationen av herr Birke och fru Wallerius-Gunne i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag.

24 §

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den till paragrafen fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 24 § i andra lagutskottets föreliggande förslag till barnavårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt lagrummet i den lydelse, som föresla-

gits i den till paragrafen fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag.

55 §

Herr förste vice talmannen gav propositioner på godkännande dels av utskottets förslag, dels ock av det av herr Hammar under överläggningen framlagda förslaget; och godkände kammaren utskottets förslag.

Återstående delar av förslaget till barnavårdslag

Godkändes.

Införande i barnavårdslagen av be-teckningen samhällsfostran

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till det i reservation av fru Svenson och herr Wahrendorff framställda yrkandet om hemställan till Kungl. Maj:t i detta syfte, dels ock på avslag å nämnda yrkande; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det i reservation av fru Svenson och herr Wahrendorff framställda yrkandet om hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till införande i barnavårdslagen av be-teckningen samhällsfostran, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Interpellation ang. tolkningen i visst avseende av förordningen om yrkesmässig biltrafik

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande yrkande.

II) Förslaget till lag angående ändring i lagen om socialhjälp

Godkändes.

Punkten A i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten C) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kamma-

rens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Wallerius-Gunne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten D) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Birke och fru Wallerius-Gunne.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Birke och fru Wallerius-Gunne; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2

Interpellation ang. tolkningen i visst avseende av förordningen om yrkesmässig biltrafik

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. tolkningen i visst avseende av förordningen om yrkesmässig biltrafik

Herr ANDERSSON i Linköping (s), som anförde:

Herr talman! Enligt förordningen om yrkesmässig biltrafik kan man hos länsstyrelsen söka tillstånd att mot ersättning vid färd med personbil till och från egen arbetsplats medföra arbetskamrater. Vid bedömningen av dylika ansökningar har länsstyrelsen att taga hänsyn till om reguljära kommunikationsmedel utan praktiska olägenheter kan anlitas.

Från trafikföretagens sida är man givetvis angelägen bromsa upp det som man tror kan utgöra en konkurrens och därmed minska yrkestrafikens trafikunderlag. I Östergötland har man sålunda från bussägarhåll genom skrivelser till och uppvaktningar hos landsfogden hemställt om åtgärder mot vad man ansett vara olaga biltrafik. Förmodligen med anledning härav sände landsfogden en cirkulärskrivelse till länets polischefer, vari de anmodades att i görligaste mån utöva kontroll av sådan olaga yrkesmässig trafik.

I en förort till Linköping stoppade polis häromdagen enligt ortspresen ett 40-tal bilförare då de tillsammans med en eller flera passagerare var på väg till sina arbeten. Polisen antecknade bilisternas namn och adress och kallade dem därefter till en »informationskväll». De som inte kunde komma anmodades att senare ta telefonkontakt med polisen för att få besked om vad lagen föreskrev och hur den skulle tolkas.

Till informationsmötet hade ortens polis duplicerat en ansökningsblankett för sökande av tillstånd att medföra kamrater i bilen och därtill fogat ett tillägg, som bl. a. gjorde klart att »hurruvida ersättning utgår i kontanter, naturaförmåner eller i annan form torde vara likgiltigt.» Enligt polisens tolkning ville man därvid enligt referatet ha sagt, att om exempelvis två bilägande grannar kör var sin vecka och låter

grannen-arbetskamraten åka med så är det lagbrott.

Med anledning av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet, att de nuvarande bestämmelserna med den tolkning de fått i det påtalade fallet utgör en rimlig avvägning mellan trafikägarintresset och det intresse som de anställda måste ha av att i tur och ordning resa i varandras bilar, då bostadsplats och arbetsplats sammanfaller?

2. Därest statsrådet liksom jag anser, att en sådan tolkning av gällande trafikbestämmelser är en hårddragning in absurdum, frågas:

Är statsrådet villig att företa en översyn av hithörande trafikbestämmelser eller, om detta inte anses nödvändigt, utfärda anvisningar som gör tolkningen entydig och likformig för hela landet?

Denna anhållan bordlades.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till metallografiska institutet m. m., och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri, och

nr 15, i anledning av väckta motioner

om åtgärder för att åstadkomma ökad statlig järnförädling;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående enskilda sjukhem m. m., och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa trafiknykterhetsfrämjande åtgärder;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskevårdsområden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, m. m.,

nr 11, i anledning av motioner angående komplettering av direktiven för hyreslagskommittén, m. m.,

nr 12, i anledning av motion om den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor, och

nr 13, i anledning av motioner om beredande av tillfälle för de kyrkliga myndigheterna att yttra sig över planförslag enligt byggnadslagstiftningen; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt angår Runby Nedra 1^a i Stockholms län och Rya skog i Göteborgs och Bohus län.

§ 4

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 151, till Konungen i anledning av väckta motioner om viss ändring av 21 och 87 §§ lagen om val till riksdagen.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1960/61 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till regeringsrätten;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till vattendomstolarna;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till Allmänna barnbidrag, Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag och Bidrag till sjukkassor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till internationell hjälpverksamhet;

från bevillningsutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om avvikelse från tulltaxan m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande Befrämjande av husdjursaveln jämte i ämnet väckta motioner.

§ 5

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 118, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272), överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 6

Anmäldes följande till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 745, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående utbildningen av lärare på det husliga området m. m.,

nr 746, av herr *Ekström* i Björkvik *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.,

nr 747, av herr *Hæggbloom* *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96,

nr 748, av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 102, angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit,

nr 749, av herrar *Larsson* i Julita och *Ekström* i Björkvik, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.,

nr 750, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, och

nr 751, av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående anslag för budgetåret 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.02.

In fidem
Sune K. Johansson
